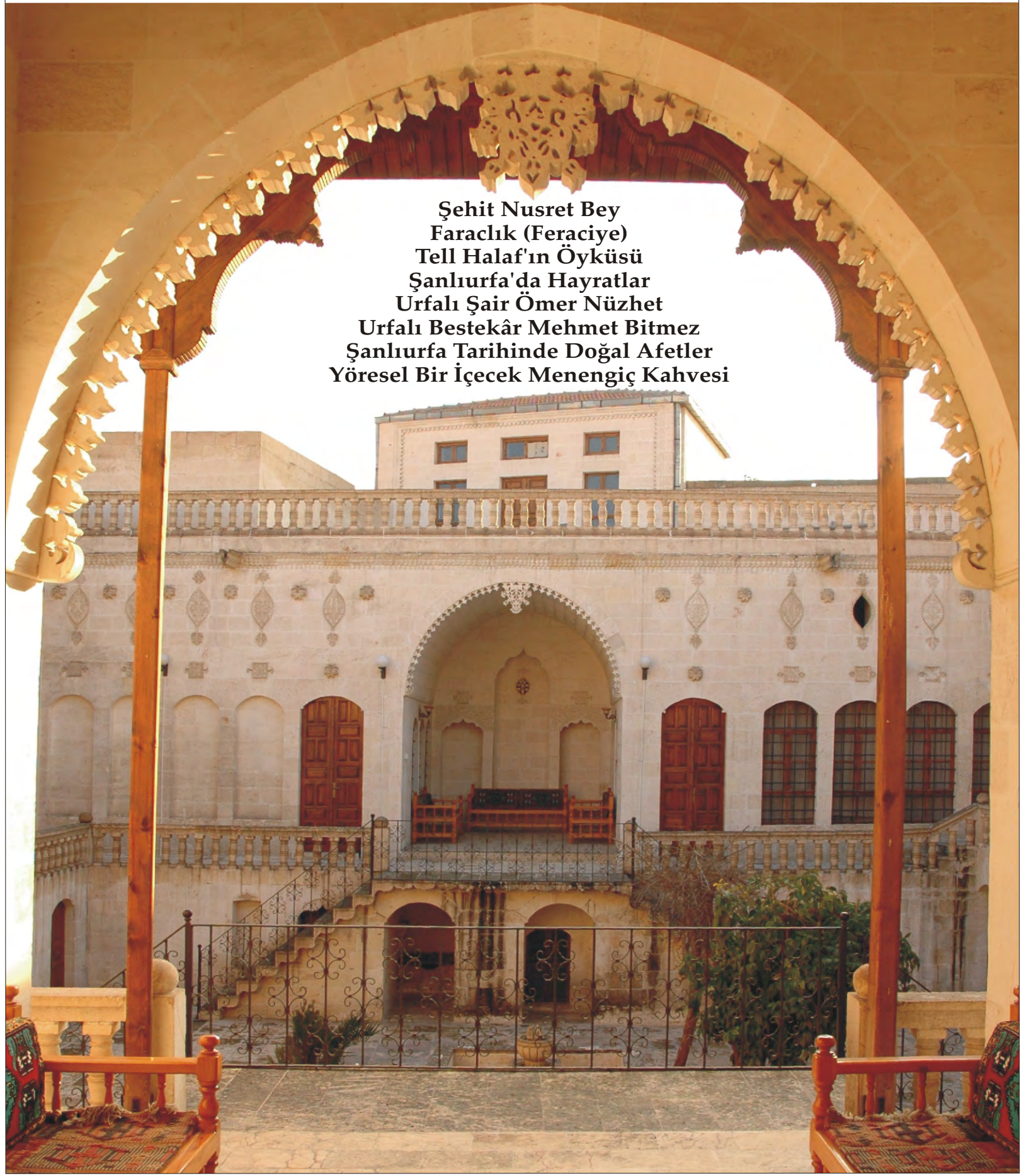

Şehit Nusret Bey
Faraclık (Feraciye)
Tell Halaf'ın Öyküsü
Şanlıurfa'da Hayratlar
Urfalı Şair Ömer Nüzhet
Urfalı Bestekâr Mehmet Bitmez
Şanlıurfa Tarihinde Doğal Afetler
Yöresel Bir İçecek Menengiç Kahvesi

**Vakıfların memleketimizin
önemli bir servetini
oluşturduğu herkesçe
bilinmektedir.**

**Bu servetten millet ve
memleketi gerektiği şekilde
faydalandırabilmek için
bütün Bakanlar Kurulunun
ve hatta yüce Meclisin bu
hususu önemle inceleyerek
bu büyük müessesenin
harap olmaktan
korunmasını ve memlekete
faydalı bir hale getirilmesini
temenni ederim.**

Şanlıurfa

kültür sanat tarih ve turizm dergisi

Yıl: 4 Sayı: 9 - Ocak 2011

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)

SANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT VE ARASTIRMA VAKFI YAYINIDIR

ISSN 1308-3449

SAHİBİ

Nuri OKUTAN
Panlıurfa Valisi
BURKAV Başkaný

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Bükrü ÜZÜMCÜ

EDİTÖR

Ödr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

HUKUK DANIŞMANI

Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU

Naci YPEK
M. Hulusi ÖCAL
Abdullah BALAK
Mehmet OYMAK
Mahmut KARAKAŞ
Doç.Dr. Abdullah EKİNCİ
Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKCÜOĞLU

ŞURKAV YÖNETİM KURULU

Nuri OKUTAN (Panlıurfa Valisi)
Bahri TURYAKÝ (Vali Yardımcısı)
Adil SARAÇ
Zeki ERDEM
Y Bakır CANBAZ
Ödr. Gör. Kemal KAPAKLI
Ödr.Gör.S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

SEKRETERYA

Salih KAPLAN

İLETİŞİM

BURKAV Yare Merkezi
Balıklıgöl Civarý1252. Sokak No:10
PANLIURFA
Tel : 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org

Ön Kapak Fotoğraf

S.Sabri KÜRKCÜOĞLU
(Bahap Bakır Evi-TBMM Evi)

BASKI

Kurtuluş Matbaası- PANLIURFA
TLF: 0.414 313 65 65

İÇİNDEKİLER

2

SUNUŞ

Nuri OKUTAN Şanlıurfa Valisi

3

Tell Halaf'ın Öyküsü

Doç. Dr. Mehmet ÖNAL

8

Şanlıurfa Su Yapılarından Hayratlar

Yrd. Doç. Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU

17

Faraclık (Feraciye)

Yrd. Doç Dr. Hüseyin AKPINAR

21

Tarihin Dönek Mahallinde Bir Şehit:

Nusret Bey

İhsan KURT

25

Şanlıurfa Tarihinde Meydana Gelen

Bazı Doğal Afetler

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

28

Necmettin Türinay'dan

Şair Yusuf Bilgin'e Mektup

Mehmet KURTOĞLU

31

Urfalı Mutasavvıf Şair Ömer Nüzhet

Mahmut KARAKAŞ

38

Adana'dan Urfa'ya Süryanice Harflerle

Yazılmış Türkçe Bir Mektup

Selahattin E. GÜLER

40

Uluslararası Türk ve Dünya Kültüründe

Şanlıurfa Sempozyumu

Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI

44

Urfa Gazetesinde 11 Nisan'ın "Kurtuluş Günü"

Olarak Kabulü ve İlk Kutlamanın Haberi

Müslüm C. AKALIN

48

Şanlıurfa'da Yöresel Bir İçecek

Menengiç Kahvesi ve Şifası

Ögrt. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

50

Urfalı Bestekârlar: Mehmet BİTMEZ

Abdullah BALAK

60

ŞURKAV 20. Kuruluş Yıldönümü Kutlandı

62

Şanlıurfa Geleneksel El Sanatları Müzesi

ve Satış Merkezi Açıldı

64

ŞURKAV'ın 34. Kitabı Yayınlandı

Tarihi Ev Restorasyonu Tamamlanıyor

ŞANLIURFA'DAN SELÂM

Şanlıurfa, bereketli topraklarının yanı sıra kültürel kodlarındaki zenginlikle de bölge için büyük bir potansiyeli barındırmaktadır. Kentimiz, yaşattığı medeniyetlere değer katan bir şehir ama bugün gelinen nokta itibariyle bunları tekrar ortaya çıkarmak gerekiyor. Kültürel kodlarımızı doğru okursak, bunların sunduğu zenginlikleri hayatımıza atmaya başlayacağız.

Şanlıurfa, Türkiye'nin geleceğinde umut vaat eden, insana heyecan veren bir şehir... Bu şehirde hemen her alanda; sanayi alanında, ticaretle, kültür ve turizmde, tarım alanında çok güzel çalışmalar yapılıyor.

Dünya ve Türkiye yeni bir dönem yaşıyor, böyle bir süreçte kendi yerel değerlerini bilme, kültürel kodlarını tespit etme, bunları evrensel değerlerle buluşturmanın esas olduğunu biliyoruz. Komşularla bu ortak değerler üzerinden diyaloga geçmek gerektiğine de inanıyoruz. Yeni Türkiye'nin yönü, ideolojilerin yaratacağı ayrılıklardan değil, bütünleştirici ortak değerlerin keşfedilmesinden geçiyor.

Şanlıurfa aslında zenginlikleri üretmiş bir şehir. Bu zenginliği hayatına ve estetiğine, sanatına katmış bir şehir; mutfağına, musikisine, tekstiline, el sanatlarına katmış bir şehir. Şanlıurfa, Türkiye'nin yeni döneminde bize, bizim dünyamıza, medeniyetimize güç verebilecek, merkez şehirlerden birisidir. Peygamberler şehri olmasının yanında coğrafi, kültürel özellikleri ve stratejik merkez oluşu diğer özellikleridir.

Şanlıurfa tekstilin temel malzemesi pamuğun yüzde 50'sinin üretildiği yer. Diğer ürünlerde çok stratejik maddelerde, çok önemli üretim gücüne sahip bir yer. Bu üretim gücünü önümüzdeki bir iki yıl içinde tam üç katına çıkaracak. Bu haliyle Şanlıurfa, tam da Türkiye gibi yeni bir çıkışın müjdelendiği, hazırlandığı yer gibi gözüküyor ve ileriye yönelik ümitlerimiz, heyecanlarımızın gelişmesi ve serpilmesi için sadece Türkiye'ye Şanlıurfa yeter.

Tarihte Şanlıurfa, içinde bulunduğu bütün medeniyetlere destek ve katkıda bulunmuş bir şehir. Böyle bir şehrin sakinleriyiz ve böyle bir şehrin içinde yer alıyoruz. Şanlıurfa ülkemizde ve dünyada hak ettiği yeri çok yakında alacaktır.

İnsanlık tarihinin ilk yerleşim yeri olan, üç semavi dinin yeşermesine ev sahipliği yapmış, birçok medeniyet ve değerler üretmiş, tarımın ilk olarak yapıldığı, ilk üniversitenin kurulduğu, tarihte Bereketli Hilal olarak adlandırılan ve topraklarından bereket fışkırmakta olan kadim şehrimizde misafirlerimize ev sahipliği yapmaktan mutluluk duymaktayız.

Nuri OKUTAN
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

Nuri OKUTAN
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

TELL HALAF'IN ÖYKÜSÜ

Doç. Dr. Mehmet ÖNAL
Harran Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü Başkanı

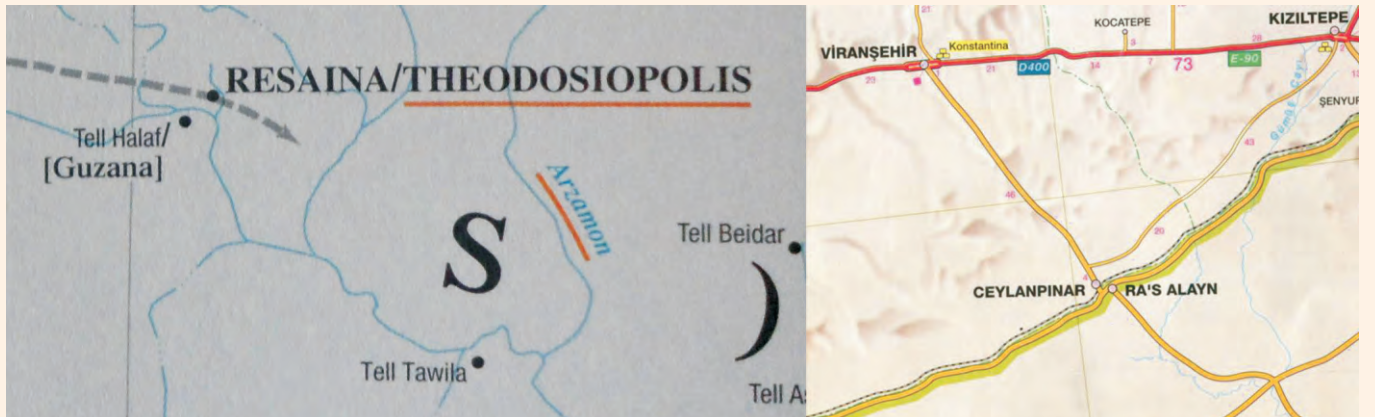
Şanlıurfa ili, Ceylanpınar ilçesi antik dönemde Roma İmparatorluğu'nun koloni ünvanlı kenti Rhesaina olarak adlandırılmaktaydı (Harita 1). Daha sonra Doğu-Roma İmparatorluğu döneminde şehrin adı, İmparator Theodosius'un şehri anlamında "Theodosiopolis" olarak değiştirilir. Türkiye-Suriye sınırındaki bu kentin günümüzde Suriye'de kalan kısmındaki modern kent "Ras al Ayn" (Res ül-Ayn) olarak adlandırılır. Bu kentin önemleri arasında, Geç Neolitik dönemde (M.Ö.6. bin) Halaf Kültürü'ne adını veren yerleşim yerini de bünyesinde barındırması, Bit-Bahaiani krallığının merkezi olması, yenilmez ünvanlı Sasani kralı I. Şapur'un 15 yaşındaki Roma imparatoru III.Gordianus'a bu kentte "Rhesaina Savaşı"nda yenilerek geri çekilmesi ve Ortaçağ'da Yakubiliğin merkezi olmasıdır.

Tell Halaf Türkiye-Suriye sınırında, mayınlı hattın bitişiğinde Suriye tarafında yer almaktadır. Geniş bir alana yayılmış olan Halaf Kültürü, Yakın

Fotoğraf 1: Tell Halaf Müzesi, Berlin 1930
(Tell Halaf Sergisindeki fotoğraftan Berlin 2011).

Doğu'nun en gelişmiş boyalı çömlekçilik geleneğine sahip kültürlerinden biridir. Halaf boyalıları da denen üç ana evreye ayrılan çömlekleri, kayısı renkte zemin üzerine kırmızı ya

Harita 1. Rhesaina (Ceylanpınar-Ras al Ayn-Tell Halaf) antik kenti.

da siyah boyayla bezenmiş ve son derecede parlak bir dış görünümüne sahiptirler. Bezemeler arasında, içi kafes taralı iki köşesi basık eşkenar dörtgenler (baklava dilimi), dikey ve yatay çizgi grupları, boğa kafası tasviri, hayvan ve insanları içeren doğal betimler egemendir (Fotoğraf 2a-b). Ayrıca pişmiş topraktan yapılan boyalı tanrıça heykelcikleri ve tholos (dairevi) konik kubbeli mekânlar da bu kültürde görülenler arasındadır.

Sonraları Guzana olarak adlandırılan Tell Halaf'da, Max von Oppenheim 1911-1913 ve 1929 yıllarında kazı çalışmaları yapmış, Halaf kültürüne ait eserler haricinde aynı yerde, Demir Çağına tarihlenen Bit-Bahaiani krallık merkezini de gün ışığına çıkarmıştır. M.Ö. 10-9.yüzyılda Kral Kapara burada, Geç Hitit tarzında heykeller ve 187 kabartmayla süslü bir saray inşa ettirmişti. Geç Asur kralı Adad-nirari'nin 894 tarihli yazıtında bu krallıktan vergi veren Arami şehir devleti olarak bahsedilmekteydi. Geç Asurlular tarafından yıkıldıktan sonra Roma dönemine kadar (Rhesaina) ise bu alanda herhangi bir yerleşim olmamıştır.

Oppenheim'in Tell Halaf'da bulunduğu eserler, 1930'da Berlin'de açılan "Tell Halaf Müzesi'nde" teşhir edilmişti (Fotoğraf 1). II. Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği uçaklarının 1943 yılında Berlin'i bombaladıklarında Tell Halaf Müzesi ve içindeki eserler paramparça olarak on binlerce parçaya ayrılmıştı. Berlin Ulusal Müzeleri Eski Yakın Doğu Müzesi'nden bilim insanları ve restoratörler, bombalardan arta kalan on binlerce parça üzerinde 2001 yılından beri çalışmışlardı. 27.000 adet parçanın birleştirilmesiyle 30 adet bazalttan yapılmış heykeli teşhire hazır hale getirmişlerdi. "Tell Halaf Sürüveni" adlı bu sergi, 28 Şubat-14 Ağustos 2011 tarihleri arasında, adına müze inşa edilen "Zeus Sunağı"nın da teşhir edildiği Pergamon Müzesi'nde ziyaretçilerini ağırlamaktadır (1).

Fotoğraf 2a. Tell Halaf boyalı seramiği ve figürinlerinin görünümü, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 2b. Tell Halaf boyalı seramikleri (Oppenheim 1931: Bunttafel II).

Fotoğraf 3a. Ortostatların görünümü, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 3b. Ortostatların kazı esnasındaki görünümü (Oppenheim 1931: Taf. 16).

Çok sayıda büyük ve küçük Tell Halaf eserlerinden oluşan anılan sergi, dört teşhir salonundan oluşur. I. Salon: Dikdörtgen biçimindedir. Salonun başlangıç ve bitimine

Fotoğraf 4. Kuş heykeli, bazalt, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 5. İnsan bablı, kanatlı aslan gövdeli hayali yaratık kabartmalı kaide, Tell Halaf Sergisi 2011.

bakışımı yerleştirilen çamur sıvalı iki kule arasında heykeller, ortostatlar, kabartmalar ve cam vitrinlerde Halaf dönemine ait, boyalı seramikler ve boyalı figürinler teşhir edilmektedir. Kerpiç duvarı kaplayan bazalt ortostatlarda hayali yaratıklar ve gerçek hayvanlar ile avcı betimlenmiştir (Fotoğraf 3a). Bu ortostatlarda hayali yaratıklardan balık adam, akrep adam, grifonlar, gerçek hayvanlardan devekuşu ve geyik tasvir edilmiştir. Bunlar bir zamanlar Bit-Bahaiani krallığının sarayının duvarlarını bezemekteydi (Fotoğraf 3b). Salonun

ortasında, bombalardan kısmen zarar görmüş olan iri bir kuş heykeli tüm heybetiyle durmaktadır (Fotoğraf 4). Bu salonda ayrıca, cepheden verilmiş altı adet sakallı erkek başlı aslan gövdeli yüksek kabartmadan oluşan bazalt kaide, M.Ö.1. bin yılı sanatının en güzel örneklerinden birini oluşturur (Fotoğraf 5). Bu salondan 2 no'lu salona geçilir.

II. Salon: Salonunun ortasında, uzun dikdörtgen gri podyum yer alır. Bu podyumda, gövdesinin sağ yarısını bombaların tamamen tahrip ettiği tanrı heykelinin ayaklarının yanında ahşap altlıklara yüzlerce bazalt parçası serilmiştir (Fotoğraf 6). Her biri Bit-Bahaiani krallığına ait eserlerin kaşı, gözü, döşü, kolu ve gövdesine ait olan bu parçalar, doğdukları kültürlerden uzaklaştırılan eserlerin, çok daha iyi şartlarda korunamadıklarının da kanıtı olduklarını ziyaretçilere göstermektedir.

Fotoğraf 6. Tell Halaf eserlerinin parçaları, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 7. Parçaları birleştirilerek tephireye hazır hale getirilen aslan heykelinin görünümü, Tell Halaf Sergisi 2011.

Bazalt parçalarının etrafında, nokta vurgulu ışıkların (spot da denilmekte) aydınlatıldığı heykel ve kabartmalar teşhir edilmektedir. Etkili ışıklandırma, karanlık içinden çıkıyor gibi görünen eserler yüzlerinde arta kalan gizemli ifadeyle sanki canlanacakmış gibi durmaktadır. Bu

Fotoğraf 8. Kuş akrep adam heykeli, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 9a: Dokuz yüz parçanın birleştirilmesiyle ayağa kaldırılan aslan kabartması, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 10b: Bombalanmadan önce aslan kabartmasının görünümü (Oppenheim 1931: Taf. 9a).

eserlerden, kadın yüzlü hayali yaratıkların (sfenks) heykelleri, açık ağızında iri dişli kapı aslanlarının heykelleri (Fotoğraf 7), sakallı insan başlı kuş ve akrep gövdeli heykeller (Fotoğraf 8), gövdelerinin tespit edilen parçalarının yapıştırılmasıyla eksik gövdeleriyle ziyaretçileri izlemektedir. Bunların arasında profilden sağa dönük yürürken betimlenen bir aslan kabartması "900 parçanın birleştirilmesiyle teşhire hazır hale getirildiği"ni sanki kükremektedir (Fotoğraf 9).

III. Salon: 2. teşhir salonunun solundadır. Küçük ebatlı olan bu salonda, Oppenheim'in kazı esnasında çektiği fotoğraflar, küçük ebatlı kazı buluntuları ve yan yana oturan kadın-erkek heykeli teşhir edilmektedir (Fotoğraf 10). Kral ve eşi olarak yorumlanan bu heykel, 100 parçadan daha az parçanın yapıştırılmasıyla tümlenebildiği için, diğer heykellerden çok daha şanslı görülmektedir. Bıyığı tıraşlı, uzun sakallı bu heykelin yüzü oldukça üzgün ifadelidir. Aynı ifade eşinin yüzüne de yansımıştır. Oppenheim'in çektiği kazı fotoğrafında

Fotoğraf 11: Heykellerin kazı esnasındaki görünümü (Tell Halaf Sergisindeki fotoğraftan Berlin 2011'den).

bu heykelin gün ışığına çıkış anı mevcuttur. Fotoğrafta kalın kerpiç duvarlı, tabanı kare plaka döşeli mezar odasında, bu oturan heykelin yanında diğer bir heykel de ayakta durmaktadır (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 10. Kral ve ebinin heykeli, Tell Halaf Sergisi 2011.

IV. Salon: Basamaklarla ulaşılan bu salonda "Tahtlı Tanrıça" heykeli ziyaretçileri karşılamaktadır (Fotoğraf 13a), Özellikle, şakaklarından döşüne karşılıklı dik düşen örgülü kalın saç lüleleriyle eşi ve benzeri yoktur. Oppenheim'in "Benim Venus" diye adlandırdığı bu heykelle birlikte çektiği fotoğraf da teşhir salonunun duvarını süslemektedir. Sütun tamburu, kaidesi ve başlığına ait mimari parçalarda teşhirde yerini almıştır. Bu salonda ayrıca, bölgenin etnografyasına ait, saz ve sedef işlemeli darbukadan oluşan müzik aletleri, kazı yıllarında kaydedilen yöre insanının söylediği türkü kayıtları, içi doldurulan kuşlar, sürüngenler ve yılanlardan oluşan Ceylanpınar çevresinin faunası da teşhir edilmektedir.

Fotoğraf 12: Sfenks heykelinden arta kalan parçalar, Tell Halaf Sergisi 2011.

Rhesaina antik kenti dönemine ait pişmiş toprak figürinler (Fotoğraf 14) ve kandillerin teşhir edildiği cam vitrinlerle, Tell Halaf sergisi son bulmaktadır.

Tell Halaf sergisi, savaşın çirkin yüzünü göstermesinden başka, eski eserlerin Batı Ülkelerinde çok daha iyi korunamayacağını göstermesinden başka, Ceylanpınar-Ras al Ayn (Rhesaina-Tell Halaf) kentlerinin arkeoloji ve turizm önemini de güncel olarak ortaya koymasıyla önemlidir. Mayın hattındaki antik kentlerden Fırat nehri kıyısındaki Kargamış 2010 yılı içerisinde mayınlardan tamamen temizlenerek, bilimsel kazı yapabilmeye hazır hale getirilmiştir. Antik kentler üzerine kurulmuş olan mayın hattındaki Ceylanpınar ve Nusaybin'in de mayınlardan temizlenmesi, arkeoloji ve tarihe katkı, turizme ise canlılık sağlayabilecektir.

Dipnot

1. Berlin'e davet ederek Tell Halaf sergisini de gezmeyi sağlayan Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI)'ne, Prof.Dr. Hans-Joachim Gehrke ve Prof.Dr. Klaus Schmidt'e teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

- Broschüre: Die Geretteten Götter Aus Dem Palast vom Tell Halaf, The Tell Halaf Adventure (Berlin 2011)

- Max Freiherr von Oppenheim , Der Tell Halaf, eine neue kultur im alteften Mesopotamien (Leipzig 1931)

- Max Freiherr von Oppenheim, Tell Halaf, Dritter Band: Bildwerke (Berlin 1955)Fotoğraf 14: Rhesaina antik kentine ait küçük buluntular, Tell Halaf Sergisi 2011.)

Fotoğraf 14: Rhesaina antik kentine ait küçük buluntular, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 13a: Tahtlı Tanrıça heykeli, bazalt, Tell Halaf Sergisi 2011.

Fotoğraf 13b: Bombalanmadan önce Tahtlı tanrıça heykelinin görünümü (Oppenheim 1931: Taf. 43).

ŞANLIURFA SU YAPILARINDAN HAYRATLAR

Yrd. Doç. Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölüm Başkanı

Urfa Adı “Su” dan geliyor...

Tarihi kaynaklarda Urfa, sularının bol olduğu bir kent olarak anlatılır. Urfa'nın eski adlarından olan “Orhay”; *Kallirrhoe* (Kaliruha)'nin, yani “güzel akarsu şehri”nin bozulmuş biçimi olarak, veya Samice *wrh* (su), Arapça *wariha*, (suları bol) kökünden türemiş bir isim olarak kabul edilmektedir.

İkinci bir görüş de, Urfa'yı fetheden ve M.Ö.334-136 tarihlerinde şehre hakim olan Seleukosların Urfa'nın su kaynaklarının çokluğunu gördükleri ve burasını kendi ülkeleri Makedonya'daki Edessa kentine benzeterek Urfa'ya “Edessa” adını verdikleri şeklindedir. Şimdi “Vodena” adını taşıyan Makedonya'daki Edessa'nın adı “Voda” (su) dan türemiştir.¹

Diğer bir görüşe göre ise *Orhay* adı; Sumerce “Uru” (şehir) ve “*ha(kua)*” (balık) kelimelerinin birleşmesinden oluşan ve “Balıklı şehir” anlamına gelen “*Uru.ha(kua)*” dan gelmiştir.²

Her üç görüş bize, Urfa'nın su kaynakları bakımından zengin olduğunu göstermektedir. Yakın zamana kadar şehir merkezinde ve yakın çevresinde Halil-ür Rahman ve Aynzeliha gölleri, Karakoyun Deresi (Dayşan Irmağı), Direkli suyu, Devteşti suyu, Süleyman Pınarı, Bamyı suyu,

Cavsak suyu, Kerhiz suyu ve Karaköprü suyu başta olmak üzere çok sayıda su kaynağı bulunmaktaydı. Bunlardan başka şehir merkezine çeşitli uzaklıklardaki Sancak suyu, Yukarıkoymat suyu, Gölpınar suyu, Anzelişınar suyu, Germuş suyu, Belih suyu, Habur çayı, Tülmen suyu, Cülmen suyu, Tatarhöyük suyu, Yarımtepe suyu, Esemkulu suyu, Kırkpınar suyu ve Köprülük suyu Urfa'nın önemli su kaynaklarındandı.³

Son yıllarda yaşanan küresel ısınma sonucunda, kar ve yağmur yağışlarının azalması bu su kaynaklarının tamamının kurumasına neden olmuştur.

ŞANLIURFA SU YAPILARINDAN “HAYRATLAR”

Şanlıurfa'daki su yapıları Hamamlar, Su Kemerleri, Su Terazileri, Maksemeler (Taksimiyeler), Çimecekler, Su Kuyuları, Çeşmeler, Sebiller, Karlıklar, Sarnıçlar ve Hayratlar'dan oluşmaktadır. Tüm bu su yapıları ile ilgili 1978-1991 yılları arasında tamamladığım çalışmayı kitap olarak basılması için 1992 yılının başlarında Kültür Bakanlığına sunmuş, ancak kitabın içeriğinin geniş olduğu ifade edilerek bazı bölümlerinin çıkarılması istenilmiş idi. Bunun üzerine ben de şehir merkezi dışında yer alan hayratlar bölümünü

çıkartmış ve “Şanlıurfa Su Mimarisi” adlı kitap 1992 yılında Kültür Bakanlığı'nca basılmış idi.

Bu makalede yer alan hayratlar ve bazı önemli sarnıçlar o zaman kitaptan çıkardığım bölümü kapsamaktadır.

Halkın yararlanması için yapılan okul, çeşme, köprü, han gibi yapılara genel anlamda “Hayrat” denilmektedir. Ancak Urfa'da, kırsal alanda veya genellikle yol güzergahlarında, yolcuların su gereksinimlerini ve hayvanların suvarılmasını sağlamak amacıyla kaya zeminine oyulmuş bir su haznesinden oluşan ve üzeri tonoz ya da lento taşlarla örtülmüş su yapılarına “Hayrat” denilmektedir.

Şanlıurfa'daki hayratların en eskisi Harran'da “Yakup Kuyusu” olarak bilinen Yakup Peygamber'in dayısı kızı Rahel ile karşılaştığı hayrattır. Kaynaklarda kuyu olarak geçmesine rağmen, Urfa'daki diğer hayratlar gibi merdivenle inilen ve üzeri tonoz örtülü bir mimariye sahiptir. Mehemed Han ve Kırılık Köyü hayratları Roma döneminden kalma başlıca hayrat örnekleridir. Diğer hayratlar ise Osmanlı döneminden kalma olup mimari bakımından benzer özelliklere sahiptir.

Hayratlar Urfa il sınırları içinde çeşitli bölgelere dağılmış bir durumdadır. Ancak önemli bir kısmı Urfa-Birecik güzergahı arasında yer almaktadır. Diğer önemli bir güzergah da Urfa-Viraneşehir güzergahıdır.

Bu hayratlar dışında Şanlıurfa'da çok sayıda kayaya oyulmuş sarnıç da yer almaktadır. Bunlardan en büyüğü Çardak ve Deyr Yakup manastırlarının sarnıçlarıdır. He iki sarnıç da sonradan taban kısmından kapı açılarak iskân amaçlı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Akabe Hayratı kuzey cephesi

1- AKABE HAYRATI

Urfa-Birecik yolunun Akabe mevkiindeki TOKİ evlerinin arasında kalmış olan bu hayrat, yolcuların dinlenmesi ve su ihtiyacının karşılanması amacıyla inşa edilmiş bir hayır tesisidir. XVIII.y.y.'a ait

Osmanlı eseri olduğu tahmin edilmektedir.

20 m. uzunluğunda, 6 m. genişliğinde ve 3 m. derinliğinde, kaya zeminine açılmış düzgün bir çukur hayratın su haznesini oluşturmaktadır. Uzun kenarı kuzey - güney yönünde olan tonoz örtülü hayratın her iki uzun kenarı 1.50 m. yüksekliğinde düzgün kesme taşlardan duvarla örülmüş, duvarın bitiminden itibaren tonozun üzeri düzgün kesme taşlarla döşenmiştir.

Hayratın su haznesine kuzey ve güney yönlerinden dörder basamaklı taş merdivenlerle inilmektedir.

Yağmur suları, çevredeki kayalara oyulmuş kanallar vasıtasıyla kuzey ve güneydeki merdiven kenarlarından ve doğu ve batıdaki duvarlara açılmış deliklerden hayrata dolmaktadır. Doğudaki duvarın alt kısımlarında dört adet küçük niş içersine yerleştirilen delikli taşlar hayvanların bağlanması içindir. Ayrıca hayratın kuzey girişinin sağında hayvan bağlamak için dışarıya taşkın delikli bir taş yer almaktadır.

Hayratın düz damının güney başına konulan yekpare mihrap taşından, damın aynı zamanda “Namazgah” olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Firuz Paşa Hayratı kuzey cephesi

2- FİRUZ PAŞA HAYRATI

Şanlıurfa-Birecik yolunun 12. km.sinde yolun sağ tarafındadır. Kuzey ve güney cephelerindeki kitabelerde H.1185 /M.1771 tarihinde Firuz bey tarafından yaptırıldığı yazılıdır.

Ulu Camiyi, Eski Ömeriye Camii'ni, Ak Camiyi, Kara Musa Camii'ni tamir ettiren, Ak Cami minaresinin kuzeyine bitişik olarak yaptırdığı sebil kitabesinde “malını hayır işlerine su gibi sebil etmiş, Urfa ayanının övdüğü bir zat” olarak tarif edilen, Nakibzade Medresesinin güney duvarına bir çeşme yaptıran Firuz Bey'in Ulu Cami haziresindeki mezar taşında H.1223/M.1808 tarihinde vefat ettiği yazılıdır. Eski Ömeriye Camii avlusundaki bir kitabede ise babasının adının Ali Bey olduğu anlaşılmaktadır.⁴ Nakibzade

Medresesinin duvarına yaptırdığı çeşme kitabesinde a'yandan olduğu belirtilen Firuz Bey'in "Kapıcıbaşı" rütbesinde olduğu yazılıdır.

Kuzey-güney istikametinde dikdörtgen planında kaya zeminine oyulmuş bir hayrattır. 15 m. uzunluğunda, 5 m. genişliğinde, 3 m. derinliğinde kaya zeminine açılmış düzgün bir çukur hayratın su haznesini oluşturmaktadır. Zeminin kuzey kesiminde 4 m. çapında , 2 m. derinliğinde yuvarlak bir çukurla hazne ayrıca derinleştirilmiştir. Su haznesinin uzun kenarları boyunca bindirmeli taşlar üzerine düzgün kesme taşlardan yapılmış lentolar atılmış ve böylece hayratın üzeri kapatılmıştır. Arazi meyilli olduğu için doğudaki bindirme taşlar tek sıra, batdakiler çift sıra tutularak damın düz olması sağlanmıştır. Hayratın içersine kuzey ve güney cephelerdeki kayadan merdivenlerle inilmekte ve bu cephelerdeki lento taşlarında kitabeler yer almaktadır.

Yağmur sularının çevredeki tepelerden hayrata ulaşmasını sağlamak için kayalar üzerine su yolları açılmıştır. Akabe hayratında olduğu gibi bu hayratın da üzerinde bir mihrap taşı bulunmakta ve namazgah olarak kullanılmaktaydı. 1978 yılında ayakta olan ve tarafımızdan görülen bu mihrap taşı maalesef tahrip edilmiş ve günümüze ulaşmamıştır.

Firuz Paşa Hayratı'nın Urfa folkloru içinde önemli bir yeri vardır. Hacı Mehmet adında biri, eşi ile ilişkisi olduğu zannıyla Nezif (Nazif) adındaki arkadaşını bu hayrata götürerek öldürmüştü ve bu olay üzerine Urfa'da "Yaylalar içinde Erzurum yayla" dizesi ile başlayan ve "Nezif'in ağıtı" olarak bilinen türkü yakılmıştır.⁵

Hayrattaki Kitabeler:⁶

Güney Cephe Kitabesi:

"Sahib el-hayrat el-Hac Firuz Bey 1185" (M.1771).

Kuzey Cephe Kitabesi:

"Ammere haza sahib el-hayrat

El-Hac Firuz Bey 1185"

3- ŞEBEKE HAYRATI

Şanlıurfa-Birecik karayolunun 20.km.sindeki Şebeke mevkiinde, yolun sağ tarafındadır.

Birecik-Urfa güzergahında seyahat eden kervanların su ihtiyacını karşılamak için yapılmıştır. Armut forumlu, kayaya oyulmuş bir su sarnıcı tipinde olan bu hayratın güney tarafında içersine inen kayadan oyma merdivenleri vardır. Ayrıca hayratın üzerinde su almaya yarayan yuvarlak bir açıklık bulunmaktadır. Hayrata yağmur sularının akmasını sağlamak için çevresindeki kayalık zemine kanallar açılmıştır. Son

yıllarda hayratın girişinin çevresi briket duvarlarla örülerek üzeri kapatılmış ve girişine demir bir kapı yapılmıştır.

Bebeke Hayratı girişi

Sarı Mağara Hayratı

4- SARI MAĞARA HAYRATI

Şanlıurfa-Birecik yolunun 24. km.'sinde, yolun sağ tarafındadır. Yolcuların dinlenmesi ve su ihtiyacının karşılanması amacıyla inşa edilmiş bir hayır tesisidir. Üzerinde her hangi bir tarih bulunmamakta, ancak 18.yüzyıla ait Osmanlı eseri olduğu tahmin edilmektedir.

13 m. uzunluğunda, 5 m. genişliğinde ve 3 m. derinliğinde, kaya zeminine açılmış kuzey - güney yönünde düzgün dikdörtgen bir çukur hayratın su haznesini oluşturmaktadır. Su haznesinin üzeri

Sary Maðara Hayratı içten görünüm

boydan boya düzgün kesme taşlardan örülmüş beşik tonozla örtülüdür.

Ancak duvarlar ve tonoz üzerindeki düzgün döşeme taşlarının önemli bir kısmı sökülmüş bir vaziyettedir. Tonozun kuzey ve güney cephelerindeki kemerlerin kilit taşlarında ne oldukları anlaşılamayan, tahrip edilmiş kabartmalar bulunmaktadır. Kuzey cephedeki kabartma bir boğa başını andırmaktadır.

Hayratın su haznesine kuzey ve güney yönlerinden kayaya oyulmuş 1.40 m. genişliğindeki taş merdivenlerle inilmektedir. Kuzeydeki merdivenler toprakla doldurulmuş, merdiven açıklığı kesme taşla örülerek kapatılmıştır.

Yağmur suları, çevredeki kayalara oyulmuş kanallar vasıtasıyla kuzey ve güneydeki merdiven kenarlarından hayrata dolmaktadır. Günümüzde tahrip olmuş durumdaki damının Urfa'daki bazı hayratlarda olduğu gibi "Namazgah" olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir.

5- EDENE KÖY YOLU HAYRATI

şanlıurfa-Mardin yolunun beşinci kilometresinden kuzeye sapan Edene köyü yolunun 9. km.'sinde, yolun sol tarafındadır. Uzun kenarı, kuzey-doğu, güney-batı yönünde

Edene Köy yolu Hayratı güneyden görünüm

dikdörtgen planlı, 15 m. Boyunda, 5 m. genişliğindedir. Kayaya oyulmuş su haznesi 5 m. yüksekliğinde olup bunun üzerinde 2 m. yüksekliğinde, düzgün kesme taşlarla örülmüş beşik tonoz bulunmaktadır. Tonozun güney batı kesimi yıkık durumdadır. Hayratın kayadan oluşan yan duvarları kl-kireç karışımı bir siva ile sıvalıdır.

Hayratın girişi güney batıdan kayaya oyulmuş merdivenlerden olmaktadır. evresindeki kaya yüzeylerine hayrata yağmur suyu taşıyan kanallar açılmıştır.

6- HARAPSOR HAYRATI

Urfa-Akçakale karayolunun 5.km.'sinden sağa sapan ve İkişce-Bildim-Küçük aykuyu köylerine giden şose yolun 9.km.'sindeki Harapsor (Bildim) köyündedir.

M.S. 195 yılında Urfa'yı bir Roma eyaleti haline getiren Roma İmparatoru Septimus Severius'un 197 yılında Partlara karşı düzenlediği sefer sırasında Halfeti ile Urfa arasında kaleler ve gözetleme kuleleri yaptırdığı bilinmektedir. Harapsor'un da bu dönemde askeri bir karargah olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Köy içindeki Askeri karargah binası olduğu tahmin edilen ve günümüze kalıntılarını ulaşmış olan yapı, yine askerler tarafından kullanılan hayrat ve kaya mezarları bu dönemde yapılmış olmalıdır.

Kayaya oyulmuş olan altı metre derinliğindeki hayrat, uzun kenarı kuzey güney yönünde uzayan dikdörtgen planlıdır. Orijinalinde üzerinin tonoz örtülü olduğu tahmin edilen hayratın örtüsü günümüze ulaşmamıştır. Güney yönden, kayaya oyulmuş sekiz basamaklı bir merdivenle inilen hayratın duvarlarında herhangi bir yazıt ve işaret bulunmamaktadır. Hayrat günümüzde kısmen taş ve toprakla dolmuş olup kullanılmamaktadır.

7- İKİZCE KÖYÜ HAYRATI

şanlıurfa merkez ilçeye bağlı, Karaali köyü, İkişce mezrasındadır. Tektek dağlarında hayvancılıkla uğraşanlar tarafından hayvanları suvarmak için yapılmıştır. Yapılış tarihi bilinmemektedir.

Kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı olarak uzayan hayrat, kesme taşlardan beşik tonozla örtülü olup üzeri düz damlıdır. Kayaya oyulmuş merdivenler kuzey tarafta yer almaktadır. Eğimli kayalık bir arazi üzerine oyulmuş olan hayrata yağmur suları doğal akıntı ve özel açılmış ince kanallarla sağlanmıştır.

Hayrat günümüzde de obanlar tarafından kullanılmaktadır.

Kapaklı Köyü Hayratı

8- KAPAKLI KÖYÜ HAYRATI

Şanlıurfa-Viranşehir karayolunun 46.km.'sinde, yolun sağ tarafında, Çamlıdere'ye (Mercihan) bağlı, Açıkyazı (Silesör) köyü, Kapaklı mezrasındadır.

Doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak kaya zeminine oyulmuş olan hayratın kaya yan duvarları zemine doğru genişlemektedir. Hayratın üzeri orta kısımda kesme taş dört adet büyük lento ile örtülmüştür. Lentoların doğu ve batısında kalan açıklıklar ise moloz taşlardan beşik tonozlarla örtülmüştür. Tonoz örtüsünün önemli bir kısmı çökmüş, su haznesi moloz taşlarla dolmuştur.

Hayrat üzerinde herhangi bir yazıt veya süsleme bulunmamaktadır. Günümüzde harap bir durumda olup kullanılmamaktadır.

Kapaklı Köyü Hayratı

Mehemede Han Hayratına su taşıyan kayaya oyulmuş kanallar

9- MEHEMEDE HAN HAYRATI

Çamlıdere'ye (Mercihan) bağlı, Dağyanı (Mehemede Han) köyündedir. Urfa-Mardin karayolunun 55. km.'sinde, kuzeye doğru sapan yol 3 km. sonra Mehemede Han köyüne ulaşır. Köyün kuzey kesiminde yer alan ve Roma dönemine ait olduğu tahmin edilen hayrat doğu-batı istikametinde 15 m. uzunluğunda ve 5 m. eninde dikdörtgen planlı olarak kaya zeminine oyulmuş, üzeri büyük kesme taşlarla boydan boya beşik tonozla örtülmüştür. Şanlıurfa'daki hayrat örneklerinin en büyüklerindedir. Yağmur sularının, kayalık zeminine oyulmuş çok sayıda su kanalı vasıtasıyla hayratın su haznesinde birikmesi sağlanmıştır.

Su haznesi 30-40 yıl önce toprakla doldurulan hayrat, ahır olarak kullanılmaya başlanılmıştır.

Mehemede Han Hayratı

Çarmelik Hayratı

10- ÇARMELİK HAYRATI

Bozova ilçesine bağlı Çar Melik Köy Camii'nin doğu yakınında, kayaların oyulması yoluyla yer altına inşa edilmiş olan hayrat, doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Hayratın güney tarafında Çar Melik kervansarayı yer alır. Hayrat, ana kayaya oyulmuş olmakla birlikte toprak ve çürük kaya çıkan kısımlar horasan harçlı taş duvar örgüleri ile tamamlanmış ve üzeri beşik tonoz ile örtülmüştür. Hayratın batı başına yakın kısımda Harran Yakup peygamber hayratında olduğu gibi su çekmek amacıyla yuvarlak bir ağız açılmıştır. Ayrıca doğu başında kayaya oyulmuş, merdivenli uzun bir girişi vardır.

Urfa'nın 1517 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından fethedilmesinin ardından bölgenin iskân edilmesi sırasında buraya yerleştirilen Türkmen aşiretleri tarafından, Kervansaray ve Cami ile birlikte yapıldığı tahmin edilmektedir.

1973 yılında siyah-beyaz fotoğrafını çektiğimiz bu hayrat, 2001 yılının Şubat ayında Kültür Bakanlığı Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca tescil edilmiş, ancak son yıllarda üzerine yapılan evlerin altında kalmıştır.

11- TÜLMEN KÖYÜ HAYRATI

Şanlıurfa-Bozova yolunun Tülmen köyü yakınlarında yer alan, elimizde fotoğrafı bulunmayan bu hayrat 1980'li yıllarda yolun genişletilmesi sırasında yıktırılmıştır.

12- YAKUP PEYGAMBER KUYUSU (HAYRATI)

Harran şehir surlarının kuzey doğu dışarısında yer alan Yakub Peygamber Kuyusu, hem bilezik taşı olan bir kuyu, hem de kuzeyden tonozlu girişi olan bir hayrat şeklindedir. Eski fotoğraflardan zemin seviyesinde olduğu anlaşılan bilezik taşı, son

yıllardaki düzenlemelerle zemine yapılan dolgu neticesinde yukarıda kalmıştır. Kuyu ile ilgili elimizdeki en eski görsel belge **George Percy Badger** tarafından yayınlanan gravürdür.⁷

İbrahim Peygamber'in torunu olan **Yakub Peygamber**'in babası **İshak Peygamber**, annesi **Rebeka**'dır.⁸ Yakub Peygamber ve Harran'daki Yakub Kuyusu ile ilgili olarak şöyle bir hikâye anlatılmaktadır: Yakub'a kin besleyen kardeşi **İys (Esav)** O'nu öldürmeyi tasarlıyordu. Esav'ın bu niyetini duyan anne Rebeka, oğlu Yakub'a kaçmasını söyledi. Yakub dayısı **Laban**'ın kaldığı Harran'a geldi. Burada bir kuyunun başında çobanlarla sohbet ederken bir kız koyunlarını suvarmağa getirmişti. Yakub bu kızı görünce, kuyunun ağzındaki taşı kaldırdı ve koyunlarını suvarmasına yardım etti. Sonra kız ile tanıştı ve O'nun dayısının kızı **Rahel** olduğunu öğrendi. Yakub Harran'da bir ay dayısının yanında kaldı. Laban Yakub'a, ücretsiz hizmet olmayacağını, hizmetine karşılık ne istediğini sordu. Yakub Laban'ın küçük kızı Rahel'i istedi. Ancak Laban, bunun için 7 yıl hizmet etmesi gerektiğini söyledi. Yakub, Rahel'i o kadar çok seviyordu ki, bu yedi yıl göz açıp kapayıncaya kadar geçti. Bu süre sonunda Laban, bütün halkın davet edildiği bir ziyafet (düğün) verdi, ancak gece Rahel yerine O'nun ablası Lea'yı verdi. Yakub sabah olunca bunun farkına vardı. Laban bu davranışına gerekçe olarak büyük dururken küçük kızın evlendirilemeyeceğini gösterdi ve Yakub'a Rahel'i alabilmesi için 7 yıl daha hizmet etmesi şartını koştı. O dönemde henüz iki kardeşle evlenmek yasaklanmamıştı. Yakub bu şartı da yerine getirdi ve dayısına ikinci 7 yıl hizmetten sonra Rahel'i de eş olarak aldı. Yakub'un Lea ve Rahel'den ve onların cariyelerinden çok sayıda çocuğu oldu. Çocuklarından biri olan **Yusuf**, en çok sevdiği eşi Rahel'den olmuştur.⁹

Hz. Yakub'un Rahel ile karşılaştığında kaldırdığı kuyu taşının tılsımlı olduğuna inanılıyor ve bu taş Harran'da Hz.İbrahim Manastırı'nda saklanıyordu.

Hz.Yakub kuyusunun tılsımlı taşı için İslam öncesine ait Süryanice bir kaynaktan şöyle bir öykü anlatılmaktadır: *“Çocuğu olmayan İstanbullu bir*

Yakup Peygamber Kuyusu (Hayratı) (George Percy Badger'den)

hanım Harran'a gidecek bir tüccara Hz.Yakub kuyusunun tılsımlı taşından bir parça getirmesi ricasında bulunur. Harran'a gelip İstanbul'a dönen bu tüccara tılsımlı taş parçası sorulur. Fakat tüccar söz verdiği bu görevi unutmuştu. Hemen şehrin dışına giden tüccar bulduğu taştan bir parça kopararak onu ipek mendile sarıp kadına getirdi. Kadın hamile kaldı ve bir kız çocuğu oldu. Ancak kadın buna üzüldü ve tüccara “-eğer bana daha büyük bir parça getirseydin oğlum olurdu” diye sitemde bulundu. Tüccar, “Kadına rasgele verdiğim bu taşın yerine gerçekten Yakub kuyusunun taşından bir parça getirmiş olsaydım belki de kadının bir kaç çocuğu olacaktı” diye düşündü.¹⁰

13- KIRLIK KÖYÜ BÜYÜK HAYRAT

Viranşehir-Şanlıurfa yolunun 13. Km.'sinde, yolun solundaki Kırlık köyüne geldikten sonra, Akkese köyü yol ayrımından 1.5 - 2 km. güneydedir. M.S. II.-III. Yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir.

Kayalık bir sırt üzerine yapılmış hayrata doğudaki kayadan oyma merdivenlerden inilir. Kuzeye doğru dar ve yüksek oyulmuş ve orta kısımları üzerinde 4-5 m.lik kaya kemeri bırakılmış derin bir giriş tüneline geçildikten sonra üzeri daire biçiminde açıklıklı sarnıç şeklindeki su

toplama bölümüne geçilir. Bu bölümün kuzeyine doğru yaklaşık 20 m. uzunluğunda bir tünel oyulmuştur. Yağmur sularının bu tünelde biriktirildiği tahmin edilmektedir. Ancak tünel, yüzlerce yıldan bu yana yağmur sularının taşıdığı çamurla dolmuş olduğundan daha ileriye uzayıp uzamadığı bilinmemektedir.

Giriş tüneli ve su toplama tünelinin yan duvarlarında, yerden 3-4 m. yükseklikte kayaya oyulmuş gizleme mağaralarının Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde bölgedeki dağlarda inzivaya çekilmiş olan keşişler tarafından açıldığı tahmin edilmektedir.¹¹ Bu su tesisi günümüzde kullanılmamaktadır.

14- KIRLIK KÖYÜ KÜÇÜK HAYRAT

Viranşehir-Şanlıurfa yolunun 13. Km.'sinde, yolun solundaki Kırlık Köyündedir.

Köyün doğu kesiminde yer alan hayratın, kuzey-güney yönünde kaya zeminine oyulmuş, 20 m. uzunluğunda, 4 m. genişliğindeki su toplama havuzunun üzeri düzgün kesilmiş blok kalker taşlardan örülmüş beşik tonozla örtülüdür. Beşik tonozun üzerinde altışar metre aralıkla iki adet havalandırma bacası açılmıştır. Hayratın kuzey ve

Kırlık Köyü Büyük Hayrat

Kırılık Köyü Küçük Hayrat

güney cephelerindeki girişler güvenlik amacıyla günümüzde duvarla örülmüş ve hayrat kullanılmaz duruma getirilmiştir.¹² M.S.II.-III.yüzyıl Roma dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir.

15- ÇARDAK MANASTIRI SARNICI

Şanlıurfa'nın güney-batısındaki dağlık alanda, Deyr Yakub Manastırı'nın kuş uçuşu 1 km. kuzey batısındadır. Ancak buradan ulaşım zordur. Şanlıurfa-Gaziantep Karayolunun 13. km.'sinde bulunan Firuz Paşa Hayratından güneye sapan Keberli Köyü yoluna girilir. Bu köye varmadan sola sapan dere içersindeki bozuk yol 4 km. sonra Çardak manastırı kalıntılarının bulunduğu tepeye ulaşır.

Beşinci yüzyılda Edessa (Urfa) bir Hristiyan şehri idi. Bu şehrin manastırları ve akademilerindeki ilahiyat bilgileri ve dindarlıkları ile ünlü idi. Şehir dışındaki dağlardaki manastırlarda ve mağaralarda binlerce keşiş yaşıyordu. Çardak Manastırı da bu keşiş merkezlerden biridir. Kayalık bir tepede yer alan Çardak Manastırı ; Manastır yapısı kalıntısı, keşişlerin ikamet ettiği mağaralar ve su sarnıçlarından meydana gelmiştir.¹³

Manastır Kalıntısı: Temel izlerinden dikdörtgen planlı ve iki bölümlü olduğu anlaşılan bu yapının ayakta kalan köşe duvarı üzerindeki kornişe dayanarak çatı ile örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Kalıntılar arasındaki mimari elemanlar üzerinde haç motifi ve istiridye kabartmaları görülmüştür.

Keşiş Mağaraları: Manastır kalıntısının yer aldığı tepenin doğu yamacında, cepheleri doğuya bakan bir sıra mağara keşişlerin ikameti için yapılmıştır. Mağaraların önünde kayaların düzlenmesi ile geniş bir avlu oluşturulmuştur. Bu avlu içersinde bir de sarnıç yer almaktadır.

Büyük Sarnıç: Manastır kalıntıları ve keşiş mağaralarının yer aldığı tepenin kuzey-doğu aşağısındaki bir tepededir. Oldukça büyük olan bu sarnıcın güney tarafına sonradan dromoslu bir kapı açılmış ve sarnıç iskân amaçlı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Çardak Manastırı Sarnıç içten görünüm

Çardak Manastırı Sarnıç girişi

16- DEYR YAKUP MANASTIRI SARNICI

İl merkezindeki Eyyub Peygamber makamının 4 km. batısında bulunan **Deyr Yakub**, Halk arasında "*Nemrud'un Tahtı*" ya da "*Cin Değirmeni*" olarak anılmaktadır. Buradaki yüksek bir dağın tepesinde M.Ö. I. yüzyılda (putperest dönem) Edessa Kralı **Abgar Mano'nun** oğlu **Arryo'nun** aile fertleri için inşa edilmiş anıt mezar kalıntıları yer almaktadır. Bazı kaynaklarda manastır olarak adlandırılan, doğu batı istikametinde dikdörtgen planlı iki katlı büyük yapı kalıntısının zemin katının doğu kesimi üç katlı anıt mezardır. Edessa Krallarının yattığı tahmin edilen ve esas girişi zemin kattan olan mezar odası kuzey, güney ve doğuda kemerli birer arkosoliumdan oluşmaktadır. Arkosoliumların üzerleri büyük lento taşlarla örtülüdür. Bu bölümün zemin kattaki giriş kapısının sol tarafında çizikleme tekniğinde (grafitto) sağa bakar vaziyette profilden bir kuş figürü işlenmiştir. Ruhun bir kuş gibi uçup gitmesini sembolize eden bu figür İslami dönemlerde de bir çok mezara işlenmiştir. Büyük yapının anıt mezar dışında kalan esas kısmının zemin katı kemerli koridorlarla üç arkosoliumlu mezar odasına ve ayrıca kuzeydeki **Mano oğlu Arryo'nun karısı Gündüz'** ün anıt mezarına bağlanmaktadır. Zemin kata giriş, kuzeydeki yıkık kapıdan olmaktadır. Bu kapıdan düştüğü anlaşılan blok bir taş üzerine, uzanmış vaziyette bir erkek figürü kabartması işlenmiştir. Başını yastığa koymuş bu figürün yanında daha küçük boyutta cepheden, bir sandalyede oturur vaziyette biri kadın, diğeri erkek iki figür bulunmaktadır.¹⁴

Büyük yapının kuzeyindeki dikdörtgen planlı üç katlı anıt mezarın doğu cephesindeki pencerenin altında yer alan iki satır kitabenin üst satırı Grekçe, alt satırı Süryanicedir. Her iki kitabede "*Mano oğlu Arryo'nun karısı Gündüz*" yazılıdır. **Arryo** hanedanının M.Ö.I. yüzyılda yaşadığı dikkate alınacak olursa mezarların Hıristiyanlık öncesi pagan (putperest) dönemine ait olduğu ve büyük yapının mezar odalarına bağlanan zemin katı üzerinin putperest tapınağı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu tapınağın M.S.V. yüzyılda kerametleri ve kehanetleri ile ünlü olan ve Suruç Episkoposluğuna kadar yükselmiş bulunan **Suruçlu Aziz Yakub** zamanında (M.S.451-521) manastır olarak kullanıldığı ve bundan ötürü **Deyr Yakub** (Yakub'un Manastırı) olarak anıldığı tahmin edilmektedir. Manastırın doğusunda kayaya oyulmuş keşiş odaları bu tahmini güçlendirmektedir.

Büyük mezarın zemin kattaki güney arkosolium kemerinin kilit taşına işlenmiş olan haç rozetinden burasının hristiyanlık döneminde de Kraliyet ailesi

tarafından mezar olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır.

Ayrıca halk arasında **Yakub Peygamber**'in burada kaldığına ve **Deyr Yakub** adının bundan dolayı verildiğine inanılmaktadır.

Deyr Yakup Büyük Sarnıcı

Deyr Yakup Manastırında yer alan çok sayıda sarnıçtan en büyüğü manastırın kuzey doğu yamacında yer almaktadır. Çardak Manastırı sarnıcında olduğu bu sarnıcın da üzerindeki yuvarlak ağız dışında ayrıca doğu tarafı ortalarından merdivenle inilen bir kapısı da bulunmaktadır. Böylece hem ağızdan, hem merdivenli kapıdan su alınması sağlanmıştır.

DİPNOTLAR:

- 1) Judah Benzion Segal., **Edessa (Urfa) Kutsal şehir**, (Çeviren: Ahmet Erslan) İstanbul, 2002, s. 31,35.
- 2) Salih Çeçen-L.Gürkan Gökçek., "*Sumerce'de Kültür Tarihimize Dair İzler*", **Akademi Günlüğü Toplumsal Araştırmalar Dergisi**, Cilt1, Sayı 1, Ankara, 2005, s. 5.
- 3) A.Cihat Kürkcüoğlu., **Şanlıurfa Su Mimarisi**, Ankara, 1992, s. 10-14.
- 4) A.Cihat Kürkcüoğlu., **Şanlıurfa Su Mimarisi**, Ankara, 1992, s. 27.
- 5) Mehmet Özbek., **Folklor ve Türkülerimiz**, İstanbul, 1975.
- 6) Mahmut Karakaş., **Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler**, Ankara, 2001, s.184.
- 7) George Percy Badger., **Nestorians And Their Rituals With The Narrative Of A Mission To Mesopotamia And Coordistan In 1842 To 1844**.
- 8) KAZANCI, A.Lütfi., **Peygamberler Tarihi, C.1-2**, İstanbul 1997.
- 9) CÖMERT, Bedrettin., **Mitoloji ve İkonografi**, Ankara 1980 .
- 10) KÜRKCÜOĞLU, A.Cihat., **Harran Yolların Buluştuğu Kent**, Ankara 2000 ; **İnançlar Diyarı Panlurfa-Panlurfa Land of Faith**, Ankara 2000 ; SEGAL, J.B., **Edessa The Blessed City**, Oxford 1970.
- 11) A.Cihat Kürkcüoğlu-Zuhal Karahan Kara., **Adım Adım Viranşehir**, Panlurfa, 2005, s. 54
- 12) A.Cihat Kürkcüoğlu-Zuhal Karahan Kara., **Adım Adım Viranşehir**, Panlurfa, 2005, s. 56
- 13) Cihat Kürkcüoğlu., **İnançlar Diyarı Şanlıurfa Şanlıurfa Land of Faith**, (Çev. Zuhal Karahan Kara), Ankara, 200, s. 44.
- 14) Cihat Kürkcüoğlu., a.g.e., s. 40,41.

Yararlanılan Kaynaklar:

- A.Cihat KÜRKCÜOĞLU., **Şanlıurfa Su Mimarisi**, Ankara, 1992.
-, **Harran Yolların Buluştuğu Kent**, Ankara 2000.
-, **İnançlar Diyarı Şanlıurfa Şanlıurfa Land of Faith**, (Çev. Zuhal Karahan Kara), Ankara, 2000.
- A.Cihat Kürkcüoğlu-Zuhal Karahan Kara., **Adım Adım Viranşehir**, Panlurfa, 2005.
- A.Lütfi KAZANCI., **Peygamberler Tarihi, C.1-2**, İstanbul 1997.
- Bedrettin CÖMERT., **Mitoloji ve İkonografi**, Ankara 1980 .
- George Percy Badger., **Nestorians And Their Rituals With The Narrative Of A Mission To Mesopotamia And Coordistan In 1842 To 1844**.
- Judah Benzion Segal., **Edessa (Urfa) Kutsal şehir**, (Çeviren: Ahmet Erslan) İstanbul, 2002,
- Mahmut Karakaş., **Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler**, Ankara, 2001.
- Mehmet Özbek., **Folklor ve Türkülerimiz**, İstanbul, 1975.
- Salih Çeçen-L.Gürkan Gökçek., "*Sumerce'de Kültür Tarihimize Dair İzler*", **Akademi Günlüğü Toplumsal Araştırmalar Dergisi**, Cilt1, Sayı 1, Ankara, 2005.

FARACLİK (FERACİYE)

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AKPINAR
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Türk Din Mûsikîsi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Faraclık, “ferah ve kurtuluş” anlamındaki Arapça “ferac” kelimesine Türkçe “lık” hecesinin eklenmesiyle “kurtuluşa vesile olan şey” anlamını taşımaktadır. “el-Feracu”, bir kimsenin gam ve tahasını keşf ve izâle etmek, şiddetten kurtulmak gibi mânâlara gelmektedir.¹ Şanlıurfa'da “faraclık” veya “faraçlık” şeklinde ifade edilen yöresel bir Câmî mûsikîsi formu/türü vardır. Türk Din Mûsikîsi literatüründe var olan Mi'râciye, Ramazaniye ve Mihrabiye gibi form isimlerine istinaden faraclık kelimesinin yöresel kullanımının yanı sıra “Feraciye” şeklinde ifade edilmesinin daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Bu sebeple makalemizde faraclık yerine feraciye kavramını kullanmayı tercih edeceğiz. Mûsikî kavramı olarak feraciye, doğum yapacak olan kadının doğumunun kolay geçmesi, hasta olan kişinin şifâ bulması, hapiste olup da mahkemesi olanın beraat etmesi, sekarât anındaki birinin rûhunu kolay teslim etmesi, borcu olanın borcunu ödeyebilmesi ve darda kalmışların selamete kavuşması gibi sebeplerden ötürü câmide/minârede dua ve münacat niyetiyle salâ tarzında irticalî (doğaçlama) olarak okunan bir formdur.

Şanlıurfa merkez, Siverek ve Birecik ilçelerinde icra edilen feraciye, Türk Din Mûsikîsi açısından yöresel fakat orijinal bir Câmî mûsikîsi türüdür. Uzun yıllar okunagelen feraciye, ihtiyaç hâsıl olduğunda müracaat edilerek günün herhangi bir saatinde minârede, imam veya müezzin tarafından icra edilmektedir. Yatsı ve sabah ezanlarından sonra okunduğu görülse de daha çok gündüz saatlerinde ezan sonrası veya namaz vakitleri arasında icra edildiği dikkat çekmektedir.

Feraciye, bir taraftan Allah'a yalvarış, niyaz, münacaat ve dua; diğer taraftan okutanın niyetinin gerçekleşmesi için işiten insanlardan dua talep edilmesi ve yapılan münacaata “âmin”, “Allah kurtarsın” veya “Allah yardım etsin” demelerinin sağlanması amacıyla câmide/minârede belirli bir makâm çerçevesinde okunmaktadır.

Bekir Urfalı, “Bir Urfa Düşü” adlı şiirinde feraciye konusuna değinerek mahalli lisanla şöyle demektedir; “Faraçlık verilir. Duyanlar dua eder. Dardasa, ferahlığa çıkar. Borçlusa, kul borcundan hellas et. Hestese yanından şifa ver.”²

Feraciyenin güftesi Arapça olup Türk mûsikîsi makâm ve nağmeleriyle okunmaktadır. Güftenin kime ait olduğu veya kim tarafından tertiplenerek başlatıldığı bilinmemektedir. Mâbed mûsikî formları genelde sıkı sıkıya muhafaza edildikleri için feraciyenin en az iki yüzyıllık geçmişi olan önemli bir kültür unsuru olduğunu söyleyebiliriz.

Günümüzde Şanlıurfa'da icra edilen feraciyenin güftesi, okuyandan okuyana küçük farklılıklar oluştursa da genel olarak şu şekildedir:

Allâhümme yâ fârice'l-ferac

Ve yâ men indehû mefâtihu'l-ferac

Ve yâ ümmete Muhammed

Rahimallâhu li men deâ lenâ bi'l-feraci ve'l-âfiyeh

Ve yâ men bedîu's-semâvâti ve'l-ard

Ve yâ mâlike'l-mülk, yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm

Yâ Kerîm, yâ Rahîm, yâ Allah

*Bi-rahmetike yâ erhame'r-râhimîn.*³

Mezkur feraciyenin Türkçe anlamı:
*Ey Allah'ım, ey kurtuluşu sağlayan,
Ve ey kurtuluşun anahtarı yanında olan,
Ve ey Muhammed ümmeti,
Bize kurtuluş, ferah ve âfiyet dileyene Allah rahmet
etsin.
Ve ey gökleri ve yeri yaratan,
Ve ey mülkün mâliki, ey celâl ve ikram sahibi,
Ey Kerîm, ey Rahîm, ey Allah!
Ey merhametlilerin merhametlisi! Senin
merhametine sığınıyoruz.*

Ferâciye, okuyan kişilerin mûsikî bilgisi veya maharetiyle ilgili olarak Şanlıurfa'da daha çok sabâ, bazen de hüseyinî makâmında serbest ve irticâlî olarak okunmaktadır. “Allâhümme yâ fârice'l-ferac” cümlesinden “Rahimallâhu limen deâ lenâ bi'l-feraci ve'l-âfiyeh” cümlesine kadarki bölüm, (makalenin sonunda verilen iki örnek okuyuşun notasında belirtilen ve mûsikî nazariyatında tekrar işareti olarak bilinen iki senyo “” arası) üç defa tekrar edilir. Üçüncü tekrarda “Ve yâ men bedîu's-semâvâti ve'l-ard” cümlesinden “Bi-rahmetike yâ erhame'r-râhimîn” cümlesine kadar bir defa okunarak bitirilir.

İcra edilmesini gerektiren yukarıda ifade ettiğimiz genel sebeplere ilaveten Siverek'te uzun bir süreden beri mübarek gecelerin sabah namazından sonra feraciye okuma geleneği oluşmuştur. Feraciye, hangi sebepten dolayı okunacaksa onu ifade eden kelime ve kim için (erkek veya bayan) okunacaksa ona işaret eden zamir kullanılmaktadır. Meselâ; Feraciye, doğum yapacak bir bayan için okunacaksa “emetun mekrûbetun”, hasta bir erkek için okunacaksa “marîdun” kelimeleri; buna bağlı olarak “lehâ” ve “lehû” zamirleri kullanılmaktadır. Başta üç defa tekbir, üç defa salavât-ı şerîfe müezzin veya imam ile birlikte cemaatten uygun kimselerin katılımıyla koro halinde okunduktan sonra mâhir ve fem-i muhsin bir kişi üç defa feraciye duasını okumaktadır:

*Allâhu Ekber Allâhu Ekber
Lâ ilâhe illallâhu Allâhu Ekber
Allâhu Ekber ve lillâhi'l-hamd
Essalâtu ve's-selâm aleyke yâ Resulallâh
Essalâtu ve's-selâm aleyke yâ Habîballâh
Essalâtu ve's-selâm aleyke yâ hayrallâh
Allâhümme yâ fârice'l-ferac
Ve yâ men indehû mefâtihi'l-ferac
Ümmetun mü'minetun min ümmet-i Muhammed
Gaferallâhu li men deânâ bi'l-feraci ve'l-âfiyeh
Lâ ilâhe illallâhu'l-meliku'l-hakku'l-mubîn
Muhammedu'r-Resûlullahi sâdiku'l-va'di'l-emîn.*

Siverek'te de “feraclık” denilen bu münacaat, hüseyinî makâmında okunmaktadır.⁴

Birecik'te uzun süredir (25-30 yıl) okunmadığı için neredeyse unutulmuş olan feraciye, “faraçlık”, “nefse duası” ve “nefse salâsi” olarak da ifade edilmektedir. Özellikle doğum yapacak kadınlar için okutulduğundan “nefse” tabirinin kullanıldığı feraciye, bununla sınırlı kalmamış her sıkıntılı durum için başvurulmuş bir dua olmuştur. Meselâ; Birecik tarihinde Askerlik şubesi yangını olarak bilinen büyük yangında ilçenin bütün camilerinde gece feraciye okunduğu ifade edilmektedir.⁵ Feraciye, Birecik'te sabâ ve hüseyinî makamlarında, aşağıdaki güfte ile okunmuştur.

*Allâhümme yâ karîbe'l-ferac
Ve yâ men biyedihî mefâtihi'l-ferac
Allâhümme feracuke karîb
Ve kâsıdu bâbike lâ yahîb... yâ Allah
Nefsun/rûhun makrûbeh
Min ümmet-i Muhammedini'l-Mustafa
Gaferallahu li men deâ lenâ bi'l-feraci ve'l-âfiyeh
Ve rahmetullahi li men yekûlu âmin.⁶*

Sonuç olarak; Henüz üzerinde çalışılmamış ve mûsikî literatürümüze kazandırılmamış bir çok form vardır. Feraciye bu türlerden biridir. Şanlıurfa'da “faraçlık” şeklinde ifade edilen feraciye, genelde dinî mûsikî, özelde de câmi mûsikîsi formu olarak değerlendirilebilir.

Feraciye, icra edildiği yerlerde insanlar arasında sosyal iletişimi sağlayan ve okutan insanların psikolojilerini olumlu yönde etkileyen önemli bir mûsikî unsurudur.⁷

DİPNOTLAR:

- 1) Asım Efendi, *Kâmûs Tercümesi*, İstanbul 1305, I/805-806.
- 2) http://bekirurfali.com/Pages.asp?cat_id=4&cat2_id=4&wid=774, 27.11.2010.
- 3) Makalenin sonunda örnek olarak verilen feraciye, Yatılı Bölge Kur'an Kursu öğreticisi Hâfız Ahmet Kahvecibağ'ından sabâ makâmında, yine Yatılı Bölge Kur'an Kursu öğreticisi Hâfız Yusuf Ziya Kahvecibağ'ından da hüseyinî makâmında dinlenerek notaya alınmıştır.
- 4) Siverek'te okunan feraciye ile alakalı bilgi ve okuma örneği, Siverek Ulu Câmiî imamı Hâfız Mahmut Özbucak'tan alınmıştır.
- 5) http://www.birecikforumu.com/birecik/forum_posts.asp?TID=10137&OB=DESC, 27.11.2010.
- 6) Birecik'te okunan feraciye güftesi, Birecik Tekke Camii emekli imamı Seyit Ahmet Etingü'nün arşivinden ve 1985-90 yılları arasında Birecik'te görev yapmış emekli imam Hâfız Halil Kahvecibağ ile yapılan röportajdan elde edilmiştir.
- 7) Bu makale, Hüseyin Akpınar'ın “Bir Câmi Mûsikîsi Formu: Feraciye”, *YSTEM İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikî Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 11, Konya 2008'de yayımlanan yazısından kısmen alıntı yapılarak ve ilavelerle oluşturulmuştur.

Yöresi: Şanlıurfa
Kaynak: Yusuf Ziya KAHVECİBAŞI

FERÂCIYE Hüseyinî Münacaat

Derleyen ve Notaya Alan
Dr. Hüseyin AKPINAR

Serbest

AL LA HUM ME YÂ FÂ Rİ CEL FE RAC - - -
VE YÂ MEN İN - DE HÜ - - ME FÂ Tİ HUL FE RAC - -
VE YÂ - ÜM ME TE MU HAM MED - -
RA HİM AL - LA - HU Lİ MEN - - DE Â - - LE NÂ - -
BİL FE RÂ Cİ VEL - Â Fİ YEH - -
VE YÂ - MEN BE Dİ US SE MÂ VÂ Tİ VEL - ÂRD -
VE YÂ - - MÂ - Lİ KEL - MÜLK
YÂ ZEL CE LÂ - - Lİ VEL İK RÂM
YÂ KE RİM - - - YÂ RA HİM - - - YÂ AL LAH - -
Bİ RAH ME Tİ KE YÂ - - - ER HA MER RÂ Hİ MİN -

AKPINAR

Serbest

AL LA HUM ME YÂ FÂ Rİ CEL FE RAC-

VE YÂ MEN- İN DE HÜ ME FÂ Tİ HUL - FE RAC-

VE YA - ÜM ME TE MU HAM - MED -

RA Hİ MAL LA - HU Lİ MEN- DE Â - LÂ - NÂ -

BİL FE RA CI VEL Â Fİ YEH -

VE YA - MEN BE Dİ US SE MÂ VÂ Tİ VEL - ARD -

VE YÂ MÂ Lİ KEL - MULK - YÂ ZEL CE LÂ Lİ VEL - İK RÂM-

YÂ KE RİM - YÂ RA HİM -

YÂ - AL - LAH Bİ RAH ME Tİ KE YÂ - ER HA ME - RÂ Hİ MİN

AKPINAR

Tarihin Dönek Mahallinde Bir Şehit: Nusret Bey

İhsan KURT
Şair, Yazar ve Eğitimci

Maalesef tarihin bazı dönemlerinde “dönek mahalleri” zaman zaman artmış, buralarda geleceği yazdığından habersiz tarihler hüzün hanesine kaydedilmiştir. İşte Milli Şehit Boğazlıyan Kaymakamı Mehmet Kemal Bey'den sonra, tarih sayfalarında ebedi bir olay olarak yer alan Urfa Mutasarrıfı Şehit Nusret Bey'den bahsetmek istiyorum. Bu yazımı “İki Milli Şehit” adındaki eserimden faydalanarak hazırlamaya çalıştım. Bu vesileyle en azından yeni nesillerin Nusret Bey'i kısaca da olsa tanınması adına küçük bir katkı olursa çok memnun olacağımın da bilinmesini isterim.

Nusret Bey 1876 yılında Preveze Sancağı eski Sorgu Hâkimlerinden Behram Efendi'nin oğlu olarak Yanya'da doğmuştur. Osmanlı'nın artık can çekişmeye başladığı zamanlar içerisinde Mektebi Mülkiyeyi Şahane'nin hazırlık ve yüksek kısımlarında verilen dersleri alarak iyiye yakın derecede 1 Ağustos 1895 ve 19 Eylül 1899 tarihli diplomalarını almıştır.

İlk görev yerlerinden olan Yanya Vilayetinde görev yaparken Hayriye Hanım'la evlenmiş, Nasuhi, Mazlum ve Tarık Kuruosman adlarında üç çocukları olmuştur.

Nusret Bey'in hayatını etkileyecek olan asıl görevleri ve buralardaki hizmetleri, mücadeleleri İstanbul'dan sonra 27 Nisan 1914 tarihinde göreve atıldığı Bayburt Kazası Kaymakamlığı ile başladığını söylemek mümkündür.

Nusret Bey'in hayatı başarılarına dayanan hakkıyla kazanmış olduğu ödüllerle doludur. Daha genç yaşlarında Bayburt Kaymakamı ve Ergani Mutasarrıfı iken bir üst makamların kendisine layık

görmüş olduğu ödüller listesini artırmıştır. İçinde bulunduğu her türlü olumsuz şartlarda dahi başarılı çalışma azminin hiçbir şekilde kırılmasına izin vermemiştir. Bütün akranları ve arkadaşları arasında temiz kalpliliği, dürüstlüğü ve vazifesine olan düşkünlüğü ile tanınmış, seçkin idare amirlerinden biri olarak birçok defalar takdir belgesi ve çeşitli ödüllerle ödüllendirilmiştir

Bayburt Kaymakamı görevinde bulunurken I. Dünya Savaşı'nın en buhranlı günlerinde bir yandan Bayburt Ermenilerinin salimen tehciri için çaba sarf ederken, dirlik ve düzeni sağlamaya çalışırken diğer yandan da 3.Ordu'ya erzak temini için çalışmaya devam etmiştir. Nusret Bey 3. Ordu'ya yaptığı bu hizmetlerinden dolayı değişik tarihlerde Erzurum Valiliği ve 3. Ordu Kumandanlığı tarafından mükâfatlandırılmıştır. Dördüncü rütbeden Nişanı Âliyi Osmanî ile taltif edilmiş. Bütün bu kutlama ve ödüller gösteriyor ki Nusret Bey 1. Dünya Harbi sırasında büyük bir gayret göstererek canla başla vatana ve millete faydalı olmak için var gücüyle çalışmıştır. Fakat o bütün bu çabalarının karşılığında daha sonra hüsrana uğratılacaktır ne yazık ki...

Kaynaklarda onun kişiliği konusunda hep olumlu ve takdir edici ifadeler rastlanmaktadır. Öyle ki Nusret Bey'den terbiyeli, özü sözü doğru, temiz, vatanını ve milletini seven biri olarak sıkça bahsedilmektedir. Çünkü O gerçekten Devlet hizmetini en iyi şekilde yerine getirmekten başka düşüncesi olmayan, milletin ve ülkesinin yararını her şeyin üstünde tutan, başarılı, çalışkan, verilen her görevin üstesinden gelen yöneticilerden biri olduğunu görev yaptığı yerlerdeki çalışmalarıyla

göstermiştir. Devlet hizmetini en iyi şekilde yerine getirmekten başka düşüncesi olmayan, milletin ve ülkesinin yararını her şeyin üstünde tutan, başarılı, çalışkan, verilen her görevin üstesinden gelen bir yönetici olarak tanınan Nusret Bey'in, zaten bu özelliğini kendisine verilen ödüllerden ve takdirlerden de çıkarmak mümkündür.

Nusret Bey'in görev yaptığı ilk yıllarda hemen her taraf yangın işaretleri verirken Balkanların karıştığı açıkça görülüyordu. Bu karışıklık duracağı da hiç benzemiyordu. Nitekim onun Bayburt Kaymakamı olarak göreve başlamasından kısa bir süre sonra da I. Dünya Savaşı çıktı. Osmanlının güç kaybettiği, diğer ülkelerin yanı sıra içerde de azınlıkların hareketlerinden isyan hareketleri açıkça hissediliyordu. Bunun üzerine Bayburt Bölgesinin de içinde bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Ermeniler, Rusların bağımsız bir Ermenistan Devleti kurmalarına yardımcı olacağı şeklindeki kışkırtmaları sonucu gönüllü silahlı Ermeni grupları teşkil ederek Türk mahalle, köy, kasaba ve şehirlerinde katliamlara başladılar. Bu durumlar özellikle Bayburt'u da kapsayan bölgede daha çok görülüyordu. Dolayısıyla Nusret Bey'in kaymakamlık yapmakta olduğu Bayburt da bu saldırılardan etkilenmeye başladı. Burada yaşamakta olan Ermeniler de bir taraftan Ruslarla iş birliği içine girerek gizlice Rus birliklerine katılırken, diğer yandan da bölgede her türlü anarşiyi çıkarmak için çetecilik eylemlerine başlamışlardı. Bu eylemlerin başında da en ufak sebepler ileri sürerek bölgede bulunan devlet amirlerine ve askerlere iftiralar atarak Ermeni halkı tahrik etmek geliyordu. Özellikle Hınçak ve Taşnak gibi benzeri Ermeni komiteleri de bu faaliyetleri planlı bir şekilde destekliyordu. Bu arada I. Dünya Savaşı'nın çıkmış olması da onların işine yaramıştı.

Nusret Bey'in görev yapmakta olduğu Bayburt'ta yaşayan Ermeniler de Ruslarla işbirliği içine girerek bir kısmı gizlice Rus birliklerine katılırken diğer yandan da bölgede asayiş bozmak için çeşitli çetecilik eylemlerini sürdürüyorlardı. Hatta 1. Dünya Savaşı'nın ilanının hemen arkasından Amerika ve diğer yabancı ülkelerde bulunan Osmanlı Ermenilerinden Osmanlı topraklarındaki ailelerine gönderilen mektuplar da kışkırtmaları destekliyor, Türkler ve hükümet hakkındaki niyetlerini ortaya koyuyordu. Doğu Anadolu Bölgesi'nde bu olaylar cereyan ederken Osmanlı idaresi, 1 Haziran 1915'de savaş muntakasında oturan Ermeniler'in savaş alanı dışı olan Suriye dolaylarına gönderilmesini içeren "Ermeni Tehciri" kanununu çıkardı. Bunun üzerine Haziran 1915'de Erzurum'daki 3. Ordu Komutanı Mahmut Kamil Paşa'nın emriyle, Bayburt harp sahası içinde olduğu için bölgedeki Ermeniler de

Nusret Bey'in idaresi altında bulunan bölgedeki jandarma güçleri vasıtasıyla gerekli tedbirler alındıktan sonra salimen Erzincan'a sevk edildiler. Nusret Bey, hayatında çok önemli bir yeri olan bu görevi kendisine verilen bir emir neticesinde yasalara ve günün şartlarına uygun olarak yerine getirmeye çalıştı. Savaşın bütün şiddetiyle devam etmekte olduğu tehcir sırasında doğrudan kendisinden kaynaklanan gayri kanuni hiçbir olay olmamıştır. Tehcire tabii tutulan Bayburt'taki Ermenilerin emval-i metrukleri de oluşturulan bir komisyon tarafından satılarak bedelleri kendilerine verilmiştir.

Nusret Bey, Bayburt'ta görev yaparken yetenekleri ve başarıları dikkate alınarak 12 Eylül 1915'de Erzincan Sancağı Mutasarrıf Vekilliği'ne, 13 Kasım 1915'de **Ergani** Sancağı Mutasarrıflığı'na terfian nakledildi. 14 Haziran 1917'de, o sıralarda Yıldırım Orduları 2. Grup Kumandanı bulunan **Mustafa Kemal Paşa'nın** ataması üzerine **Urfa** Müstakil Sancağı Mutasarrıflığı'na yine terfian atanmıştır.

Nusret Bey, Urfa'nın işgalcilere karşı topyekûn mücadele vermesinde, teşkilatlanmasında çok önemli görevleri yerine getirmiştir. Hatta işgalin başladığı daha ilk günde ortaya koyduğu kahramanca tavır ile hem dostu hem de düşmana mücadelenin de mesajını vermek istemiştir. Şöyle ki, hiç vakit kaybetmeden işgalin hemen ardından Urfa'ya gelen işgalin komutanları hiç vakit kaybetmemiştir. İşgalcilerden bir İngiliz Yarbay yanında iki subayla, ellerinde silahlarla Mutasarrıflık makamına girmişlerdir. Nusret Bey bunları karşılamadığı gibi, yerinden kalkmayarak makam koltuğunu da vermemiştir.

"Galip bir hükümetin askeri neden karşılanmıyor?" diye soran İngiliz kumandanına Nusret Bey tokat gibi bir cevap vermiştir:

"Haksız yere memleketi işgal eden bir kuvveti karşılamaya çıkmak bir Türk mutasarrıfına yakışmaz. Bir misafir gibi gelseydiniz, sizi Birecik'te karşılardım" demiştir.

Urfa'yı işgal ettikten sonra, İngilizler, Mutasarrıflığa buyruklar, bildiriler yağdırmaya başlayınca, Mutasarrıf Nusret Bey, tabancasını masasının üzerine vurarak Ermeni tercümana *"Git kumandanına söyle, ben kendisinin emir eri değilim... Bir daha tekerrür derse, bunu beyninde patlatırım!.."* diye azarlamıştı. Nusret Bey'in bu aslanca kükreyişi, belki de, bardağı taşıran son damla olmuştu. Zira İngiliz işgal kuvveti kumandanı, makineli tüfeklerini Mutasarrıflık makamına çevirdiğinde Nusret Bey'in kendisini karşılamamış olduğuna ve makamına girdiği zaman da koltuğunu vermediğine çok içerlemişti.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra kurulan İstanbul Hükümetleri açıkça baskı altındaydılar. Bir taraftan İtilaf Devletlerinin, diğer taraftan bu devletlerin desteğini alan Ermeniler ve Ermeni Kilisesinin biktıran baskıları neticesinde Ermeni Tehcirini soruşturmak için önce komisyonlar, ardından da güya suiistimalleri görülenleri yargılamak için mahkemeler kuruldu. Fırsat bu fırsattı... Ermeniler hemen bu durumdan faydalanarak, Ermeni tehcirinin yapıldığı dönemde görev yapan idareciler aleyhinde yoğun bir iftira kampanyası başlattılar. Çetecilikleri, Türklere yaptıkları zulümler unutulmuş iftira furyaları öne çıkarıldı. Bu iftirallardan birçok namuslu Türk devlet adamı gibi maalesef Nusret Bey de nasibini aldı.

Nusret Bey Urfa Mutasarrıflığı görevinde bulunurken I. Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından **6 Nisan 1919'da** Ermeni tehciri meselesinden dolayı **azledilir ve İstanbul'a çağrılır**. Aslında bu çağrılışın gerisinde önemli bir gerçek yatmaktadır: Mutasarrıf Nusret Bey'in davranışları, işgal güçlerine karşı olan tavırları İngilizlerin hoşlarına gitmediği için tehcir bahanesiyle görevinden azledilerek polis ve jandarma eşliğinde İstanbul'a gönderilir. Aslında Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'den sonra yeni bir kurban adayının belirlenmesinin bir göstergesi olarak böyle bir işlem başlatılır.

Nusret Bey, İstanbul'da kendisinin daha sonra "Tarihin Dönek Mahalli" dediği Bekirağa Bölüğü adındaki, şimdi İstanbul Üniversitesi kampüsü içerisinde yer alan hapishaneye konur. Burada Bayburt ve Ergani-Madeni Ermeni tehciri ve taktilinden dolayı Mustafa Nazım Paşa başkanlığındaki Divan-i Harp-i Örfi'de yargılanır ve suçsuz bulunur. Ancak yine de Nusret Bey askeri hapishanede alıkonulmaya devam edilir. Ancak 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine tüm Anadolu'da olduğu gibi İstanbul'da da hava elektriklenir. Bu durum karşısında Nusret Bey'in özgürlüğüne kavuşması çok uzun sürmez. Bunun üzerine hükümet ortamı yatıştırmak için aralarında Nusret Bey'in de bulunduğu 40 tutukluyu serbest bırakır. Nusret Bey de zaten almadığı cezadan kurtularak Erenköy'ündeki evine çekilerek eşi ve çocuklarıyla beraber yaşamaya başlar.

Fakat Nusret Bey'in bu özgürlüğü fazla sürmez. Çünkü bir kere "kurban" seçilmiştir ve peşi bırakılmaz. Yeniden ara emri çıkartılır ve güya aranmaya başlanır. Arama kısa sürer. Çünkü Nusret Bey 6 Kasım 1919'da Erenköy'de, mahallenin "Şaşkın Bakkal" adındaki bakkaliyesinde bulunurken eve iki sivil polis gelerek Nusret Bey'i ailesine sorar. Ailesi de onun mahallenin

bakkalında olduğunu söyler. Bunun üzerine polisler mahallenin bakkalına gelerek Nusret Bey'i tutuklar. Evine uğramasına bile izin vermeden doğruca askeri tevkifhaneye yani Bekirağa Bölüğü'ne götürürler. Nusret Bey'de daha önce yargılanıp serbest kalmasına rağmen, 6 Kasım 1919'da Ermeni tehciri meselesinden dolayı tekrar tutuklanıp cezaevine konulur.

Nusret Bey'in ikinci defa yargılanması başladığında tarihler 15 Mart 1920'yi gösteriyordu. Esad Paşa'nın başkanlığındaki 1. Divân-ı Harb-i Örfi Urfa eski Mutasarrıfı Nusret Bey'in mahkeme edilmesine bu tarihte başlandı. Ancak mahkeme başkanları ve üyeliklerinde sık sık değişmeler oluyordu. Hükümetin en önemli meselesi Ermeni tehciri davalarını hızlandırmaktı. İşte bu amaçla; hükümet 17 Nisan 1920'de I. Divan-ı Harb-i Örfi Başkanlığına **Nemrut Mustafa Paşa'yı** atadı. 26 Nisan 1920'de de "I. Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemesi'nin Teşkilat ve Vazifeleri" hakkında bir genelge yayınlayarak; tehcir davalarının öncelikli görüleceğini, yargılamaların gizli yapılacağını ve sanıkların avukat bulunduramayacağını açıkladı.

Mustafa Paşa başkanlığındaki I. Divan-ı Harb-i Örfi, Nusret Bey'in mahkemesine 28 Nisan 1920'de tekrar başladı. Mahkeme heyeti Nusret Bey evraklarını inceledikten sonra 29 Nisan 1920'de bazı gazetelere ilanlar vererek; "Bayburt ve Ergani-Madeni taktil ve tehciri meselesine dair malumatı olanların Divan-ı Harb-i Örfi'ye gelerek şahitlik yapmalarını istedi". Aslında ilanla yalancı şahitler aranıyordu. Buna karşılık **Nemrut Mustafa Paşa Divanı ve zihniyeti** Nusret Bey'in avukat ve şahit bulundurmasına yasak getirerek nasıl da adil(!) bir yargılama yapacaklarını ortaya koymuş oldular. Fakat aynı mahkeme heyeti istedikleri kişileri istedikleri zaman mahkemeye getirtip sanık aleyhinde şahit olarak dinlemeyi ihmal etmediler. Hatta bu anlayışlarını mahkemenin sonuna kadar devam ettirdiler.

Millî Mücadele kahramanlarından Fethi Okyar'ın "Nemrut Mustafa kadar kindar, cahil ve merhametsiz kimselerin bulunabileceğine ihtimal vermiyorum" dediği bu divan, Ermeni Patrikhanesi'nin devreye girmesiyle ilân yoluyla yalancı şahit aramaya başladı!

Mahkeme özellikle Nusret Bey aleyhine şahitlik yapan kişileri dinlemede ısrar ediyordu. Kendisine yüklenen ve tamamı iftira olan suçlamalar karşısında Nusret Bey; Bayburt'un harp sahası içinde olması nedeniyle 3. Ordu eski kumandanı Mahmut Kamil Paşa'nın emriyle ve buradaki Ermenilerin kendisinin idaresi altında ancak jandarma tarafından tehcir edildiğini, sevk edilenlerin Erzincan'a sağ salim ulaştırıldığını ve

bu sırada bölgede herhangi bir vukuatın olmadığını, tehcir edilenlerin mallarının bir komisyon tarafından satılıp parasının da sahiplerine verildiğini, bunun da kayıtlarının sabit olduğunu, belirtti. Suçlamaların tamamını da reddetti.

Sonunda Nusret Bey, hakkında verilen karar kendisine bildirilmeden merkez Komutanlığı'na götürülür. Bir İngiliz teğmen burada Nusret beye "Malta'ya sürgün edildiğini" bildirir. Bu sırada odaya Nemrut Mustafa girmiştir. Nemrut, İngiliz teğmene, "Bu adamı Malta'ya sürmeye ne lüzum var? Biz onun idamına karar verdik!" der.

Nusret Bey, idam locasına götürülmeden önce Bekirağa Bölüğü'ndeki odasının duvarına "**Burası tarihin dönek mahallidir**" ibaresini yazmıştır.

Kardeşine yazdığı son mektuplarda Nusret Bey şu vasiyetlerde bulunmuştur:

"Kardeşim,

Bugün hayatımın son dakikalarını yaşıyorum. Vicdanım kat'iyyen muazzeb değildir. Hayatımda millet ve vatanıma hizmetten başka gayem yoktu. Onu elhamdülillâh kemali sıdk ve istikamette (tam bir sadakât ve doğrulukla) ifa ettim. Bana isnad olunan cerâimin hiçbirisinin faili değilim. Masum ve bigünahım. Garaza kurban oluyorum. Mustafa Paşa, garazını bugün de gösterdi. İzzeddin (Nusret Bey'in kayınbiraderi) tafsilâtıyla anlatsın. Küçük çocuklarımı, zevcemi yalnız ve pek fakir olarak bırakıyorum. Beş gün sonra yiyecekleri bile kalmayacaktır.

Allah aşkına sokaklarda bırakma. Valdesi, çocuklarımın terbiyelerine baksın, intikamımı almak için çocuklarımı ona göre terbiye ederek büyütsün. Babaları mücrim (suçlu) değil, şehiddir. İşte son nefesimde hiçbir şeyden korkmayarak vicdanımdan kopup gelen şu ifadelerimi sana iblâğ ediyorum. Vatanım yaşasın, elbet bir gün gelir, intikamımı alır. Masumların âhı büyüktür.

Bir masumun kaniyle oynayan şu Mustafa Paşa'nın hainâne hareketleri şu dünyada kendisine acaba kâr kalacak mı? Sabır tavsiye eder ve aileme sefalet çektirmemenizi rica ederim. Bilirim, senin de halin müsait değildir. Fakat ne yapalım, senden başka kimsem yok. Elveda kardeşim, hakkımızı helâl ediniz. Nusret"

5 Ağustos 1920 tarihinde Beyazıt Meydanı'nda işgalin zihniyetini memnun etmek için idam edilen Nusret Bey hakkında yazılmış olan şu iki hatıra da çok manidardır:

Araştırmacı Feridun Kandemir ("**Tarih Hazinesi**" Sayı: 11, Haziran 1951) düzenli ve planlı iftira kampanyalarının sonucu olarak tutuklanan Nusret Bey için şunları yazmıştır: " Nusret Bey'in bütün şansızlığı Ermeni tehciri esnasında Bayburt Kaymakamı olarak bulunuşundan ibaretti. Zira bir

yanda müthiş bir harp sürer ve cephe gerisinde yerli Müslüman Türk halkı yer yer katliamlara uğrarken alelacele yapılan bir tehcir esnasında vuku bulması tabii olan kanunsuz hareket ve taşkınlıkların hakiki mesullerini bulmak zorlaşınca, kalburun altına götürülebilecek kurban olarak, bölgenin en büyük idare amiridir diye Nusret Bey yakalanmış ve bütün siyasetin günahı onun omuzlarına yüklenmiştir".

Koşuğa beraber kaldığı arkadaşlarından Süreyya Sami Berkem'de "Unutulmuş Günler" adındaki kitabında onu şöyle anlatır:

"Bekirağa Bölüğünde tanıdığım simalar arasında Urfa Mutasarrıfı merhum Nusrat'ı hiç unutamam. Enerji sahibi, ciddî ve azimkâr bir adamdı. Vazife başında kendisini görmedim ama bilenlerden işittim ki çok dürüst ve çalışkan imiş. İnsanları yakından tanımak için hapisaneler kadar elverişli yer yoktur. Hapishane hayatı yaşamış olanlar bilirler ki burada insanlar birbirleriyle sıkı temastadırlar. Beraber kalkarlar. Aynı masada yemek yerler. Aynı koşuğa yatarlar. Uyku zamanı müstesna, bütün bir yirmidört saatlik hayat hep müşterektir. Vakit geçirmek için herkes birbirine hayatını, mazisini, maceralarını anlatır. Hapishanede topu topu iki ay tanıdığımız bir adamı, dışarıda on senelik muarefeniz olan bir arkadaştan daha fazla tetkik etmiş ve anlamış sayılabilirsiniz. Nitekim Nusrat'la olan muarefemiz dört beş ayı geçmemişken birbirimizi iyi anlamış ve derin bir muhabbetle sevmiştik. Nusrat'ın bence yegâne kusuru, saf oluşu idi. Bu da temiz yürekliliğinden İleri geliyordu."

Nusret Bey'i haksız yere asarak onu unutturacaklarını ve milli mücadeleyi sindireceklerini sananlar elbette yanılmışlar ve aldanmışlardır. Çünkü 5 Ağustos 1920 sabahı tıpkı Kemal Bey gibi Beyazıt Meydanında idam edilen Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey'in bu acı sonundan hemen sonra Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Başkanlığındaki TBMM 11 Ağustos 1920 tarihli kararıyla bu mahkemeleri ve benzerlerini ortadan kaldırmıştır. Daha sonra ise 25 Aralık 1921 tarihli Nusret Bey'i "Milli Şehit" ilân eden kanunu çıkarmış ve Nusret Bey'in geride bırakmış olduğu eşi ve çocuklarına maaş bağlamıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, Kemal Bey'in ailesine gösterdiği yakın ilgiyi Nusret Bey'in ailesi için de göstermiş ve bizzat kendi imzasıyla bu aile için yardımlarını esirgememiş ve vatan için şehit düşen bu ailelere sahip çıkmıştır. Nusret ve Kemal dün unutulmadığı gibi bugün de unutulmayacaktır. Geleceği yazan tarih de bu doğrultuda işaretler vermektedir.

www.ihsankurt.net

ŞANLIURFA TARİHİNDE MEYDANA GELEN BAZI DOĞAL AFETLER

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN
Harran Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
ademircan@harran.edu.tr

İnsanlık tarihini etkileyen siyasî olaylar üzerinde çok durulduğu halde, çoğu zaman insan iradesinin dışında gelişen hâdiselerin, tarihin gidişatı üzerindeki etkisi genellikle dikkate alınmaz. Oysa doğal afetlerin dünya tarihi üzerinde hem maddî, hem de manevî etkileri küçümsenemez. Doğal afetler, demografik, ekonomik, kültürel, siyasal ve doğal yapı üzerinde büyük etkiler meydana getirdikleri için tarihin mecrasına yön verirler.

Bu kısa makalede, doğal afetlerin tarihî gelişmeler üzerindeki etkisini, Urfa şehri bağlamında ele almak istiyoruz. Çok hareketli bir siyasî tarihe sahip olan Urfa'nın maruz kaldığı doğal afetlerin çoğu, bölgenin genel sorunları olmakla birlikte, şehre özel bazı sorunlar da vardı.

SELLER

Tarihî Urfa'nın dış surlarının batı ve kuzeyinde kalan Karakoyun Deresi (Daysan, Scirtos), birçok felakete sebep olmuştur. Karakoyun, yaz aylarında kuruyan, ancak kışın yağın yağmurlarla beslenen ve ilkbaharın sonuna kadar akan, meydana getirdiği taşkınlar nedeniyle şehir ahalisinin zaman zaman büyük sıkıntılara maruz kalmasına neden olan bir deredir. Urfa'yı imar ederek buraya Makedonya'daki şehirleri olan Edessa'nın adını veren Selevkoslar, yerli ahali tarafından Daysan (atlayıcı)¹ denilen Karakoyun deresine de memleketlerindeki Edessa şehrinin içinden akan Scirtos ırmağının adını vermişlerdi. Yunanca'da

“sıçrayan”² anlamındaki Scirtos isminin, derenin mahallî adıyla aynı anlamda olduğu anlaşılmaktadır.³

Eskiden dere, çeşitli kanallarla şehrin içinde dağıldıktan sonra şehri terk ediyordu. Derenin su seviyesinin yükselmesiyle birlikte dış surdan şehre girdiğinde birçok yapıya zarar veriyor; insanların ölümüne neden oluyordu. Yağmurların artmasıyla birlikte sık sık su taşkınları meydana gelmişse de bunlardan birkaçı, önemli etkiler bırakmıştır. Miladî 201 yılında meydana gelen sel baskınında derenin suları şiddetli yağın yağmurla batıdaki surları yıkarak şehri sular altında bıraktı. Bu olayda 2000'den fazla insanın öldüğü nakledilir. Ölenlerin çoğu gece uyurken suların, evlerine dolmasıyla boğularak hayatlarını kaybettiler. Su baskını sırasında Kral Abgar'ın sarayının yanı sıra şehirde bulunan kilise ile dereye yakın olan birçok ev ve dükkan yıkıldı. 303 yılının ilkbaharında bir su baskını daha meydana geldi. 413'te meydana gelen su baskınında kabaran derenin suları, doğudaki çıkış kapaklarının kapalı olmasından dolayı şehirde birikerek sokaklardan akmış; tuğla ve topraktan yapılmış evler, içlerinde oturanların üzerine çökmüş; bazı insanlar, suların evlerine dolması sebebiyle boğulmuşlardır. Nisan 525'te meydana gelen sel felaketi, daha büyük can kaybına ve hasarlara neden olmuştur. Olay akşamüstü, birçok insan istirahat ederken, bazıları halk hamamlarında yıkanırken ya da evlerinde

yemeklerini yerken meydana geldi. Anlatılanlara göre bu felakette 30.000 insan hayatını kaybetti; ahalinin üçte biri öldü ve en güzel binalar yıkıldı. Bu felaketten sonra Piskopos Asclepius ile şehrin yöneticisi Antakya'ya kaçtılar.⁴ İmparator İustinianus I (Jüstinyen) (d. 483-ö. 565), bir set inşa etmek ve derenin yatağını değiştirmek amacıyla mühendisler gönderdi.⁵ Yapılan çalışmalarla derenin yönü değiştirilerek kentten kuzey sınırı boyunca dışarıdan akması sağlandı.⁶

İnşa edilen set zamanla harap olduğu için sel baskınları, daha sonraki yıllarda da tekrar etmiştir. Kasım 667'de gece yarısında meydana gelen su baskınında şehrin surları tahrip oldu. Şehir suyla doldu ve binlerce insan boğularak öldü. Mart 740'ta meydana gelen su baskınında büyük mal kaybına rağmen, doğuda bulunan (su) kapılarının açılması, can kaybını engelledi. 834-5'te meydana gelen sel baskını ise gece şehir sakinleri uyurken meydana geldi. Batı surlarından şehre giren sular, doğu surunu yıkarak ovaya aktı. Bu arada yaklaşık 3.000 kişi boğularak öldü.⁷ 1103 yılında ciddi bir sel baskını daha meydana geldi; şehri sular bastı, birçok ev yıkıldı ve birçok hayvan telef oldu; ancak olay gündüz meydana geldiği ve insanlar kaçma imkânı bulduğu için can kaybı olmadı.⁸ 1115'te meydana gelen sel baskını ise Karakoyun seddini yıktı.⁹

DEPREMLER

Urfa, birinci derece deprem kuşağında olmamasına rağmen merkez üssünün yakın bölgelerde olması muhtemel bazı depremlerden zarar görmüştür. Nisan 679'da Suruç'u yerle bir eden deprem Urfa'yı da etkiledi ve birçok insan hayatını kaybetti. Büyük kilisenin çöken iki dış duvarıyla mihrap sayvanı Muâviye'nin emriyle tekrar inşa edildi.¹⁰ Muhtemelen 718'de meydana gelen bir başka depremde de birçok kişi hayatını kaybetti. Birçok yüksek binanın yanı sıra Vaftizhane ve Eski Kilise yıkıldı.¹¹ 859'da meydana gelen bir deprem, birçok şehirde etkili oldu. Bu depremle ilgili yapılan tasvirler, depremin ne kadar büyük tahribata sebebiyet verdiğini göstermektedir. Anlatılanlara göre Antakya'da 1500 ev ve şehrin surlarından 90 küsür kule yıkıldı. Bu deprem, Urfa, Rakka, Harran, Ra'su'l-'Ayn (Ceylanpınar), Humus, Dımaşk, Tarsus, Missîsa (Misis), Ezene (Adana) ve Şam (Suriye) sahillerini etkiledi. Lazikiyye şehrinde yıkılmayan ev kalmadı.¹² Kasım 1114'te şiddetli bir deprem, komşu şehirlerde büyük zarara yol açtı. Urfa'da surların 13 kulesi yıkıldı.¹³ Bu depremde Samusat, Hısnımansur, Keysun, Raban ve Maraş şehirleri harap oldu. Maraş'ta yaklaşık 40.000 kişi öldü. Sis şehrinde de onbinlerce insan hayatını kaybetti.¹⁴

KURAKLIK VE ÇEKİRGE İSTİLASI

Ortaçağda sık sık karşı karşıya kalınan kuraklıklar, su imkânlarının az olduğu yerlerde etkisini daha çok göstermekteydi. Bu hususta Urfa kent merkezinin biraz şanslı olduğu söylenebilir. Zira kış ve ilkbahar mevsimlerinde taşkınlara neden olan Karakoyun deresinin yanı sıra, menbaları iç kalenin kuzeyinde bulunan, Halilurrahman ve Ayn-ı Züleyha (Aynzılha) gölcüklerini besleyen sular, doğudaki bahçelerin sulanmasında da kullanılırdı. Ayrıca şehre yakın olan Karaköprü, sulama imkânının olduğu yerlerden birisiydi. Buna rağmen bazen bütün bölgeyi etkisi altına alan kuraklıklar, Urfa için de dayanılmaz acı ve sıkıntılar getirebiliyordu.

Bölgenin bir diğer önemli sorunu, çekirge istilalarıydı. Çekirge istilaları, Ortaçağda bütün Ortadoğu'yu ve Afrika'yı tehdit eden önemli sorunlardandır. Zaman zaman bölgede görülen çekirge sürüleri, ekinleri yok ederek hayatı çekilmez hale getirip insanların açlıktan ölmelerine neden olabiliyorlardı. Mayıs 499'da bir çekirge sürüsü yumurtalarını Osrhoene'ye bırakmış ve ertesi yıl (Mart 500) insanlar, gördükleri manzara karşısında "*adeta havanın çekirge kustuğunu*" düşünmüştür. Çekirgeler, yürümeye başlar başlamaz Ra'su'l-'Ayn (Ceylanpınar), Viranşehir ve Edessa bölgesindeki her şeyi yiyip bitirdiler. Mahsulün yok olması, kıtlığa yol açmış ve -çoğu günler 120, 130 kişi olmak üzere- çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir.¹⁵

Yarım yüzyıl sonra tüm Mezopotamya'yı kaplayan bir başka kıtlık, yaklaşık sekiz yıl sürdü.¹⁶ 784 yılında ortaya çıkan çekirge istilası ise Mezopotamya'da büyük yıkıma neden oldu. Görgü tanığı olan Dionysios şunları anlatmaktadır: "*Zeminler ve çatılar onlarla doluydu; ibrikler, halılar, masalar ve kap kacaklar da öyleydi. Bir eve güneyden girdiklerinde dümdüz giderek kuzeyden çıkmaktaydılar. Çatılar ve kiremitler üzerinden geçtiklerinde rastladıkları her şeyi çimler, ağaçlar, yünlü kumaşlar, insanların giysileri- yiyerek hiç durmaksızın sanki ovada ilerliyorlar gibi yürüyüşlerine devam etmekteydiler. Özellikle Edessa'da yayılmışlardı. (Daha sonra) batıya yöneldiler... Bu acımasız afetin sonucu olarak daha sonraki üç yıl boyunca ekmeğe, şarap, zeytinyağı ve her türlü sebze ortadan kalkarak bölgede kıtlık ortaya çıktı.*"¹⁷

Tarihçi Ebu'l-Ferec ise olayı şöyle anlatmaktadır: "*Yunanlıların 1095 (m. 784) yılında çekirgeler geldi, mahsulleri mahvetti ve yumurtladı, yeni çekirgeler de türeyerek evlerin duvarlarına, pencerelerine, kapılarına hücum ettiler. Bu yüzden su kırıbalı, yataklar, masalar ve kullanılan bütün eşya*

çekirgelerle doldu. Çekirgeler bir eve cenup tarafından girince şimal tarafına doğru hareket ediyorlardı ve bunlar yeşil otları ve ağaçları yedikten sonra yünlülük kumaşları ve insanların esvabını da yemişlerdi. Bunlar bütün Edessa ve Serug (Suruç) havalisini mahvettikten sonra garba doğru gittiler. Bu mihnetten 3 yıl sonra memlekette kıtlık baş gösterdi.”¹⁸

Mart 842'de yağmursuz ve sert donlarla geçen bir kıştan sonra tohumlar filizlenmedi. Arazi vergisinin eksiksiz ödenmesinde ısrar eden idarecilerin tutumunun sonuçları, yüksek tahıl fiyatlarıyla birleşince açlık ve hastalıklar yoksulların belini büktü. Daha sonra yağmur yağdı ve tohumlar filizlendi; ancak bu sefer de kırağı, çekirgeler ve şiddetli rüzgarlar ürünü yok etti. Doğal afet iki yıl boyunca devam etti.¹⁹ 952-3'te bütün Mezopotamya'yı ve diğer yerleri etkileyen şiddetli bir kıtlık meydana geldi. Urfa'da insanlar büyük ızdıraplara ve meşakatlere duçar oldular. Yedi yıl devam eden kıtlığın 5. yılında meydana gelen çekirge istilası, hayatı daha da çekilmez hale getirdi. Kıtlık şiddetlenince birçok insan kudurup merhametsizce saldırıp birbirlerini yemeğe başladılar.²⁰ 963'te Kilikya'da büyük bir kıtlık meydana gelmiş; Halep, Harran ve Urfa'da da şiddetli kıtlıklar olmuştu.²¹ 1068-9'da bütün memlekette şiddetli bir kıtlık meydana geldi ve insanlar çok acıklı bir surette öldü.²² 1099'da da Urfa'da kıtlık meydana geldi.²³

BULAŞICI HASTALIKLAR

İnsanlık tarihinde salgın hastalıkların meydana getirdiği kayıpların bıraktığı etki büyüktür. Örneğin Hz. Ömer döneminde Şam bölgesinde ortaya çıkan Amvâs vebası, bütün bölgede binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Bununla birlikte Urfa'nın etrafındaki dış sur ile iç kalenin suru, insanların şehre kontrollü girmelerine imkân verdiği için salgın hastalıkların kontrol edilmesinde önemli bir avantaj sağlıyordu. Yine de sık sık karşılaşılan ve büyük can kayıplarına neden olan hastalıkların bölgedeki birçok şehir gibi Urfa'yı da etkilemesi kaçınılmazdı.

Urfa'nın bir başka sorunu ise şark çıbanıydı. Halep çıbanı da denilen şark çıbanı, tatarcık sineğinin ısırmasıyla geçen *leishmania tropica* adlı tehücreli olan ve deride lezyonlara yola açan bulaşıcı bir hastalıktır. Akdeniz ülkeleri, Ortadoğu, Hindistan, Pakistan, Sri Lanka, Sudan ve Batı Afrika'da da görülen şark çıbanına, ülkemizde Güneydoğu Anadolu bölgesinde rastlanmaktadır. Sıtma savaşı ve tarım zararlılarına karşı yürütülen mücadele sayesinde günümüzde etkisini büyük ölçüde yitirmiştir.²⁴ 494-5'te ve iki yıl sonra büyük bir şark çıbanı salgını ortaya çıkmış ve birçok Urfalı gözlerini kaybetmiştir.²⁵

Buraya kadar anlattıklarımızdan anlaşılacağı üzere Urfa, doğal afetlerin çok olduğu bir bölgede bulunmamasına rağmen, eskiden şehrin içinden geçen Karakoyun deresinin zaman zaman büyük can kayıplarına neden olduğu ve bu derenin bazı taşkınları sonucu meydana gelen can ve mal kayıplarının şehrin ve bölgenin kaderini etkileyecek düzeyde olduğu görülmektedir. Derenin, sık olmamakla birlikte hala taşkınlara ve dere yatağına yakın yapılarda maddî kayıplara sebep olduğu bilinmektedir. Birinci derece deprem kuşağında olmayan Urfa, depremlerden büyük zararlar görmemişse de bu afetle birkaç kez karşı karşıya kaldığı anlaşılmaktadır. Bir diğer etkili afet, kuraklıklar ve çekirge salgınlarıydı. Bunların doğurduğu kıtlıklar, insanların büyük sıkıntılar çekmesine neden olabilmekteydi. Salgın hastalıklardan şark çıbanının zararları, bugün büyük ölçüde ortadan kalkmışsa da az da olsa varlığını devam ettirmektedir.

DİPNOTLAR:

1) Honigman, E., "Urfa", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, XIII, 52.

2) "Edessa", *AnaBritannica*, İstanbul 1988, VIII, 3.

3) Urfa Salnâmesinde Karakoyun deresi hakkında şu bilgilere yer verilmiştir: "Urfa'nın şimâl-i garbisinde iki-üç saat mesafede bulunan Demircik, Direkli vadisindeki kuyulardan nebe'ân ile kış ibtidâsında ilkbahar sonuna kadar akan bir nehirdir. Bu nehir Romalılar zamanında "Dessân" ismiyle tanınmıştı. Şehrin garb tarafında bugün Halepli bahçesi tesmiye edilen vadiiden geçerek Halilu'r-Rahmân civarındaki surdan şehre dahil olur ve Halilu'r-Rahmân suyunu da alarak şehrin ortasından cereyan ederdi. Bu nehir kış mevsiminde sık sık vâki olan sellerle kesb-i cesâmet ederek şehrin dahilinde bazı tahribat ikâ ettiği için Karakoyunlular sur hâricinde ve şimâl tarafında derin bir mecrâ açarak bu nehrin tahribatından şehri kurtarmışlardır ki bu nehir o zamandan beri Karakoyun deresi namını almıştır." (Urfa Hakkında Tabii, Coğrafî, İctimâî, İktisâdî, Târihî, Mülki Mâlûmâtî Câmî'î Sâlnâme 1927, İlhamî-Fevzi Matbaası, İstanbul (1927) (Kemal Kapaklı'nın Sadeleştirisi ve Tıpkı Basım): Purkav, Ankara 1998), s. 14-16).

4) Bk. Segal, s. 207.

5) Bk. Segal, s. 207; Honigman, E., "Urfa", *İ. A.*, XIII, 52.

6) Hayes, E. R., *Urfa Akademisi*, Çev.: Yağar Günenç, İstanbul 2002, s. 22.

7) Segal, s. 264-265.

8) Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, Çev.: Hrant D. Andreasyan, 2. Basım, Ankara 1987, s. 220-221; Segal, s. 293-294.

9) Segal, s. 299.

10) Segal, s. 265.

11) Bk. Segal, s. 265; Honigman, E., "Urfa", *İ. A.*, XIII, 53.

12) İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Kesir ed-Dımeşkî (774/1372), *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Beyrut (t.y.), X, 346.

13) Bk. İbnu'l-Esir, İzzüddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebî'l-Kerem Muhammed (630/1232), *el-Kâmil fi't-Târih*, Beyrut 1399/1979, X, 508; Abu'l-Farac, (Bar Habraeus) Gregory (1286), *Abu'l-Farac Tarihi*, İngilizce'ye Çev.: Ernest A. Wallis Budge, Türkçe'ye Çev.: Ömer Rıza Doğrul, 2. Basım, Ankara 1987, II, 354; İbn Kesir, XII, 178; İbn İmâd, Abdu'l-Hay b. Ahmed el-Akrî ed-Dımeşkî (1089/1679), *Şezerâtu'z-Zeheb fi Ahbâri men Zeheb*, Beyrut (t.y.), II, 21; Segal, s. 299.

14) Urfalı Mateos, s. 256.

15) Bk. Mar Yefua, s. 46, 51-59; Segal, s. 206.

16) Segal, s. 206.

17) Segal, s. 265.

18) Abu'l-Farac, I, 205.

19) Bk. Segal, s. 265.

20) Urfalı Mateos, s. 3.

21) Abu'l-Farac, I, 264.

22) Urfalı Mateos, s. 110.

23) Segal, s. 292.

24) "Park Çıbanı", *AnaBritannica*, İstanbul 1992, XX, 239.

25) Bk. Mar Yefua, s. 41; Segal, s. 206.

NECMETTİN TÜRİNAY'DAN ŞAİR YUSUF BİLGİN'E YAZILAN BİR MEKTUP

Mehmet KURTOĞLU
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Kültür ve Tescil Dairesi Yayınlar Müdürü

*“Aşk şarabın içmeyen mest olup sarhoş olur mu
Zincir-i aşka düşmeyen soyunup üryan olur mu*

*Akıtıp gözünden yaşı gör kimdir işleyen işi
Kul olmazsa bir kişi bu mülke sultan olur mu*

*Mürşide doğru bakmayan aşka ciğerin yakmayan
Bahr-ı muhite akmayan göl iken umman olur mu*

*Boş geçirmeyelim çağın koy yansın yüreğim yağın
Gülleri bitmeyen bağın bülbülü nalan olur mu*

*Ey Yusuf çün açıldı gözün hkkı görür oldu gözün
Kim anlamazsa bu sözün münkire iman olur mu”*

Yusuf Bilgin

Eserlerinden ve Türkiye Yazarlar Birliği'nden tanıdığım muhterem ağabeyim Necmettin Turinay Ankara'da beni bir ziyaretinde adını hatırlayamadığı bir hatıra okuduğunu ve bu hatıranın kendisinde bıraktığı izlenimleri bir mektup şeklinde kaleme aldığını söylemiş, ardından “Mümkün olsaydı keşke bu mektubu hatırayı yazan kişiye ulaştırabilseydim” demişti. Ben de “Eğer ismini söylersen mutlaka hatırayı yazan kişiyi tanırım” dedim. Necmettin ağabey “O hatıra üzerine yazdığım mektubu kısmet olursa inşallah ulaştırırım” dedi.

Daha sonra araya yaz tatili girdi uzun bir süre görüşemedik. Arada karşılaştığımda merak ettiğim mektubu sorup durdum. Çünkü Urfa üzerine yazılan hatıralardan haberdar biriydim. Necmettin Ağabey'in üzerinde durduğu ve hatta bu hatıradan hareketle bir yazı kaleme aldığını düşündükçe bu hatıra beni daha da meraklandırdı... Sık sık takıldığım Kurtuba Kahvede Necmettin ağabeyle karşılaştıkça hep o hatırayı sordum. Aslında mektuptan daha çok hatırayı kimin yazdığını merak ediyordum... Necmettin ağabey mail adresimi alıp bana o hatıradan hareketle yazdığı mektubu

attığında, hatırasına binaen mektup yazdığı kişinin Yusuf Bilgin olduğunu öğrendim. Mektup daha bir anlam kazandı benim için. Birincisi onunla Urfa'da iken birkaç yıllık bir Sıragecesi arkadaşlığımız olmuştu. İkincisi Necmettin Turinay ağabeyim mektubu bana ulaştırdığında vefa etmiş olmasıydı... İçimden keşke vefat etmezden bu mektubu ona ulaştırabilseydim diye geçirdim... Kim bilir ne kadar sevinirdi...

Hatırasına isim olarak seçtiği çınar gibiydi... Arada bazen hatırlarını anlatır bazen de elini kulağına götürüp gazeller okurdu... Kaynak kişiydi ve onunla Urfa kültür hayatı üzerine ilk röportajı Abuzer Akbıyık yapmıştı...

Kitabının önsözünde “Kitabı hazırlamamız hiçbir menfaate dayanmadığı için okuyan kardeşlerimizin takdir ve eleştirilerini de beklemiyoruz. Ancak gıyabımızda bizi takdir edenlere peşinen teşekkür ediyoruz” diyerek aslında bir gerçeğin altını çiziyor. Zira seksen yıllık ömür tecrübesiyle taşrada bu tür kültürel çalışma ve emeklerin karşılık bulamayacağını farkında ama yine de bir takım yüreklerde yankı bulacağını ümidi içinde... Çınar adlı hatırası kitabını yayınladığında Urfa'da bir karşılık bulabilmiş midir bilemiyorum?

Urfa'da olmadığım için Yusuf Bilgin'in kitabını almak nasip olmamıştı. Rahmetli Yusuf Bilgin “Çınar” kitabını imzalamış, bana verilmek üzere Üstad Yusuf Demirkol'a teslim etmiş. Vefatından sonra Yusuf Demirkol'u ziyaretimde vermişti... Gazelhan Yusuf Bilgin'in bu hatıra kitabı üzerine Urfa'da hatırlayabildiğim kadarıyla yalnızca A.Rezzak Elçi bir yazı kaleme almıştı... Hatıra yazma geleneğimiz olmadığı gibi hatıra okuma geleneğimizde yoktu... Bir dönemin tanıklığını yapan halktan birinin hatıraları kimsenin dikkatini çekmemiş, suskunlukla karşılanmıştı...

Buna karşın Türk Edebiyatının usta kalemi Necmettin Turinay'ın bu hatıra kitabı dikkatini

çekmiş, yalnız okumakla kalmamış, bu hatıra kitabı üzerine düşünce ve fikirlerini kaleme almıştı... Necmettin Turinay'ın bu hatıranın üzerinde durması ve özellikle dikkat çektiği konular gerçekten üzerinde durulmaya ve düşünölmeye değerdir. Hatta bundan sonra hatıralarını yazacak kimselerin onun üzerinde durduğu konulara dikkat etmesi gerekir diye düşünüyorum... Bu hem hatırayı yazan kişi hem de şehir kültürü açısından önemlidir. Turinay, hatıralardaki güzelliklere ve eksikliklere işaret etmekle kalmıyor, özellikle "Urfa Ruhu" üzerinde duruyor. Hatırat üzerinden "Urfa'ya Mektup" yazıyor. Aramızdan sessiz sedasız ayrılan asırlık çınar, kaynak kişi ve Gazelhan Yusuf Bilgin'i Necmettin Turinay'ın bu mektubuyla anıyor, Allahtan Rahmet diliyorum...

Değerli kardeşim Yusuf Bilgin,

Size önce selâm ve ardından da, okuduğum Çınar için bol bol teşekkür ederim. Yaşı sekseni müteceviz birinin (78 mi olacaktı yoksa?), hem de İstanbul ve Ankara gibi muhitlerden uzakta, Urfa gibi bir yerde, çölde boy veren bir ağaç gibi böyle bir kitap neşretmesi, beni ne kadar memnun etti tahmin edemezsiniz.

Doğrusu, kitabınızı büyük bir zevkle okudum. Bir kişinin kendinden, kendi hatıralarından ve sanatından bahsetmek ihtiyacını duyması, ne kadar güzel bir şey!.. Ve bunları böyle, meçhul muhataplara hitap eder gibi yavaş yavaş, sindire sindire yazmayı denemesi, insanın kendi kendine bir nağmeyi murıldanması kadar tatlı ve haz veren bir hadise. Onun için çoğu kişinin yapmayı, yazmayı düşünmediği bir güzelliği icra etmiş oluyorsunuz. Onun için, zevkle okuduğum bu hatıralarınız için size tekrar teşekkür ediyorum.

Hemen hatırlatayım ki Çınar adlı eserinizi, Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan vasıtası ile okudum. Sizi az da olsa ondan dinledim ve ardından da işte bu mektubu onun için yazıyorum.

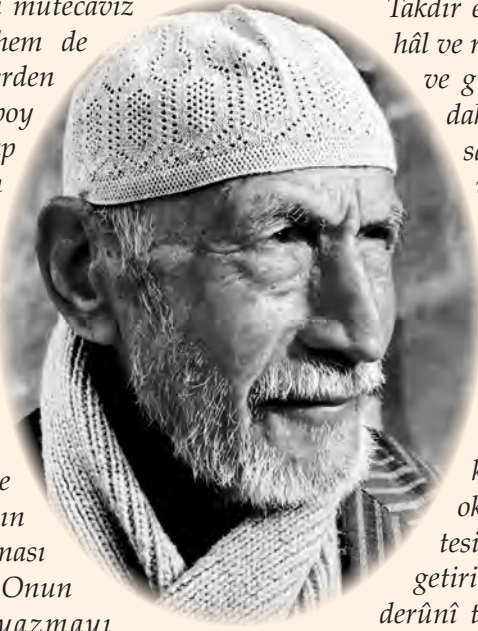
Neden dersiniz?

Önce, "okuyan kardeşlerimizin takdir ve eleştirilerini bekliyoruz" diyorsunuz, onun için!.. İkincisi de, eseriniz hakkındaki bazı düşüncelerimi size ifade edebilmek için!.. Takdir ve teşekkür hislerimi böylece ifade etmiş oluyorum. Fakat eleştirilerin bildirilmesindeki muradınızı, tam olarak anladığımı söylemekte doğrusu zorlanıyorum. Eğer bu beklentinin altında yatan, ileride eserinizi tekrar gözden geçirmek, daha bir zenginleştirmek niyet ve arzusu ise, buna ne kadar

memnun olacağımı size ifade etmek isterim. Zira asıl önemli olan da burası zaten!..

İsterseniz meseleyi biraz açayım:

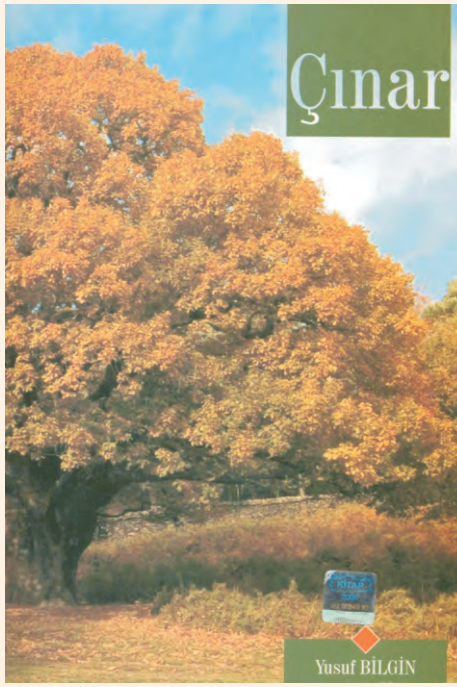
Çınar o kadar güzelliğine rağmen, bana göre, çok daha önemli bazı noksanlıklar barındırıyor. O bakımdan, yeni baştan gözden geçirilerek ve zâyadesiyle genişletilerek, belki de bir roman gibi hislerinizin, mülâhazalarınızın, eser'lerinizi söylerken yer yer sizde ve dinleyenlerde hasıl olan vecitli tesirlerin geniş geniş yazılmasını, tefsir edilmesini gerektiriyor. Bütün bunları eserinizi okumak dolayısıyla ve bu vesile ile de sizi daha derinden tanımış olmanın verdiği bir imkânla söylüyorum. Çünkü sizin meslek hayatınızın (helvacılık-tatlıcılık) daha ötesinde, asıl kişiliğiniz sanatta, gazelde, histe, his edişte, söyleyişte ve dolayısıyla üslûpta toplanan tarafınız, daha bir ön planda görünüyor. Fakat asıl bu tarafınızı Çınar'da yeterince açmıyor, bilâkis örtüyor da örtüyorsunuz. Doğrusu buna ziyadesiyle üzüldüm.

Takdir edersiniz ki bizim iç hayatımız, yani hâl ve ruh tarafımız, görünür kişiliğimizden ve gündelik hayatımızdan daha geniş ve daha güzeldir. İşte buraları sayfalar sayfalar dolusu yazsanız, her fırsat ve vesile ile tekrar tekrar genişletseniz, adeta terennüm etseniz demek istiyorum. Bir müziği, ilâhiyi, gazeli söylerken sizde; dinlerken de bizde hasıl olan derûni şevkler, yücelme ve arınma hisleri, yani asıl bunlardır bizim güzelliğimiz. Eğer bunu biraz yapabilirsek ki yapacağımızdan hiç kuşku duymuyorum, bu eser okunurken, müziğin bizde bıraktığı tesirlere eş bir tatmin duygusu meydana getirirdi. Çünkü sevgili kardeşim, sizin derûnî tarafınız hem daha güzel ve zengin,

hem de testinin suyu gibi satırlarınızdan sızıp duruyor. Bunları söylerken, hayatınızı kınıyor ve eleştiriyor değilim. Bilâkis eserinizin bu gündelik kısımları kadar niçin hislerinizi ve mülâhazalarınızı, yani asıl sanatkâr taraflarınızı genişleterek ifade etmiyorsunuz diye, size sitemlerimi söylemek istiyorum. Daha doğrusu da sizin, asıl bu yanlarınız yazılmaya değer geldi bana. Biraz daha açayım isterseniz; Urfa kültürü, Urfa'nın asıl ruhu ve sanatı da zaten burada yatmıyor mu?

İşte bunu şimdiye kadar bir yapan ve yazan olmadı. Herkes dışı tasvir ediyor, içe yani ruhî olana kimseler yaklaşıyor. Çünkü hem yazmayı bilen az, hem de bilenlerin çoğunda işin bu ruh tarafı yok!.. Dolayısıyla bu kitabı okuyunca, işin bu yanına da vakıf, yazması da ifadesi de az çok yerinde bir muhatap bulmak, beni böyle bir mektubu kaleme almaya mecbur bıraktı.

Bir de konuyu sırf kendi işinizle sınırlı tutmayarak, daha baştan tafsilatlı şekilde ele alsaydınız derim. Meselâ ilk hafızlık çalışmalarınızı, Mukim Tahir, Karagözlü İsmail vs. sanatkârları, iştirak ettiğiniz mevlit ve musiki meclislerini, her birini sayfalar sayfalar dolusu genişleterek yazabilseydiniz derim. Bunların, yani o kişilerin, meclislerin, sizin gibi birinin intibaları ile birleştirilerek yazılmasıdır önemli olan. İntibalarımızla iç içe hale getirilmeden kaleme alınan yazılar, haliyle çok kuru olur ve onlardan bir tesir de hâsıl olmaz zaten. İşaret ettiğim hususlar geniş geniş yazılırsa, işte o zaman Urfa'da yazılmış, meydana çıkarılmış olur. Daha ötede siz de, asıl o zaman ortaya çıkarsınız.

Mesela onca şiiri, gazeli, makam ve besteyi nerede, ne zaman ve nasıl, kimlerden öğrenip, meşk ettiniz? O anlarda cereyan eden konuşmalar, duyulan hisler, hâsıl olan manevî atmosferler!.. Bunları aynen bir roman gibi geniş geniş yazalım, tasvir edelim lütfen!.. Hem böylece o eski görünmez üstatları, onların usullerini ve ruhlarını, söz ve nüktelerini, yani bu dünyaya ve âleme bakan his ve üslûplarını ihya etmiş, hem de yâd etmiş olmaz mıyız?

Tabî bütün bunları söylerken, bu ihtiyar yaşınızda sizi ne kadar yorduğumun farkındayım. Fakat aynı zamanda da, "ne kadar güzel olur böyle yazılabilir" diye, gözlerinizi yumarak o eski zamanların âlemine yöneldiğinizi hisseder gibiyim.

Sevgili Yusufbey üstadım,

Lütfen rahatsız olmayın bu söylediklerimden. Yapılacak iş, o kadar da zor birşey değil. Sadece ve sadece kalemin ucunu biraz serbest bırakmak, onu sınırlamamak gerekiyor. İşte o kadar!..

Bir de yazdığınız her sahneyi ve kişiyi, meclisi ve medreseyi, ya da ne bileyim Sultan Ahmet Camii'ni anlatırken şöyle düşünün: O anda, o meclisin üzerinde bir kamera geziniyor!.. O, nasıl her teferruatı kaydediyorsa, siz de yazılarımızla aynen bir kamera gibi anlatacaksınız. Yazdığınız okunurken; her şey bizim gözümüzde, meselâ bir film gibi canlanacak, o kadar!..

Bir de bu sahneleri ve sözleri, müziği veya dergâhları tasvirî olarak anlatırken, siz de kendi hislerinizi alabildiğine açacaksınız!.. Eğer hatıralar böyle yazılacak olsa, ciltleri aşar diye, hayıflandığınızı hisseder gibiyim. İşin o tarafını düşünmeyin lütfen!.. Bir gazeli söylerken nasıl bir itina ile, içinizden gelen bir sevki tabî ile söylüyorsanız; dahası söylenen parçanın doğuracağı tesirleri nasıl hesap ediyorsanız, yazı da aynen öyle bir şey gerektiriyor.

Yusuf bey ben sizi, her iki yolda da başarılı ve istidatlı buldum. Bu mektubu da zaten onun için kaleme almak ihtiyacını duydum. Dolayısıyla sizi gıyaben tanımış olmak bile, beni mutlu etmeye yetti diyebilirim.

Netice olarak tekrar etmem gerekirse:

Böyle yazılmış bir eser, Urfa'nın şanına yakışır ve onun şöhretine bin katar. Halilürrahman'dan beslenip genişleyen ve asırlardır üst üste yığılan, nice üstadlarla da sürüp giden bir gelenek böylece, ilk defa kendine lâyük yazıcısını da bulmuş

olur. Buradaki kastım, bu güzelliklerin nesir üslûbu ile yazılmasıdır. Çünkü Urfa'yı ve sizde mevcut olanları ancak nesirle, böyle sindire sindire yazılmış nesirlerle anlatmak imkânı vardır. Çünkü buna ihtiyaç duymuş biri olarak, ilk defa karşınıza çıkıyorsunuz. Dolayısıyla Urfa'ya ve bu tarihi medeniyet geleneğimize ait her ne varsa, bunlar yarım, ancak sizdeki yansımaları kadar mevcut olacak. Artık bu güzellikleri ne parça parça şiirler, ne de havalarda uçuşan, kaybolup giden sesler zaptedebilir. Bu ruhaniyeti yazıdan, güzel nesirlerden başka hiç bir inkân muhafaza edemez. Onun için sizin hatıralarınız yazılırken, bir yandan da işin bu tarafı ikmal edilmiş olacak. Bilmem beni duyuyor musun?

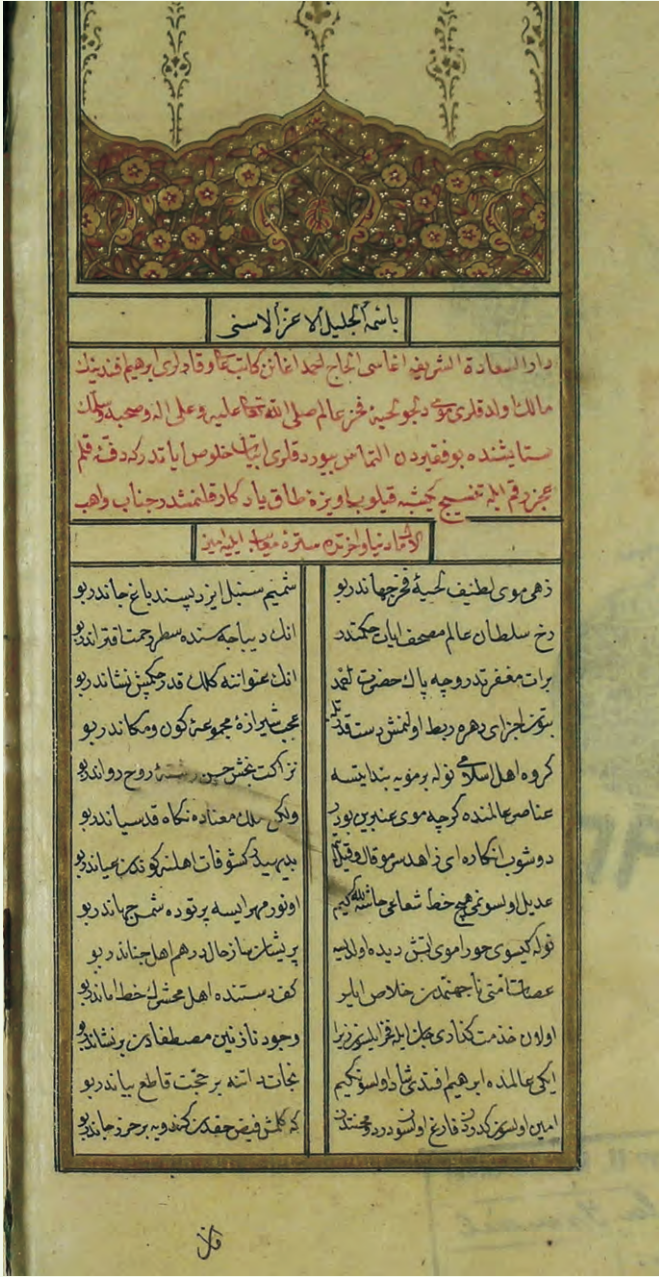
Eğer bunu yapabiliyorsanız, ne büyük bir iş çıkarmış olacağınızı varın siz hesap edin. Eğer bu iş için bir örnek lâzım gelirse, şu iki eseri size tavsiye edebilirim: Birincisi, Ali Ulvi Kurucu'nun hatıraları!.. İkincisi de, kendisi âlim bir zat olan Ahmet Muhtar Büyükçınar'ın "Hayatın İbret Aynası" adlı hatıraları!.. Eğer bulur da okursanız, istifadeli olur diye düşünüyorum. Fakat şunu söyleyeyim ki, sizin iç hayatınız, onlardan daha zengin geldi bana.

Eğer nasip olur da yolumuz Urfa'ya düşerse, size behemehal uğrayıp bir kahvenizi içmek isterim. O zamana kadar siz de zihninizi toparlayın, geçmişe dönük olarak kendi kendinize notlar alın!.. Bir defa geniş geniş, mülâhazalı, tahlilli veya yorumlu hatıralar yazmak noktasında hafızanız çok kuvvetli!.. Bu ne kadar büyük bir nimet, tahmin edemezsiniz.

Netice olarak size bu uzun mektubu yazan kim derseniz, ben Ali Fuat hocanın arkadaşıyım. Aynı fikirleri ve zevkleri paylaşan biri dersem, bu kâfi gelir mi bilmiyorum.

Ve bu vesile ile sözlerime son verirken, size bol bol selâm eder, Cenabı Allah'ın kaleminize şimdiden kuvvet ve bereket vermesini temenni ederim. (22.XII.2008)

Necmettin Turinay

URFALI MUTASAVVIF ŞAİR ÖMER NÜZHET

Mahmut KARAKAŞ
Emekli Öğretmen
Araştırmacı Yazar

Urfalı bir şair olup, Urfa'da doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Urfa'dan İstanbul'a gitmiş ve orada yerleşmiştir. İstanbul'a ne zaman gittiği bilinmediği gibi İstanbul'a gittiğinde şairlikteki ustalığı da bilinmemektedir. Nüzhet, Nakşibendî şeyhi Dülgerzade Rıza Efendi Hazretleri'nin saliklerinden idi. Şefkat'in "Şefkat-i Bağdadi" tezkiresine göre asıl adı Ömer olup Harameyn-i Şerifeyn kisedarlığında bulunmuştur. Hicri 1192 (M.1778) senesinde İstanbul'da vefat etmiştir.¹ Şefkat-i Bağdadi tezkiresinde Nüzhet'in memleketinden, nereli olduğundan söz edilmemiştir.

Nüzhet, Sadrazamlık yapan Ragıp Paşanın da kisedarlığını yapmıştır. Mehmet Tahir Efendi, Ragıp Paşanın mühürlüğünü yaptığını yazmıştır. Osmanlı devrinde kisedar, saraylıların paralarının hesabını tutan ve saklayan kimselere denilirdi. Yine resmi dairelerde evrak memurlarına da kisedar denilirdi.² Öyle ise Ömer Nüzhet de Ragıp Paşanın evrak

memuruydu. Şair Nüzhet, şiirlerinde Ragıp Paşa'nın etkisinde kalmıştır.³

Ragıp Paşanın valilikleri döneminde ve sadrazamlığında Nüzhet de Ragıp Paşanın hizmetinde bulunuyordu.

Nüzhet'in Ragıp Paşa ile tanışmadan evvel Şeyh Rıza'ya intisap ettiği anlaşılmaktadır. Ömer Nüzhet, Şeyhi Rıza Efendinin 1746 senesinde vefatına kadar, şeyhinin yanında ve hizmetinde idi. Ancak onun vefatından sonra 1750 yıllarında Ragıp Paşa Sayda ve Urfa valiliğine tayin edildiğinde Paşanın hizmetine girmiş olabilir. Elbette şeyhinin hizmetinde olduğu müddet içerisinde Ragıp Paşa ile tanışmış, onun meclisinde bulunmuştur. Böylece Ragıp Paşa ile edebî ilişkilerde bulunan Şair Nüzhet, onun İstanbul'dan Halep ve Urfa'ya gelişi sırasında daima yanında ve hizmetinde bulunuyordu. Nüzhet'in Hicri 1170 (M. 1756-57) tarihinde yazdığı Kırk hadis şerhini Ragıp Paşanın beğendiğini

göstermesi ve ona bir takriz yazmış olması, Paşa'nın Nüzhet'in şairliğini beğendiğini göstermektedir. O takriz şudur:

Dürr-i guftarın ol şeh-i rüsülün
Çektiler nazma çekme ki zahmet
Görmedi leyk böyle usluba
Aferin tab'i pâkine Nüzhet⁴

Ömer Nüzhet'in Urfalı olduğu Osmanlı Müellifleri'nde belirtilmektedir.⁵ Bağdatlı İsmail Paşa ise adını Ahmet Nüzhet er-Ruhavî olarak vermiş olup, ölüm tarihini vermemiştir.⁶ Aslında Ahmet, Nüzhet'in babasının adıdır ve onun da Nüzhet lakabını kullanmakta olduğu, Ömer Nüzhet'in bu manzumesinde babası hakkında verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır.

Ahmed Nüzhet pür şevk u dila
Tabi'-i vali-i Rakka hala
Olunur sıdk u hulus ile tamam
Cümle kitabe tahiyat u selam
Nusha-i izz u şeref müntahibi
Pederim yani debir-i Arabî⁷

Manzumede, Ömer Nüzhet'in bu satırları yazarken babasının sağ olduğu ve hala Rakka Valisinin Arapça kâtipliğini yaptığını da belirtmektedir. Rakka Valisi ise Urfa – Rakka Eyalet Valisi olup, Urfa'da oturuyordu. Yani Nüzhet'in babası o tarihlerde Urfa'da yaşıyordu. Yine Ömer Nüzhet'in adının babasının adıyla karıştırılarak yanlışlıkla "Ahmet" yazılması, bazı nüshaların kenarında "Ahmet Nüzhet" yazılmasından da kaynaklanmış olabilir. Ömer Nüzhet "Zübdetü'l-ilham" kitabında ilk sayfada görüldüğü gibi kendi adının başına ilk defa "Derviş" sıfatını ekleyerek "Derviş Ömer Nüzhet" demiştir. Diğer kitaplarında adını söylediğinde Derviş sıfatını kullanmamıştır. Galata Mevlevihanesi haziresindeki kendisinin olduğunu sandığımız mezar kitabesinde de "Şeyh Ömer" ismi kullanılmıştır. Burada da Urfalı olduğu yazılmamıştır.

Ömer Nüzhet hakkında bilgi veren kaynak daha çok "Hadis-i Erbain Şerhi" kitabıdır. Yukarıda ismini verdiğimiz kaynakların verdikleri bilgilere göre Nüzhet Urfalıdır. Yine de eserlerinde ki bazı şiirlerinden dolayı –"Şair Nüzhet Urfalı mıdır?" Sorusu aklımızı kurcalamaktadır. Çünkü onun "Hadisi Erbain şerhi – Kırk Hadis şerhi" kitabında görev ile gönderildiği Halep şehrinde vatanım diye bahsetmesi Halepli olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Şu manzumeye Nüzhet, aynen Şair Nabi'nin söylediği gibi vatan sevgisinin imandan olduğundan bahseden bir hadis anlamıyla başlamıştır:

Zimam-ı mana-i hübbü'l-vatan mine'l-iman
Semend-i şevki çeküp su-yi şehri şehbaye
Dil-i bela bizde hayli arzu vardır
O şehir-i himmet-i lütfün ile temaşe
Halepden on yedi yıldır ki dur edüp takdir

Düşürmüş idi bu abd-i kemini zoraye
Hezar şükür ki sayende eyleyüp âram
Takarrüb eyledik ol belde-i dil arâye
Vesiledir Halep'e gitmeye olup memur
Hediye gönderilen atlar ile paşaya⁸

Burada vatan sevgisinin imandan olduğunu söyleyerek, vatan hasreti çektiğini ve bu memuriyetin çıkması ile de 17 seneden beri ayrı kaldığı Halep'e gideceğini sevinerek anlatmaktadır. Bu mısralar onun Halepli olduğunu düşündürmektedir. Öyle ise kaynaklar niçin onun Urfalı olduğunu söylemişlerdir?

Nüzhet çok iyi Arapça ve Farsça bilmektedir. Fakat her ne kadar Arapçayı ve Farsçayı iyi biliyorsa da Nüzhet şiirlerinin yüzde doksadokuzunu Türkçe olarak yazmıştır. Kanaatimizce şiirlerini Türkçe yazması ve Türkçe konuşması ancak onun Urfalı olduğunu göstermektedir. Çünkü Halep'te daha çok Araplar yaşıyordu ve Halep'te Türkçe konuşanlar çok az idi. Oysa Urfa bunun tam tersi idi ve ahalisinin azami çoğunluğunu Türkler teşkil ediyordu.

Yine yukarıdaki;
Ahmed Nüzhet pür şevk u dila
Tabi'-i vali-i Rakka hala

Mısralarında babasının Rakka valisinin kâtibisi olduğunu söylemişti. Rakka eyalet valileri Urfa'da oturduklarından, bu durum babasının ve dolayısıyla kendisinin Urfa'da olduğunu göstermektedir. Verilen bu bilgiler Ömer Nüzhet'in Urfalı olduğunu göstermektedir.

Ömer Nüzhet, hayatının büyük bir kısmını gurbette geçirmiştir. Çok genç yaşta İstanbul'a gittiği kesindir. Oradan görevle kendisine hizmet ettiği Ragıp Paşa ile birlikte Bağdat, Musul, Urfa, Rakka ve Halep gibi şehirleri dolaşmıştır. Bu dolaşması seneler sürmüştür. Onun için gurbetin acılığını, zorluğunu çok çekmiştir. Gurbette çektiği zorlukları şiirlerinde de dile getirmiştir. Nüzhet gurbetin acılığını, zorluğunu şu mısralarla çok güzel anlatmaktadır.

Bağ-ı Firdevs ise de sahn-ı sara-yı gurbet
Künc-i duzah görünür âdeme ca-yı gurbet
Hemdem-i İsa u hemfeyzi hayat olsa bana
Telh u pür nar gelür ab u heva-yı gurbet
Olamaz şüste-i sabun sefa olsa bana
Çün gamdan yine vareste kaba-yı gurbet
Yetiş ey Hızır hidayet kani bîtab ol da
Rencide-i rah-ı gam-i hava ile pa-yı gurbet
Hâsılı sensiz aya ruşeni-i dide-i can
Bana yeksan görünür subh u mesa-yı gurbet
Deşt-i dilden hüsn-i dua elemi def edemez
Ne kadar tünd ise seylab-ı sefa-yı gurbet
Nüzheta zahir eder mevsim-i asayişde
Vatanın zevkini telhi-i cefa-yı gurbet⁹

Yine vatana olan hasretini de belirten Nüzhet, şu gazelinin son beytinde vatan havasının kokusunun bile buruna çok lezzetli geldiğini dile getirmekle göstermiştir.

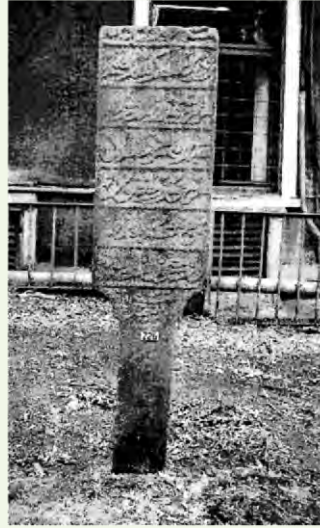
Olsun hayal-i la'li o şuhun neden leziz
Sükker demekle olmaz efendi dehen leziz
Hattın görünce la'line meyl etse dil nola
Nuş-i şarab olurdu seyr-i çimen leziz
Telhi-i bade neşve ile tab'a huş gelür
Zımında devletin nola olsa mihan leziz
Ya vasf-ı la'l-i yar ola ya midhat şarab
Gelmez benim mezakıma gayri suhan leziz
Ol fikr-i ku-yi dilber ile zevkiyab olur
Nüzhet gelür meşame heva-yi vatan leziz¹⁰

Ömer Nüzhet'in 1778 senesinde vefat ettiği sanılmaktadır. Hazırladığı divanındaki tarih düşürmelerin en sonu 1776-77 senesini gösterdiği gibi divanın elimizdeki nüshasının bitirildiği tarih de Hicri 1191, Miladi 1777 tarihidir. Divanına aynen şöyle son verilmektedir: "Farağa min tenmiki hazihi'l-nushati'l-latife fi yevmi'l-sebt min şehri cemaziel ula sene yek u nuh u sad u hezar ez hicreti'l-nebeviyye". Burada cümleyi Arapça yazdığı halde tarihi Farsça vermiştir. Bu tarih de Hicri Cemazievvel 1191, Miladi Haziran 1777 senesi demektir. Bu nüshada kendisinden bazı şairlerin Farsça şiirlerinin açıklanması istenmiş ve kendisi de bu açıklamaları yapmıştır. Bu arada yazı şekli, bazı kişilere özel yazılarının, özel notlarının bulunması, açıklamaları ve muhatabına hitap şekli bu nüshayı bizzat kendisinin yazdığı kanaatini uyandırmaktadır.

Ömer Nüzhet'in, Devrinin fazilet sahiplerinden ve oldukça iyi şairlerinden olduğu "Osmanlı Müellifleri"nde kaydedilmiştir.¹¹ Ömer Nüzhet'in H. 1192, M. 1778 senesinde İstanbul'da vefat ettiği ve Galata Mevlevi hanesine defnedildiği yine Osmanlı Müellifleri'nde belirtilmektedir.¹²

Galata Mevlevihanesi haziresinde Ömer Nüzhet'in mezarını aradık. Büyük bir haziredeki mezarların üçte ikisi yıkılmış ve mezar taşları toprak altında kalmıştır. O bakımdan birçok kimsenin mezarı kaybolmuştur. Yalnız "Sene 3 Recep 1193" (18 Temmuz 1779) vefat tarihini gösteren "Şeyh Ömer Efendi" adındaki mezarı bulduk. Her ne kadar bu mezarın isim ve tarihinde az bir fark olsa da Nüzhet'in olduğu kanaatini kuvvetlendirmektedir.

Mezar kitabesinde şunlar yazılmıştır:
..... (kırık)
Dedim el-hükmü lillah (...)
Her emrine çün ezelden böyle
Takdir eylemiş zül'el-Celal
Merhum ve mağfur
Şeyh Ömer Efendi
Ruhi için el-Fatiha sene 1193
Sene 3 Recep 1193

Ömer Nüzhet'in Galata Mevlevihanesi haziresindeki mezarı.

(.....)

ديديم الحكم لله (...)

هر امرينه چون از لدن بويله

تقدير ايلميش ذوالجلال

مرحوم و مغفور

شيخ عمر افندی

روحي ايجون الفاتحه سنه 1193

سنه 3 رجب 1193

Mezar taşında görüldüğü gibi vefatı kaynakların verdiği gibi 1192 değil 3 Recep 1193 olarak verilmiştir. Bu da miladi tarihe göre 18 Temmuz 1779 senesini vermektedir. Arada bir sene fark vardır. Nüzhet, İstanbul'u çok sevdiğini de açıkça belirtmektedir. Adeta bir İstanbul hayranıdır. O, İstanbul'un güzelliğini, kıymet ve değerini çok takdir ettiğini, İstanbul'u görmeyenlerin bunu bilemeyeceklerini şu beytiyle anlatmıştır.

Hüsn-i evsafı değil kabil takrir-i beşer

Görmeyen belde-i İstanbul'u idrâk etmez¹³

Şair Nüzhet Hazreti Muhammed'i (s.a.s) çok sevdiğini çeşitli vesilelerle belirtmiştir. O da Nabi gibi Ravza-i Mutahhara'ya bir naat yazarak asmış olduğunu şu satırlarla belirtiyor: Bu mübarek naat-ı şerif; arkadan gelen şefaate dilekçesinin anlamı olmak üzere Ravza-i Mutahhara'da perde altından peygamberin yatağına koymak için gönderilmiştir. Mutlu hacıların henüz Medine-i Münevvereye girdikleri günlerde bu dilekçenin kabul edilmiş olduğu, bereket nişanının izlerini aynanın aksetmesi gibi gözle görülmüş olduğu mana âleminde bu büyük müjde ile belirtilmiştir. Nüzhet'in yazdığı naattan birkaç beyit:

Şeh-i تنها süvar-ı lâ-mekânsın ya resulallah
Meh payende nur-i her zamansın ya resulallah
Tecelli zar olursa dil acip mi fikr-i ruyunla
Meal-i şu'le-i şems-i cihansın ya resulallah
Nola pervazgahın olsa kurb el-kurb-i
Yezdani Ki bir anka-yi keveyn eşyasın ya
resulallah

Zuhurundan şerefgir oldu mahrem hane-i İrem
Huli bend-i arus-i ins u cansın ya resulallah
Olanlar saye-girin germ-i duzahden eyمندir
Rumuz-i nusha-i hırz el-emansın ya resulallah
İnayet eyle Nüzhet bende-i dergâh-ı lütfündür
Keremkâr u kerim u kâmuransın Ya Resulallah¹⁴

Sultan Mahmut I (1730-1754) devrini bütün ayrıntılarıyla görmüş olan şairimiz, sultanı öven şiirlerde yazmıştır. Sultanın 1739 senesinde Belgrat'ı

geri almasını da görmüştür. Belgrat bu tarihten 22 sene evvel Avusturyalılar tarafından alınmıştı. Avusturyalılardan Belgrat'ın geri alınışı sırasında Ragıp Paşa da orduda bulunuyordu ve bir heyetle Belgrat'a ilk girenler arasında idi.¹⁵ Belki de bu yüzden olacak Şair Nüzhet 1739 senesinde Belgrat'ın geri alınmasını da şu mısralarla anlatmış ve sultanı övmüştür.

O sultan-ı serir ara-yı taht u baht devlet kim
Eder zat-ı şerifiyle tefahür ruh-i ecdadı
Şeh-i vala neseb Sultan Mahmut felek çaker
Adu-yi kahr u tedmir eyleyüp aldı Belgrat'ı¹⁶

Ömer Nüzhet, Şeyhi Rızaeddin Mustafa Efendi Hicri 1153 (M.1740) senesinde Beytullahı ziyaret ve hac farızasını yerine getirmek için Mekke'ye gittiğinde, onunla birlikte hacca gitti.¹⁷

Şair Ömer Nüzhet iyi bir tahsil görmüş olduğunu kendi söylemekte olup, kuvvetli bir Arapça ve Farsça öğrenmiştir. İyi bir tahsil gördüğü kendi divanındaki bazı beyitlerinden ve yazdığı hadis şerhinden de kolaylıkla anlaşılmaktadır. Nitekim Medreselerde müderrislik yaptığı bilinmemektedir. Fakat Şeyhülislamdan müderrislik isteğinde bulunmuştur. Ömer Nüzhet devrin şeyhülislamı Seyyid Mustafa Efendiden (Şeyhülislamlığı 1736–1745) müderrislik talebi hakkındaki manzumesi şöyledir:

Huzura halimi arz etmeğe fırsat nigah oldum
Zaruretle keşakeşden kadem şekl-i kemanidir
Ruus-i medrese ile ben kulun şad eyle sultanım
Mülazımdır kapunda şimdicek vakt u zamanıdır
Halas eyle beni kayd-i zarurat-ı maişetden
Efendim bir işaret bendene devlet nişanıdır
Dua gu-yi kadim bab-ı rif'at-i intisabındır
Devam u devletin subh u mesa vird-i zebanıdır
Zamanlardır ki peykan-ı hadenk kavı-ı alamın
Hedef asa bu menzilgahda hatır nişanıdır
Semahat gülşeninden gence-i maksudu ihsan et
Elinde hame-i cudun o bağın bağıbanıdır¹⁸

Aynı şekilde devrin Defterdarı Mustafa Efendiden de vazife isteğinde bulunmuş ve otuz seneden beri rü'us aldığını fakat bir türlü görev alamadığını, bu yüzden çektiği sıkıntıları, defterdarı ikinci methedişinde şu mısralarında anlatmaktadır. Mustafa Efendi üç defa defterdarlığa getirilmiştir. Ömer Nüzhet de bu isteğini, Defterdarın üçüncü defa 1758–1759'da defterdar oluşunda bildirmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Mehakk-i ilm u hünersin efendim insaf et
Huzuruna edeyim halimi biraz restir
Tamam zabt-ı ruus edeli otuz senedir
Misal-i hame kalemde işim gücüm tahrir
Hemişe derdini sen çek sefasın el sürsün
Acep budur sana varid yine bütün ta'zir
Yedimde rişte-i ümniye ömr-i düşmen veş
Bu piç u tab ile olmuşdur ol kadar ki kasir
Refürü çâk-i giribanıma vefa edemez
Bilür bu haletimi hazreti Hâkim u Habir

Bu hal ile nice vasf-ı şerifin eyleyeyim
Aya gubar-ı rehinden uyun-ı nas karir
Reva mı safha-i ayine-i sikender iken
Safa-yi tab'im ola ta bu mertebe dilgir
Dil-i sefidimi kılmış keduret-i efkâr
Ziham-ı mu ile memlu misal kâse-i şir¹⁹

Ömer Nüzhet iş ve yardım için yazdığı manzum dilekçelerde Mesnevi tarzını tercih etmiş olup birkaç mısrası şöyledir;

Suhanım yok sana şayeste duadan gayri
Arz-ı kâla edemem hüsn-i edadan gayri
Şanına layık olan her ne ise sultanım
Eyle anın ile memnun dil-i nalânım
Hak budur kim değilim gayriye asla muhtaç
Var iken "nahnü kasevna" beni zanneyleme ac
Ağniya zümresine vasıl olalıdan bu fakir
Best-i tomar-ı şikâyet ile etmem tefsir²⁰

Ömer Nüzhet iş bulabilmek için o kadar ricada bulunmuştur ki bunun için birilerine rica etmekten artık usanmış, adeta nefret etme durumuna gelmiştir. O yüzden müderrislik için başvurularına ve ricalarına aldırış etmeyenlere olan nefretini, hayal kırıklıklarını, ümitsizliğini şu mısralarla dile getirmiştir.

Matlabından görmesin bir kimse hirman-ı rica
Etmesün hak destimi muhtac-ı daman-ı rica
Payidar olmaz zemin-i himmetinde tab'ımın
Siy-i tufan hiz-i istiğnadan erkân-ı rica
Kendi aksim dahi menfurum olur ayinede
Halkdan oldum o denlü ru-yi gerdan-ı rica
Pek giran can olmaya muhtaçdır tahsil-i kâm
Meyl eder ancak ağır basmakla mizan-ı rica
Nefs-i Firavn'e heman cehd ile galib gelmeğe
Gösterüp muy gibi ayat-ı butlan-ı rica
Mevce-i yemle mest-i mehiden sonra saçılır
Damen-i ümid ile dest-i hirasana-ı rica
Her seraba ab zaniyle eder kasd-i şıtab
Teşne-i ye's olmamakdandır hem devran-ı rica
Feyze kabil-i mevki'in bulsa sedef asa neyyir
Zayi olmaz katre-i baran-ı nisan-ı rica
Futa-i hirmanı rabt etti meyan-ı gayrete
Pir-i pâk oldu tariki üzre Selman-ı rica
Pa-yi derd-i eman tesis olsa nola ehli heves
Bestedir dervaze-i serhad-i imkân-ı rica
Mesab-ı can olsa da hem çaşni-i zühdden
Meşreb-i himmetde Nüzhet ab-ı hayvan-ı rica²¹

Ömer Nüzhet, Divan'ının Naat bölümünde Peygamber Efendimizi methederken, yüce Resulün karşısında kendi durumunu, (Mefâîlün – Mefâîlün – Mefâîlün – Mefâîlün) vezninde yazmış olduğu şu mısralarla ne güzel dile getirmiştir:

Sen ol Refref süvar şah-ı kudüs menkıbet siyer kim
Mesir-i esb-i azmin sahe-i arşı muallâdır
Kalem tenmik-i reng-i suretin eyler yazılmaktan
Senin mana-yi hakkaniyyetin yoksa müberradır
Değildir hokka-i Nüzhet leb-i deryuzesin açmış
Kapında kâse ber kef bir geda-yi bi-ser û pâdir²²

Galata Mevlevihanesi Haziresi

İyi bir şair olan Ömer Nüzhet'in, Divanının Naat bölümünün bir yerinde kendini methettiği beyitlerden birkaç tanesi:

Efendim iznin olursa hüner fûruş olayım
Dolab-ı muhayyere sanduk-i hâcegan gibidir
Dihen küşay olamazsa acib mi Hakani
Yanımda şermle na-hevande mihman gibidir
Kalem-zen-i hünerim gülistan-ı şî'rimde
Cenab-ı Sa'di-i Şiraz bağban gibidir
Devat-i şî'rime baş eğse nola Firdevsi
Tılsım-ı bend-i hüner gürz-i kahraman gibidir²³

Ömer Nüzhet kendinden sonra gelen şairlere de etki etmiş ve şiirleriyle ilham vermiştir. İşte kendinden sonra gelenlere ilham verdiği şiirlerinden biri:

Bi maye-i seha nola bulmazsa kefi şeref
Görmez tehi olunca güherden sedef şeref
Gelmez düşünce hâke zer-i halise zarar
Zilletle olmaz ehli hünerde telef şeref
Erbab-ı cahdan niye asude haldir
Bulmaz eğerçi cah ile ehli hiref şeref
Yokdur kiramı kesb u ilme iltifat
Ebna-yi alem içre olup ber taraf şeref
Etmez zelili daire-i devleti aziz
Vermez efendi mıtrıba meclisde def şeref
Eyler mekân-ı mekini ile kesb-i itibar
Zatı Ali ile nola bulsa Necef şeref
Nüzhet tefevvük etdirüp eş'arı diğere
Verdi bu nazm-ı pâka redif şeref şeref²⁴

Bu gazeldeki:

Gelmez düşünce hâke zer-i halise zarar
Zilletle olmaz ehli hünerde telef şeref

Beyti Namık Kemal'in (1840–1888) Hürriyet kasidesindeki

Hâkir olduysa millet şanına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sakit olmaz kadr ü kıymetten

Beyitle ne kadar benzerlik göstermektedir. Acaba Namık kemal bu beyti görmüş müdür?

ŞAİR NÜZHET'İN TASAVVUF HAYATI

Ömer Nüzhet, çocukluğu ve Ragıp Paşanın valiliği sırasında birlikte bulunduğu seneler hariç hayatı boyunca İstanbul'da yaşamıştır. Şeyhi, Dülger-zade diye şöhret bulan Nakşibendî şeyhi Rızaeddin Mustafa Efendidir.²⁵ Rıza Efendinin dergâhının Beşiktaş'ta olduğu belirtilmektedir. Mustafa Rıza Efendinin dergâhı Beşiktaş'ta Sinan Paşa Camiindedir. Kendisi bu cami çok harabe olduğu senelerde parası ile alarak bir tarafının kendine dergâh olarak kullanmıştır. Türbesi de aynı camiin avlusundadır.

Şeyh Rıza Efendi tanınmış bir şeyh olup Peygamber Efendimizi öven güzel şiirler de yazmıştır. Büyük bir divanı vardır. Ayrıca bazı tercümelere de bulunmaktadır.²⁶ Yine 1482 tarihinde Dülger-zadelerin yaptırdığı Fatih yakınlarındaki Dülgerzade camii şerifi de 1700'lü yıllarında bir müddet zaviye olarak kullanılmıştır. Camiin kapısı kenarında bu camiin bir müddet zaviye olarak kullanıldığı bir tabela halinde yazılmıştır. Fakat bu "Dülger-zade"lerin Rızaeddin Efendi'nin akrabaları olduklarını bilemiyoruz. Nüzhet'in uzun yıllar şeyhine hizmet etmiş olduğu, bu tarikatta ilerlediği şeyhini anlattığı "Menkıbe-i Evliyaiye fi ahvali Rızaiye" kitabındaki yazılarından anlaşılmaktadır.

Ömer Nüzhet "Menkıbe-i Evliya"sının başlangıcında Farsça olarak aşktan şöyle bahsetmektedir:

"Ey aşk! Sen mukaddes konağın ruhusun. Senin sevdandan dolayı akıl çıplak ve yalın halde tahtırevanla cihanın marifetli seyyahı oldu. Yani gönül, Senin gamının ve kederinin elinden, el başta, ayak balçıkta olarak Perişan vaziyettedir."

Ömer Nüzhet, kendisinin tarikata mensup olduğunu ve şeyhinin isminin Rıza olduğunu Divanında yine bir na'at kısmında şöyle belirtmektedir:

Kaba-yi perniyan baf kibare rağbetim yoktur
Bi-hamdillah anın çün bende-i al-ı abayim ben
Giribanı tereddüt pençesinden eyledim tahlis
Tarikat kuvvetiyle salık-i rah-ı Rıza'yım ben²⁷

Yine Ömer Nüzhet'in Divan'ında, Tarikatına intisap etmiş olduğu Nakşibendî Şeyhi Rızaeddin Mustafa Efendi için yazdığı bir gazeli:

Dem-i Mesihe muadil sada-yi hazreti şeyh
Cemali Yusuf'a hemta lika-yi hazreti şeyh
Fitile suz-i nigah-ı harim-i çeşmimdir
Şua'ı arız pertev-nüma-yi hazreti şeyh
Dımag-ı cana verir lezzet-i makam-ı elest
Girerse guşine ey dil neva-yi hazreti şeyh
Sicnicellat hevedan beni eder la-kayd
Safa-yi cephe-i âlem-nüma-yi hazreti şeyh

Sıfat-ı çin-i neval reşadine had yok
Çekildi âleme h'an-ı sala-yi hazreti şeyh
Sada'ı masiyetin zahm-i çeşm-i isyanın
Verir şifasını nutk-ı deva-yi hazreti şeyh
Temessük eyle budur Nüzhet urve-i vuska
Girerse deste zimam-ı rıza-yi hazreti şeyh²⁸

(Feilâtün – Feilâtün – Feilâtün – Fâilün) vezninde yazılmış olan bu gazeli bugünkü Türkçe ile şöyle diyebiliriz:

“Hazreti şeyhin sesi, nasihatları hastaları iyileştiren Hazreti İsa'nın nefesine denktir. Yüzü de dünya güzeli olan Hazreti Yusuf'un güzelliğine benzer.”

“Hazreti şeyhin bakışları güneş şualarının arızını gösteren pertevdir. Onun için Fitile ateşli bakışlarla bakmak benim gözlerime yasaktır.”

“Ey gönül! Hazreti şeyhin sesi kulaklarına gelirse, onu iyi dinle çünkü o, can dımağına “elest” makamının lezzetini verir.”

“Hazreti şeyhin bütün cihanı gösteren alnının berraklığından dolayı arzu ve heveslerimin zindanına (karanlık ve kötülüklerine) ehemmiyet vermem.”

“Sofrasının şöhreti bütün âleme yayılan kâmil şeyhimin ihsanlarının sınırı yoktur.”

“Günahların tacizlerine ve isyan gözünün yarasının şifasına hazreti şeyhin nutku devadır.”

“Ey Nüzhet! Şeyh Rıza'nın dizginleri eline geçerse ona sımsıkı sarıl. Çünkü kulpuna sarılacak “urve-i vuska”²⁹ budur.”

Ömer Nüzhet daha çok tasavvufî şiirler de yazmıştır. İşte tasavvufî şiirlerinden bir tanesi:

Raz-ı dili arz etmeye dildâre ne hacet
Keyfiyet-i malumeyi iş'are ne hacet
Ümid-i nevalinde olan bî ser u pânın
Her yani tir-i renciş u azâre ne hacet
Mahmurluğun türşi-i ruyünde iyandır
Zahid bize meykeşliğin inkâre ne hacet
Batında temaşası müyesser ise yârin
Zahirde olan ruyet-i didare ne hacet
Sermaye-i ümid ile bazar-ı talebde
Ey ehli tevekkül talebkâre ne hacet
Verir şevki mekân sual etme kabulün
Teklif-i şarab etmeye meyhaneye ne hacet
Aşk ehli bilür hünerlemenin yâre tarikini
Talim-i enin etmeye biçare ne hacet
Ol Yusuf hüsnün bilünür müşteriyanı
Bir gün çıkar iplikleri pazara ne hacet
Nüzhet sana bu mevhibe-i hasret hakdır
Sarf etmeye efkârını eş'are ne hacet³⁰

Ömer Nüzhet'in güzel bir tasavvufî gazeli de şöyledir:

Mudam olmuş piyale şevkle leb ber leb mina
Anınla var ise ruh aşınadır meşreb mina
Umud-i subh-i işrettir beyaz gerden-i safi
Nola beyt el-şerifte olsa tali' kevkab mina
Kadeh yaranidir dendan kerem ülfet olmuştur
Değil ebi sefadan zahid asa mezheb mina
Ayaklandırdı hep üftadegan bezm-i sehbayi
Mübeddeldir sehaya şimdi hars-ı eş'ab mina
Abdilden istifaza himmet şems-i meserretten
Sema-ı şevkle eyler güzer ruz-i şeb mina
Mudavimdir kadeh evradını terk eylemez saki
Masun-ı dest-i ammdır şimdi sib-i gabgab mina
Piyade kalmayız bir vecihle Nüzhet mehyadır
Bize pir-i muğanın devletinde eşheb mina³¹

Nüzhet'in başka bir tasavvufî şiiri:
Gönülden mebhas-i aşkında evvel ah olur peyda
Beli her nüsha ünvanında bismillah olur peyda
Sihab asa sipehre dud-i ahım olsa peyveste
Ne cürm mihr-i nur efzane kurs-i mah olur peyda
Eğer yâd-ı zenahdanınla dil bir semte azm etse
Güzergâhında her bir hatvede bir cah olur peyda
Anın çün ya peridir ya melek derler sana zira
Hayalin didede gâhî nihan u gâh olur peyda
Olursa ittihad-ı manevi bî-külfet zahir
Meyan-ı âşık u maşukda bir rah olur peyda
Husul-i matlab-ı bus-i izar-ı yardan sonra
Derunumda o demde başka bir dil h'ah olur peyda

Tehi zan eyleme bu hankahı her zaman Nüzhet
Ki her bir derde bir mürşid ağâh olur peyda³²

Ömer Nüzhet, “Menkıbe-i evliya” kitabını yazmaya niyet ettiği zaman, devamlı Allah'a dua ederek tarikat ehli olmak için kendisini bir arif-i billah'a kavuşturmasını ve tarikat âleminde kemale erdirmesini istemişti.³³ Bu şekilde sokak sokak dolaşmış birçok dergâhın kapısını çalmıştı. Fakat hiç birini beğenmemiş ve hiç biri kendi istek ve arzularına cevap verememişti.

Şol kadar arayayım şahid-i maksudumu

Cüst u cuda talibim rahşına meydan dögene

Diyerek kendi tabiriyle parmak arasında sersericesine sallanan bir sapan gibi yola çıkmıştı. O, ne yapmak, nereye gitmek istediğini de bilmiyordu. Bu şekilde dolaşırken cennet olduğunu zannettiği ve bolluk ve bereketin olduğu bir yere ulaştı. Öyle ki ışığın etrafında dönen gökteki parlak yıldızlar gibi etrafa ışık saçan, sefa veren kimselerin olduğu bir dergâha ulaştı. Orada etrafını aydınlatan irşat olmuş sayısız kimseleri irşat eden bir zat vardı. Nüzhet böyle ruhani bir meclisi hayatında görmemişti. Aralarına girerek çeşitli sohbetlerde bulundu ve bu sohbetlere devam etmeye karar verdi.

Geçmem ol sevdadan oldukça bana ömr-i tavil

Üstü'an-ı kellem üzre tutsa akrepler vatan

Diye kendinden geçmiş olan Nüzhet, bir müddet bu meclise devam ederek o zatın nurani yüzünü görmüş ve ellerini öpmüş ve ondan bazı bilgiler tahsil ederek faydalanmıştı. Artık kendisinde meydana gelen tarikata girme arzusu o kadar arttı ki Şeyh Rıza Efendinin tarikatına girmeye karar verdi. Hicri 1140 (M.1727–28) senesinde yürüyerek şeyhinin dergâhına gitti ve huzuruna girmek için izin aldı ve:

Aşkla avare gerd deşt-i hayrettir gönül
Pa bürehne rehrev-i kühsar-i hasrettir gönül
Nerdiban olsa n'ola nüh paye-i eflâk ana
Kasr-i valâ-yi şehinşah-ı muhabbettir gönül
İnkisarından tehaşi eyle ey zahid sakın
Şeb çırağ-ı kuşe-i tac-ı keramettir gönül
Güftu güyü bezm-i has el-hası idrâk eylemiş Bir
nedim-i vakıf-ı sır-ı hakikattir gönül
Nükte-i ser bestesin ben keşf u ifham edemem
Mana-i biçide-i şehbeyt-i fitrattır gönül
Ser be-cib-i inziva olsa acep mi
Nüzhetâ Talib-i hasretkeş vakt-i inabettir gönül

İlk zamanlarda şeyhinin kendisine pek önem vermemesi üzerine olacak ki tarikata ilk intisabı sırasında şeyhine arz ettiği, ona olan sevgisini ve sadakatini bildiren bu manzumeyi yazdı. Nüzhet bu manzumeyi tövbe maksadıyla şeyhine okudu. Şeyhi manzumeyi gördüğü zaman çok hoşuna gitmiş ve hemen Ömer Nüzhet'i yanına çağırarak kendisine Nakşibendî tarikatının gizli zikrini ve adabını öğretmiştir.³⁴ Bundan sonra Şair Nüzhet, Şeyh Rıza Efendi'nin dergâhına devam etti.

Nüzhet aynı manzumeyi Divanında bazı farklı kelimelerle şöyle yazmıştır. Burada da Nüzhet, bu gazeli tövbe maksadıyla mürşidi Rıza Efendi'ye bir dilekçe olarak verdiğini nesir halinde belirtmektedir. Rica oku kabul hedefini buldu ve Rıza Efendi bu gazeli duyunca hemen abdestini tazeledi ve takva ile kalp zikrini telkin ederek, kerametli elleriyle onu Hak kapısına yöneltti.³⁵ Diye yazmaktadır.

Böylece Nüzhet, Şeyh Rıza Efendi'nin dergâhına Hicri 1140 (M.1727–28) senesinde girmiş oluyordu.³⁶ Bu tarih onun çok genç yaşta tarikata girdiğini göstermekte olduğu gibi İstanbul'a da yine çok genç yaşlarında geldiğini belirtmektedir. Buradan Nüzhet'in çocukluk yaşlarında belki de Şair Nabi'nin son yıllarını gördüğünü düşünebiliriz.

O, her fırsatta şeyhini methetmiş ve kendisinin Şeyh Rıza'nın bir dervişi olduğunu övünerek söylemektedir.

Tutup daman-ı zülf-i yâri devlet nidiğin görsün
Sefa-yi leyletü'l-kadr muhabbet nidiğin görsün
Çekilmez nakş-i hüsnün hame-i mu olmasa elde
Bu suretle acep mi zevk-i vahdet nidiğin görsün
Olup nezzare paş kamet-i serv-i gül endamın
İşaret rumuz-i istikamet nidiğin görsün
Alup dest-i e'adiden seni ağuşa ram etsin

Ayyar-i ruz bazı sadakat nidiğin görsün
Çözüp ku-yi giriban açılsa gerdan-ı safın
Tecella-yi avd-i subh-i vuslat nidiğin görsün
Misal-i senk-i tahuna seyahatdir vatan-ı kılif
Medar-i himmet kutb-i keramet nidiğin görsün
Olup rah-ı Rıza'da salık-i meczub-i bîperva
Netice Nüzheta seyr-i tarikat nidiğin görsün
Cenab-ı pir-i ali menzelet ruhsatnuma olsa
Meraya-yi surda mazhariyet nidiğin görsün³⁷

Nüzhetin tarikatta oldukça yol kat ettiği, tarikat mesleğinde ilerlediğini şu beyitle anlatmaktadır:

Hayal-i hâk-i pâyinle gözüm bir derc-i cevherdir
Fakirim sûretâ ma'nide sahib-i kimyâyım ben³⁸

DİPNOTLAR:

- 1)Pefkat-i Baðdadi, tezkire-i puara, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri 770, s. 119 – Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1972, II, 277
- 2)Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M.E. B.İstanbul 1983, II, 284
- 3)Bursalı Mehmet Tahir Efendi, a.g.e, II, 277
- 4)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 7b
- 5)Bursalı Mehmet Tahir Efendi, a.g.e, II, 277
- 6)Baðdadi İsmail Paşa, Keşfü'z-Zünun Zeyli, İstanbul 1972, II, 533 ve II, 584
- 7)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 15a
- 8)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 12a, 12b
- 9)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 23b
- 10)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 29a
- 11)Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1972, II, 277
- 12)Bursalı Mehmet Tahir Efendi, a.g.e, II, 277
- 13)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 40a
- 14)Ömer Nüzhet, Divan, v. 12a
- 15)Mesut Aydınler, Ragıp Paşa, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2007, XXXIV, 404
- 16)Ömer Nüzhet, Divan, v. 15b
- 17)Ömer Nüzhet, Menakib-i Evliyaiye, v. 19a
- 18)Ömer Nüzhet, Divan, v. 15a
- 19)Ömer Nüzhet, Divan, v. 17a
- 20)Ömer Nüzhet, Divan, v. 18b
- 21)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 21b
- 22)Ömer Nüzhet, Divan, v. 3b
- 23)Ömer Nüzhet, Divan, v. 5a
- 24)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain Perhi, v. 50a
- 25)Ömer Nüzhet, Menkıbe-i Evliyaiye fi ahvali Rydaiye, v. 5a
- 26)Bursalı Mehmet Tahir Efendi, a.g.e, II, 306
- 27)Ömer Nüzhet, Divan, v. 7a
- 28)Ömer Nüzhet, Divan, v. 30b
- 29)Saðlam bir kulpa yapılmak anlamına gelen bu ifade Kur'an-ı Kerim (2) Bakara suresi / 256 ayette geçmekte olup İslam'a sığınmak anlamındadır. Burada da kurtulabilmek için peyhe sığınmak istenmektedir.
- 30)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain tercümesi, v. 23b
- 31)Ömer Nüzhet, Divan, v. 28b
- 32)Ömer Nüzhet, Hadis-i Erbain tercümesi, v. 21a b
- 33)Ömer Nüzhet, Menkıbe-i Evliyaiye fi ahvali Rydaiye, v. 4b
- 34)Ömer Nüzhet, Menakib-i Evliyaiye, v. 8a
- 35)Ömer Nüzhet, Divan, v. 46b
- 36)Ömer Nüzhet, Menakib-i Evliyaiye, v. 8a
- 37)Ömer Nüzhet, Divan, v. 45a
- 38)Ömer Nüzhet, a.g.e, v. 7a

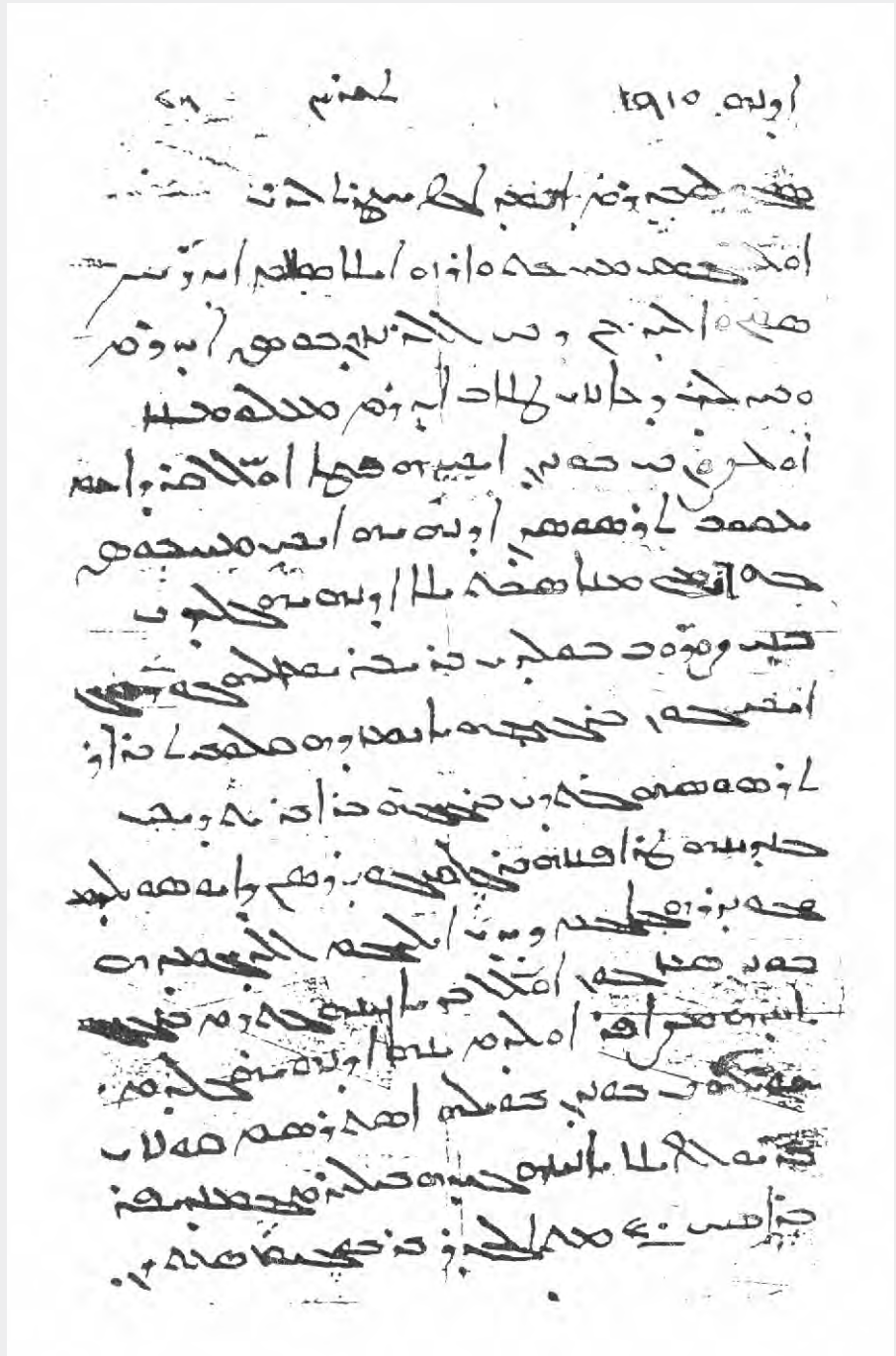
1915 YILINDA ADANA'DAN URFA'YA SÜRYANİCE HARFLERLE YAZILMIŞ TÜRKÇE BİR MEKTUP

Selahattin E. GÜLER
Yerel Tarih Araştırmacısı

Harran Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. A.Cihat Kürkçüoğlu 10 yıl önce bana Süryanice harflerle yazılı Osmanlıca iki sayfalık bir mektup ve bunun bazı kişilerce okunmuş notlarını vermişti. Ben de mektuba bir göz atıp okuma hatalarını da düzelttikten ve doğru şeklini yazdıktan sonra arşivime yerleştirmiştım. Aradan geçen uzun zaman içinde diğer kitap ve makale çalışmalarımın dolayısı mektubu unutmuştım. Arşivimi karıştırırken dosyaların arasında bu mektubu buldum ve yeniden gözden geçirdim. 95 yıllık bu nostaljik mektubu Urfa kültürüne kazandırmak istedim.

Mektup Süryani dilinin Batı Süryanicesi de denilen "Serta" formatıyla Osmanlıca olarak yazılmıştır. Serta formatı 9. yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Günümüzde de Süryanice düz yazılar bu formatta yazılmaktadır. Daha eski bir format olan ve Urfa'da geliştirilen Estrangela türü ise artık süslemelerde kullanılmaktadır.

"Adana, Kasım 1915" tarihli mektubun sahibi Süryani Cırci Ümid, Urfa'da bulunan babası Ahmed Ağa'ya hitaben yazdığı mektupta, bize yabancı olmayan kelimeler kullanarak selam ve sevgilerini iletmiş ve hayırlı dualar talep etmiştir. Daha sonra

gardiyan olan kardeşi Yakub'un iki mahpus götürmek için Adana'ya geldiğini, kendisiyle görüşüğünü, iki gün yanlarında kaldığını ve tekrar Tarsus'a döndüğünü yazmaktadır. Mektup birkaç basit cümleden sonra yakın akrabalara yazılan selam, el ve göz öpme temennileriyle sona ermektedir.

Mektuptaki Türkçe ifadeler dikkate alındığında Süryanilerin Osmanlı Kültürünü benimzedikleri, bu kültür ile yoğrulup bütünleştikleri anlaşılıyor. Mektupta Süryani harfleri kullanılmış olmasına rağmen ifadeler Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. "Bibi" örneğinde olduğu gibi metinde Türkçe ve Urfa ağzının birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Gerekli açıklamaları dipnotlar halinde verdiğimiz iki sayfalık mektubun tercümesi şöyledir:

I. Sayfa

" 2 6 T e ş r i n ... (1)
Adana 1915

Sevgili Pederim Ahmed⁽²⁾ Ağa
Hazretleri,

Evvela çok muhabbet ve arzu ile selam ederek senin, validemin dahi ellerinden bus ederim ve hayırlı duanızı talep ederim. Malumunuz olsun ki, bundan iki hafta evvel kardeşim Yak'ub, Tarsus'dan Adana'ya iki mahpusi götürmeg münasebetiyle Adana'ya geldi. Bizi sorup buldi. Biribirimizle görüştüğ. İki gün bir gece yanımızda kalub tekrar Tarsus'a gitti. Bir gece beraber yattık. Gendine, tarafınıza bırçak⁽³⁾

göndersin deyü söyledim ve göndereceğim dedi. Aylığıma aldığımda bundan sekiz gün evvel ben yanına gittim. Bir gece yanında misafir oldum, yine Adana'ya geldim. Şöyle ki, bundan böyle istersem kolay bir yol ile yanına gidebilirim. Çimendifer⁽⁴⁾ parası 20 meteligidir. Bir buçuk saatten"

II. Sayfa

"istersem gidebilirim. Çünkü Mersin'den Tarsus'a kaydolunmuşdur deyu malumunuz ola. Bana hususi selamımı yazmamı her mektupta tavsiye eyledi.

Biraderlerimin gözlerinden bus iderum. Hemşiremin dahi gözlerinden bus iderum, dahi emmim Aruşan'ın ellerinden bus ider, keza hanesine selam iderim. Bibim Meryem'e, kocası (.....) Aruşak ve hanesine selam iderim. Baki dost ve konşu, beni sual eden ve etmeyen bildiklerimizin kâffesine⁽⁵⁾ selam iderim.

Baki selamet haberlerinizi beklerim, çok arzularla pederim.

Mahdumunuz⁽⁶⁾ Circi Ümid."

Dipnotlar

(1) Mektupta ay olarak sadece "Teşrin" verilmiş olup önündeki yazı silik olduğundan okunamamıştır. "Teşrin" Osmanlıcada 11. ve 12. aylara verilen addır. Teşrin-i Evvel ve Teşrin-i Sani yani "Birinci Teşrin", "İkinci Teşrin" gibi. Süryanicede Kasım ve Aralık ayları da Teşrin ile başlar, ilkinin sonuna "Kdam", ikincisinin sonuna ise "Ahroy" eklenir. Yani "Teşrin Kdam=İlk Teşrin" ve "Teşrin Ahroy=Son Teşrin" gibi. Burada hangi ayın yazıldığı net bir şekilde görünmemektedir. Mektubun 1915 yılı Kasım ayında yazılmış olabileceği tahmin edilmektedir.

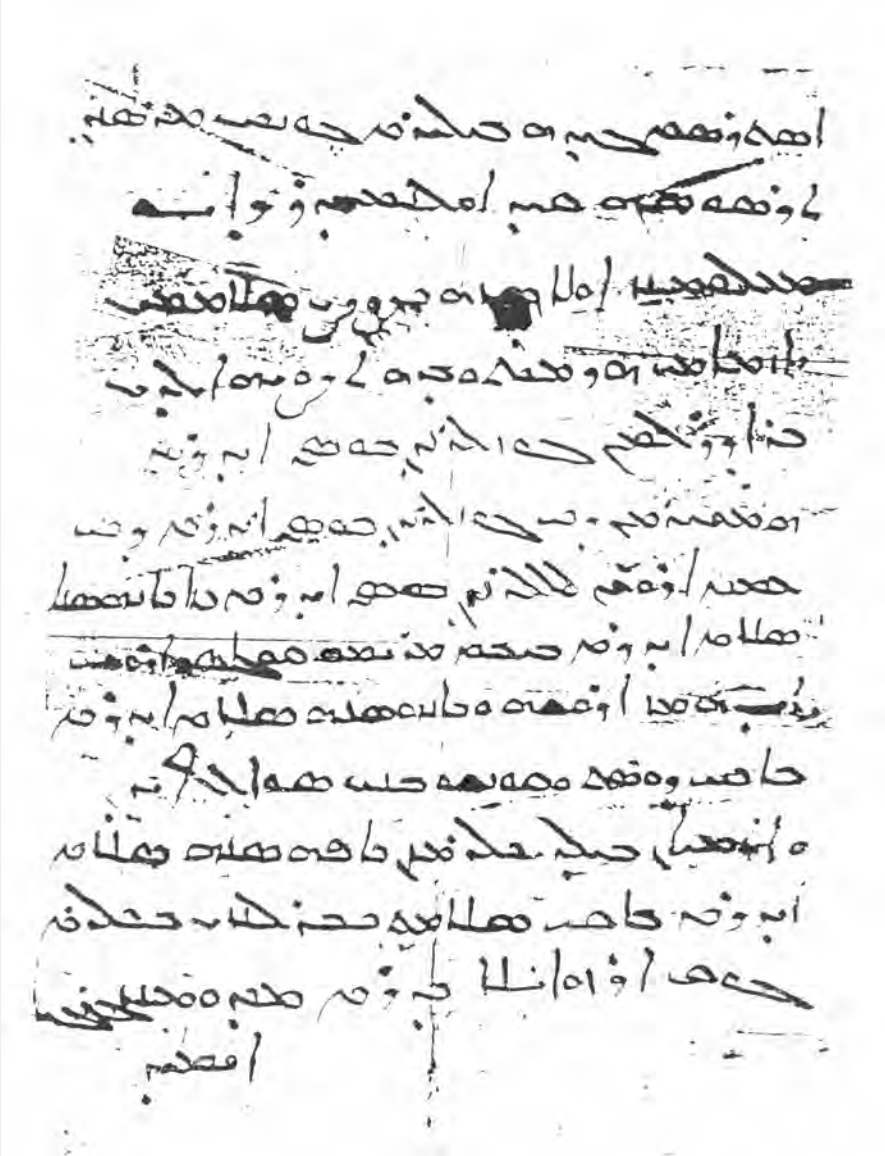
(2) Mektupta açıkça "Ahmed" kelimesi geçmesi tuhafımıza gitti. Çünkü Süryanilerde Ahmet, Mehmet ve Mustafa gibi peygamberimize ait isimlerin konulmadığı bilinir. Ahmed Ağa'nın Süryani bir bayanla evli olduğu ihtimali de aklımıza geliyor ama daha çok, Crci Ümid'in babalığı olma ihtimali akla daha yakın gibi.

(3) Mektupta "bırçak" şeklinde yazılan ismi, "burçak" olarak okuduk. Burçak, taneleri mercimeğe benzeyen ve hayvan yemi olarak kullanılan, 50 cm boylarında, türüne göre farklı farklı renklerde çiçekler açan bir bitkidir. Ahmed Ağa'ya gönderilmesi istenen burçaklar herhalde hayvan yemi olarak kullanılıyordu.

(4) Tren anlamındaki "Şimendifer" kelimesi yerel dilde "Çimendifer" olarak yazılmıştır.

(5) "hepsine"

(6) "oğunuz"

ULUSLARARASI TÜRK VE DÜNYA KÜLTÜRÜNDE ŞANLIURFA SEMPOZYUMU

14 - 16 Ekim 2010 ŞANLIURFA

Doç. Dr. H. Feriha Akpınarlı
Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma
ve Uygulama Merkezi Müdürü

Şanlıurfa Valiliği ve Gazi Üniversitesi Rektörlüğü protokolü çerçevesinde yürütülen “Şanlıurfa El Sanatlarını Geliştirme, Üretim, Tanıtım ve Eğitim” projesi kapsamında; “Uluslararası Türk ve Dünya Kültüründe Şanlıurfa Sempozyumu”, 14 - 16 Ekim 2010 tarihinde Şanlıurfa Valiliği ve Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından Şanlıurfa Kültür Merkezi'nde düzenlendi.

Sempozyumun genel amacı, Türk kültürünün önemli belgeleri olma niteliğini taşıyan el sanatlarının ve diğer kültürel özelliklerin bilim adamları tarafından tartışılması, yapılan çalışmaların genç kuşaklara yansıtılması ve Şanlıurfa kültürel değerlerinin tanıtılmasıydı. Ayrıca proje çerçevesinde kurulan Şanlıurfa Valiliği El Sanatları Araştırma, Geliştirme Merkezi'nin tanıtımı ve açılış töreni gerçekleştirildi.

Düzenlenen uluslararası sempozyuma yurt içinden otuz, yurt dışından sekiz olmak üzere toplam 38 bilim adamı katıldı. Katılan bilim adamları kendi çalışma alanlarında teorik ve uygulamalı, özgün, bilimsel çalışmalarını bu sempozyumda paylaşmış oldular.

Sempozyuma Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Rıza Ayhan'ı temsilen Rektör Danışmanı Prof. Dr. Orhan Arslan ve Mesleki Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Fatma Alisinanoğlu da katıldı.

Gazi Üniversitesi Rektör Danışmanı Prof. Dr. Orhan Arslan'ın açılış konuşması

Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan ve Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Rıza Ayhan tarafından **onursal başkanlığı** yürütülen sempozyumun **onur kurulu** Prof. Dr. Örcün Barışta, Prof. Dr. Taciser Onuk, Prof. Dr. İsmail Öztürk, Prof. Dr. Günay Atalayer, Prof. Dr. Yahşi Yazıcıoğlu, Prof. Dr. Suhendan Özay Demirkan; **bilim ve danışma kurulu** Prof. Dr. Danuta CHMĪELOSKA (Varşova Üni. Türkoloji Böl.), Prof. Tevhide ÖZBAĞI, Prof. Dr. Jean-Louis Bacque-GRAMMONT (Fransa), Doç. Dr. H. Feriha

Sempozyum açılış töreni

AKPINARLI, Doç. Aysen SOYSALDI, Yrd. Doç. Dr. Serpil ORTAÇ, Yrd. Doç. Dr. Cihat KÜRKCÜOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Yakude DEVELİOĞLU; **düzenleme kurulu** ise Doç. Dr. H. Feriha Akpınarlı, Yrd. Doç. Dr. Fatma Nur Başaran, Yrd. Doç. Dr. Meral Büyükyazıcı, Yrd. Doç. Dr. Hatice Tozun, Öğr. Gör. Pelin Demirtaş Dikmen, Yaprak Pelin Ertürk, Salih Aksoy, Münir Geçimli, Şükrü Üzümcü, Şeyhmus Kahraman'dan oluşmuştur.

Sempozyum açılış konuşmalarını Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI, Gazi Üniversitesi Rektör Danışmanı Orhan ARSLAN ve Şanlıurfa Vali Vekili Bahri TİRYAKİ yaptı.

Bu konuşmalarda Şanlıurfa'nın, kültür ve medeniyetin dünyaya yayıldığı bölge olarak kabul edildiği, arkeolojik bulgulara göre bu bölgede 11.000 yıl önce Neolitik Çağ insanları tarafından kurulmuş olan bir şehir olduğu; bu çağda yaşayan avcı ve göçebe insanların ilk mimari eserleri meydana getirip yerleşik düzene geçerek ilk köyleri kurdukları ve tarım yaparak üretimi canlandırdıkları, bu sayede de mimarlık ve tarım tarihi yönünden en eski şehrin Şanlıurfa sınırları içerisinde olduğu vurgulandı. Şanlıurfa'nın, Doğu'yu Batı'ya bağlayan ticari ve askeri yolların kesiştiği, kültürlerin ve inançların toplandığı bir

G.Ü. Tesam Müdürü Doç. Dr. H. Feriha Akpınarlı'nın açılış konuşması

Gazi Üniversitesi sembolik armağanının Prof. Dr. Orhan Arslan tarafından Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan'a sunulması

havza olduğu belirtilerek, Dünyanın en eski heykelinin Şanlıurfa'da bulunmuş olmasından, dünyanın en eski tapınağı olan Göbeklitepe'nin bu şehirde kurulmuş olmasından, dünyanın ilk üniversitesi olan tarihi Harran şehrinin bu bölgede olmasından; Şuayip antik şehirden ve Soğmatar antik şehirden bahsedilerek bu havzanın ne derece değerli olduğunun kanıtları gösterildi. "Peygamberler şehri" olan Şanlıurfa'da üç semavi dinin İbrahim Peygamber'de buluşmuş olmasının önemine; İbrahim Peygamber'in cömertliğine, Eyyüp Peygamber'in sabrına, Yakup Peygamber'in ve Musa Peygamber'in aşkına, İsa Peygamber'in bu şehri kutsamış olmasına dikkat çekildi. Medeniyetlerin değerli izlerinin yaşamakta olduğu bu topraklarda keşfedilmeyi bekleyen daha birçok yerin var olduğu önemle belirtildi.

Açılış konuşmalarında ayrıca halk kültürünün en önemli unsuru olan el sanatları ürünlerinin, yaşadıkları yörenin özelliklerini yansıtıyor olmasından ve bu ürünlerin biçimlenmesinde tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü olduğundan söz edildi. El sanatlarının, bir ulusun kültürel kimliğinin ve kişiliğinin en canlı ve en anlamlı maddi belgesi olduğu vurgulanarak, birçok kültürü bünyesinde barındıran Şanlıurfa'nın da bu kültürlerin özelliklerinden dolayı el sanatları konusunda çok zengin bir yapıya sahip olduğu belirtildi.

Şanlıurfa'da yapılmış ve yapılmakta olan el sanatlarına abacılık, keçecilik, dokumacılık (halı, kilim), cülhacılık (kumaş dokumacılığı), çulculuk (semercilik), kazzalık (ipek işlemeciliği), kürkçülük, bakırcılık, tarakçılık, dabbaklık, saraçlık, ağaç oymacılığı, taş süslemeciliği, altın - gümüş işlemeciliği (hışır) vb. örnek gösterildi.

Şanlıurfa'nın eşsiz güzellikte eserler oluşturduğu el sanatlarını yaşatmak ve geliştirmek konusunda Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan'ın talimatları üzerine, Gazi Üniversitesi Rektörlüğü ile yapılan protokol çerçevesinde yürütülen "Şanlıurfa El Sanatlarını Geliştirme, Üretim, Tanıtım ve Eğitim Projesi" kapsamında, tarihi bir mekanda kurulan "Şanlıurfa

Panlıurfa Geleneksel El Sanatları Merkezi'nin açılış töreni

Geleneksel El Sanatlarını Araştırma Geliştirme Eğitim Merkezi'nde kazazlık (Mehmet Emin Güngör) keçecilik (Ömer Taşçı), cülhacılık (Mehmet Karataş), kilimcilik (Medine Sürücü), kürkçülük (Mustafa Yeşilkaya), kuyumculuk (Kadir Çiftçi) ve tespihçilik konularında eğitim veren merkezin açılış ilk gün yapıldı. İşkur projeleri desteği ile genç kuşağa eğitim ve üretim imkânı sağlanan atölyeler gezildi.

Sempozyuma yurt içinden ve yurt dışından katılan bilim adamları, konuklar ve Şanlıurfa halkı sempozyumun ilk günü beğeni ile izledi. Bu merkezin açılışında, Türkiye'de el sanatlarının yaşatılması ve kültürel kimliğimizin korunması açısından bu projenin önemine dikkat çekilerek Şanlıurfa'da kurulan El Sanatları Araştırma Geliştirme Eğitim Merkezi'nin diğer yörelere örnek teşkil edeceği belirtildi.

Sempozyumun son günü yapılan sempozyum değerlendirme oturumunda; GAP Bölgesi'nde önemli bir konuma sahip olan Şanlıurfa için başlatılan bu projenin, Şanlıurfa'ya gelecek olan turistlerin bölgeyi sağlıklı tanımaları ve ülkelerine götürecekleri el sanatları ürünlerinin Şanlıurfa kültürünü yansıtmaları açısından önemi vurgulandı. Değerlendirme oturumu üyeleri, Şanlıurfa Valiliği

ve Gazi Üniversitesi'nin ortaklaşa yapmış oldukları çalışmanın hızlı ve istikrarlı bir gelişme gösterdiğini ve bu çalışmanın daha da gelişmesi için kendilerinin de çalışmaya katkı sağlayacaklarını belirtirken tüm ilgili kurumların çalışmaya destek vermesi ile bu çalışmanın örnek bir çalışma olmasını arzu ettiklerini de dile getirdiler

Sempozyum sonunda proje yürütücüsü Doç. Dr. H. Feriha Akpınarlı, proje ve sempozyum çalışmalarının her aşamasında desteğini sunan Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan'a, Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Rıza Ayhan'a ve Gazi Üniversitesi Rektör Danışmanı Prof. Dr. Orhan Aslan'a, Mesleki Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Fatma Alisinanoğlu'na; Şanlıurfa Vali Yardımcısı Bahri Tiryaki'ye, daire müdürlerine, ilçe kaymakamlarına, halk eğitim müdürlerine ve köy muhtarlarına; Gazi Üniversitesi öğretim elemanlarından oluşan proje araştırma grubundaki Yrd. Doç. Dr. Hatice Tozun'a, Yrd. Doç. Dr. Meral Büyükyazıcı'ya, Yrd. Doç. Dr. Fatma Nur Başaran'a ve Yaprak Pelin Ertürk'e, Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Pelin Demirtaş Dikmen'e; proje koordinatörü Salih Aksoy'a, Şanlıurfa Geleneksel El sanatları Merkez Müdürü Münir Geçimli'ye Şurkav genel sekreteri Şükrü Üzümcü ve Şehmus Kahraman'a teşekkürlerini sundu. Ayrıca düzenleme ve bilim kurulu üyelerine, çeşitli ülkelerden ve Türkiye'nin birçok şehirden sempozyum davetini kabul edip sempozyuma katılmak üzere gelen değerli hocalara ve katılımcılara sonsuz şükranlarını ilettiler.

Üç gün süren sempozyumda sözlü bildirilerin dışında el sanatları sergilerine ve gezi faaliyetlerine de yer verildi. Yurt içi ve yurt dışından 19 sanatçının eserleri, Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde sempozyum süresince halkın izlenimine sunuldu.

Sempozyum çerçevesinde hazırlanan uluslararası sergi açılışında bulunan sanatçılar ve katılımcılar

Sempozyum katılımcıları

SEMPOZYUM PROGRAMI

14 EKİM 2010 PERŞEMBE

09.30 Açılış ve Protokol Konuşmaları

Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI G. Ü. Türk El Sanatları
Arp. ve Uyg. Mer. Müdürü
Prof. Dr. Rıza AYHAN Gazi Üniversitesi Rektörü
Nuri OKUTAN Panlurfa Valisi

11.00 Sinevizyon Gösterisi

11.15 Açılış Konferansı

Prof. Dr. Örcün BARIPTA

12.00 Geleneksel El Sanatları Araştırma ve Geliştirme Eğitim Merkezi Açılışı

Usta Öğreticilere Belge Verilmesi

(www.urfagesem.com)

14.00 Sempozyum I. Oturum

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Taciser ONUK; Yrd. Doç. Dr. Hatice TOZUN

* Prof. Suhandan Özay DEMİRKAN: Yeni Bir Zanaat Kültürü
Yaratımı

* Dr. Mayıl B.ASKEROV : El İşlerinin Pazarlanmasıyla Bağlı
Gelen Problemleri ve Onların Çözüm Yolları

* Prof. Dr. Yahşi YAZICIOĞLU: Bir AB projesi TSESME'nin
Deneyiminde Sosyal Ekonomi Alanında

Çalışan Organizasyonların El Sanatlarına Yapabilecekleri
Katkılar

* Doç. Aysen SOYSALDI: Ehlram Dokumacılyđy ve Panlurfa
Ehramlarının Güncel Tasarımlarda Kullanılması

* Öör. Gör. Sabri KÜRKCÜOĞLU: Panlurfa El Sanatlarının
Turizmdeki Yeri ve Önemi

15.45 Sempozyum II. Oturum

Oturum Başkanı: Prof. Dr. İsmail ÖZTÜRK; Yrd. Doç. Dr. Meral BÜYÜKYAZICI

* Dejanirah COUTO: Sanliurfa in the Portuguese Travel
Itineraries of the Sixteenth Century

* Prof. Dr. Jean-Louis Bacque-GRAMMONT: Evliya Celebi'ye
Göre Urfa'daki Mucizevi Mendil

* Selale Ana HUMMETLI: Azerbaycan'ın ve Türkiye'nin el
sanatında üstat olan eski ve çağdaş devir sanatkarları

* Öör. Gör. Canan ERDÖNMEZ: Panlurfa El Sanatlarında
Dericilik

* Yrd. Doç. Dr. Cihat KÜRKCÜOĞLU: El Sanatlarının
Yapılığy Mekanları: Panlurfa Çarşıları

18.00 El Sanatları Sergi Açılışı

"Panlurfa'da Sanatın İzleri"

Yer: Devlet Güzel Sanatlar Galerisi

15 EKİM 2010 CUMA

09.00 Sempozyum III. Oturum

Oturum Başkanı: Prof. Tevhide ÖZBAĞI; Yrd. Doç. Dr. Fatma Nur BAPARAN

* Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ: Türk Kültüründe Keçe

* Öör. Gör. Nihal ÜLGER: Anadolu'nun Bazı İllerinde Tespit
Edilen Çuval Örnekleri

* Yrd. Doç. Yakude DEVELIOĞLU: Suzeni

* Ahmet AYTAÇ: Gelenekli Türk Dokumalarıyla İle Urfa
Karakeçili Dokumalarında Desen Ve Yarıp

* Öör. Gör. Dr. Ebru ALPARSLAN: Erzurum-Penkaya Turnalı
Opalinin El Sanatları Açısından Değerlendirilmesi

10.45 Sempozyum IV. Oturum

Oturum Başkanı: Prof. Dr. H. Örcün BARIPTA; Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI

* Dr. Metanet Y. ASKEROVA: El İşlerinde Sembol Dönüþen
Nakıplar Tarihini Kanıtları Gibi

* Prof. Dr. Metin EKİCİ: Urfa Yöresi Yörük Gelenekleri

* Erdi İLVAN: Urfa'nın Büyük Selçuklu Devleti Tarafından
Fethedilmesi

* Barbaros PANSAL: 5 Duyu İle Yaratıcılığın 5 Kavramda
Formüle Edilmesi

14.00 Sempozyum V. Oturum

Oturum Başkanı: Prof. Suhandan Özay Demirkan; Prof. Dr. Yahşi YAZICIOĞLU

* Prof. Dr. Danuta CHMIELOSKA: Lehçe Turistik
Rehberlerde ve Diğer Yayınlarda URFA

* Agası HUN

* Doç. Dr. Mehmet ÖNAL; Urfa'nın Tarihi El Sanatlarından
Mozaik

* Prof. Dr. Tuna DOĞAN; Öör. Gör. Mehmet ÇELİK; Derya
EROL: Göbekli Tepe'nin Günümüz Seramiğine Yansımaları

* Arap. Gör. Neþem ERTAN

15.45 SEMPOZYUM DEĞERLENDİRME OTURUMU

Prof. Dr. Örcün BARIPTA

Prof. Dr. Taciser ONUK

Prof. Dr. İsmail ÖZTÜRK

Prof. Dr. Günay ATALAYER

Prof. Dr. Suhandan ÖZAY DEMİRKAN

17.30 KAPANIŞ

16 EKİM 2010 CUMARTESİ

**Halfeti Gezisi, Göbeklitepe Gezisi, Harran Üniversitesi
Kampüs Gezisi**

"Urfa Gazetesi"nde 11 Nisan'ın "Kurtuluş Günü" Olarak Kabulü ve İlk Kutlamaya Dair Haber

Müslüm C. AKALIN
Yerel Tarih Araştırmacısı
Avukat

11 Nisan'ın 1927'de "Kurtuluş Günü" Olarak Kabulü

Urfa Valisi Fuad Bey (Baturay) ve Belediye Reisi Ömer Nafi Bey (Alpan) o zaman meclis-i umumi denilen il genel meclisinin, 11 Nisan 1920 tarihini "kurtuluş günü" olarak kutlama kararı almış olduğunu bildirip o gün yapılacak merasime devlet erkânını davet etmişlerdir.

TBMM başkanı Kâzım Bey, 3. Ordu Müfettişi İzzettin ve 7. Kolordu Kumandanı Nizami Bey'ler mazeretlerini ve teşekkürlerini telgrafla bildirmişlerdir.

Cumhurreisi Mustafa Kemal, Urfa Valisiyle Belediye Reisi'ne; Urfa mebusları Ali Saip ve Refet Bey'lere çektiği telgraflarda davete ve bildirilen samimi duygulara teşekkürlerini bildirmiş, yine başvekil İsmet Paşa da Vali ve Belediye Reisine kurtuluş yıldönümü dolayısıyla davete teşekkürlerini telgrafla bildirmiştir.

Kurtuluş bayramımıza iştirak etmek üzere bir heyeti mebusan hakkında Büyük Millet Meclisi riyasetine çekilen telgraf suretidir:

Ankara da Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Urfa'mız Ulu Gazimizin dehasından doğan ilhamlarla 11 Nisan 1336 tarihinde hâkimiyetine, hürriyetine, istiklaline kavuşmuş olduğundan Meclis-i Umumiye Vilâyet 11 Nisan gününün kurtuluş günü olarak kabulüne karar vermiştir.

Yevmi mezkûrda icrası mukarrer merasime Büyük Millet Meclisi-Âlisinden bir heyeti muhteremenin şerif-i iştirakinin temin buyurmalarını zat-i âliyi riyaset penahilerinden arz ve istirahat ile takdim tazimat ve ihtiramata eyleriz efendim.

*Urfa Valisi Fuat
Belediye reisi Ömer Nafi*

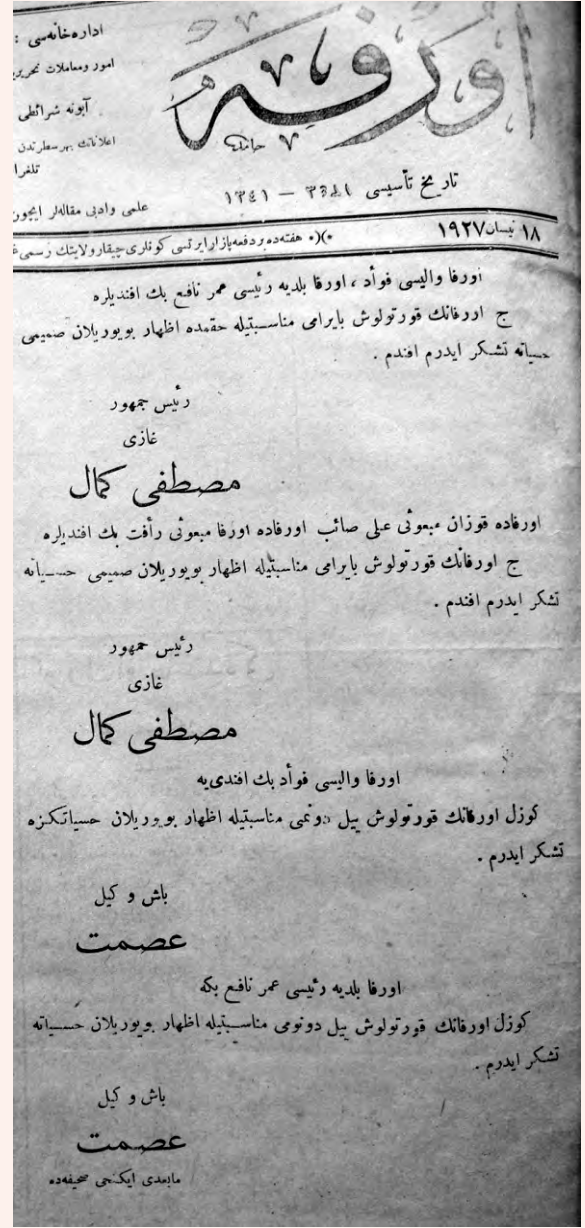
Urfa Valisi Fuat Beyefendiye

Ankara-Meclisi Âli hal-i in'ikatta bulunduğu ve bir heyet-i mebusan izamı meclisin kararına vabeste olduğu cihetle sevgili Urfamızın Kurtuluş Bayramına iştirak şerefinden maalesef mahrum kalmış bulunuyoruz. İzhar buyrulan samimi hissiyata arz-ı şükran eylerim.

*Türkiye Büyük Millet Meclisi
Reisi Kâzım*

11 Nisan Ankara'ya gönderilen telgraflar

11 Nisan- M.Kemal ve İsmet Bey'lerden cevap

Bu kararın alınmış olduğu 1927 yılında yapılan ilk kutlamanın Urfa gazetesinde yer alan haberi aşağıda günümüz Türkçesiyle verilmiştir.

11 Nisan 1927 tarihli "Urfa Gazetesi"nde yayınlanan kutlama haberi

Kurtuluş Bayramımız Pek parlak bir surette kutlandı.

Kurtuluş mücadelesinin pek acı günlerinin üzüntüsü altında inleyen güzel ve kahraman Urfamız günlerden beri hummalı faaliyetlerle kurtuluş bayramına

hazırlıklar yapıyor. Bu şanlı ve anlamlı bayramımızı saygıyla anmak için yedi metre yüksekliğinde, mukaddes azmimizle, pek cazip bir tarzda süslenen muazzam takı zafer; Ulu Gazimize 1332 tarihinde yapılan ve üzerine (Mustafa Kemal Caddesi) yazılan abidenin önünde kuruluyordu. Bu abide sessizce Urfalıların, Ulu Gazilerine Harbi Umumi'nin başlangıcından beri bağlılıklarını, muhabbetlerini tekrar ediyordu.

Her şey bize saadetler, refahlar vücuda getiren kurtuluşun neşesiyle gülümsüyordu.. Kazalardan, nahiyelerden, köylerden sokaklardan, caddelerden gelen kadın, erkek,

genç, ihtiyar, çoluk-çocuk, bu muazzam bayramımızı kutluyordu. Binlerce halk böylece kurtuluş bayramımıza iştirak ediyor, toplanma yerinde buluşuyordu. Bir tarafta muhterem Valimiz Fuat Beyefendiyle kurtuluş bayramımıza iştirak buyuran memleketimizin saygıya değer kahramanı Ali Saip ve muhterem mebusumuz Refet ve pek muhterem kumandanımız Suphi Beyefendiler, bir tarafta Belediye heyeti, Türk Ocağı, Cumhuriyet Halk Fırkası, Muallimler Birliği, Ticaret Odası, bir tarafta; Tayyare, Himayei Etfal (Çocuk Esirgeme), Hilal-i Ahmer (Kızılay) cemiyetleri, spor kulübü, bir

halkımızın ruhunda büyük galeyanlar meydana getirmiştir.

Muhterem mebusumuz Refet Beyefendi'nin nutukları da halkımızın düşüncesinde derin izler bırakmış ve Tayyare Cemiyeti üyelerinden ilköğretim müfettişi Baki Beyin nutku da halkımızı Tayyareye yardım eylemek hususunda duyurdu.

Bütün bu merasim, Kuvayı Milliye'de fiilen büyük hizmetleri olan Hacı Abdullah Efendi'nin Ulu Gazimizi Cumhuriyetimizi ululayan gayet heyecanlı ve belâğ Türkçe duyasıyla nihayetlemiştir.

11 Nisan 1336 kurtuluş günümüz bu suretle temayüz ve saf semalarımızda uçuşan tayyarelerle bütün azim ve görkemiyle yapılmıştır. Müteakiben Mustafa Paşa Caddesi üzerinde kurulan muazzam tak-ı zafer geçilmek suretiyle büyük bir düzen içerisinde ve alkış tufanları arasında pek parlak bir resmigeçit yapıldı. İki kısma ayrılan resmigeçit alayı memleketin şarkından ve garbından büyük tezahüratla Cumhuriyet Parkına gitmişler ve orada toplanan binlerce halk ile kucaklaşmışlardır.

Vilayetimiz halkına, böyle birçok kahramanlık idrak eylemelerini ulu tanrıımızdan dileriz.

Gelenler

Kurtuluş bayramımızın kutlama merasimine iştirak buyuran Birecik Kaymakamı Şükrü, Siverek Kaymakamı Selahaddin, Harran Kaymakamı Cemaleddin, Suruç Kaymakamı Zakir ve Müftüsü Mustafa, İrfan gazetesini imtiyaz sahibi ve yazarı Siret ve mesul müdürü Mehmet Ali Beylere teşekkürlerle hoş geldiniz deriz.

11 Nisan- Kutlama haberi

Belediye Reisi Ömer Nafi Bey (Alpan)

Şanlıurfa'da yöresel bir içecek MENENGIÇ KAHVESİ

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU
Harran Üniversitesi
GAP Bölgesi El Sanatları
Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

Hazırlanmasından ikramına kadar, kahve ve onunla ilgili özgün kültür öğeleri Şanlıurfa'da geleneksel hayatın bir parçası olmuştur. Kahve bir içecekten ziyade, bir kültür olgusudur Şanlıurfa'da... Kahve kültürünün en önemli unsurları yapılışı kadar, kahvenin içildiği mekânlar ve ortamlardır aynı zamanda.

Kahve, pişirilmesi özen isteyen ve her yudum arasında sohbetler kurulan bir içecektir. Mırra'nın yapıldığı ve ikram edildiği ortamlar dışında Şanlıurfa'da kahve, Türkiye'nin her tarafında bilindiği şekliyle de kullanılmaktadır. Kavrulmuş ve çekilerek un haline getirilmiş kahve; evlerde ve kahvehanelerde şekerli, orta şekerli, sade olarak pişirilir ve içilir.

Kahve severlerin Şanlıurfa'da kesinlikle tatması gereken farklı bir kahve türü de Menengiç Kahvesidir.

Menengiç Ağacı ve Meyvesi:

Menengiç Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgesi'nin kırsal kesimlerinde ekimi yapılmadan yabani olarak yetişir. Ülkemizin doğal bitki örtüsünün bir parçasıdır.

Latince "pistacia terebinthus" diye anılan Menengiç ağacı; yörelere göre Çitlembik, Çıtlık, Çedene, Çitembik, Bıttım gibi farklı isimlerle tanınmaktadır.

Bitki olarak fıstık adacına benzerlik gösterdiğinden Antep fıstığı olarak ıslah çalışması yapılabilir. Fıstık bahçeleri içerisinde ağaçla bıttıma dönüştürüyor. Bıttıma ağacı yapıldığında ise fıstıkta dönüştürüyor.

Morfolojik Özellikleri:

Menengiç ağacı 6-9 m'ye kadar boylanır. Karşılıklı dizilmiş bileşik yapraklar 5-11 parlak yaprakçıktan oluşur ve reçine kokusu verir. Kırmızımsı mor renkli çiçekler Mart ve Nisan aylarında görülür. Meyvesi küçük, küre biçiminde olup olgunlaşınca yeşil ve maviye dönüşür. Tohumlar Eylül-Ekim aylarında olgunlaşır.

Ekolojik Özellikleri:

Menengiç ağacı drenajı iyi hafif, kuru ve sıcak toprakları tercih eder. En iyi gelişmeyi alkali topraklarda yapar. Fazla boylanmaz; yavaş büyür. Işık isteği yüksektir. (Bir bitki üzerinde yalnız erkek çiçekler, diğer bir bitki üzerinde yalnız dişi çiçekler bulunur, yani iki evcikli dir.

Meyvelerinin Kullanımı: Menengiç meyveleri ya çerez ya da böreklerde iç malzemesi olarak tüketilir. Ayrıca meyvelerinden menengiç kahvesi, yağından sabun (Bıttım Sabunu) yapılır. Pişirilmeden sade şekilde de yenebilir.

MENENGIÇ KAHVESİ

Menengiç kahvesi, menengiç ağacının meyvesinden üretilmektedir. Menengiç ağacından toplanan menengiç meyveleri, yıkandıktan sonra

bir kaç gün güneş altında kurumaya bırakılır. Daha sonra menengiçler geniş bir tavada rengi koyu kahverengiye dönene kadar kavrulur. Kavurma işleminden sonra macun kıvamına gelene kadar ezilmesiyle menengiç kahvesi meydana gelir. Menengiç Kavesinin içinde herhangi bir katkı medde olmayıp %100 doğaldır.

Menengiç Kahvesinin Pişirilmesi

Menengiç kahvesi yaparken, Türk kahvesi yapımında dikkat edilmesi gereken şeylere menengiç kahvesi yapımında da dikkat edilmesi gerekir. Menengiç kahvesi kısık ateşte kendi halinde pişirilmelidir. Kahve yapılırken su yerine süt de koyulabilir.

Her fincan süt veya su için bir tatlı kaşığı Menengiç kahvesi cezveye koyarak kısık ateşte 5-10 dakika kaynatılır, isteğe göre şeker ilave edilerek servis yapılır.

Menengic Kahvesini Türk uslu pişirmek için:

Cezveye her fincan için iki çay kaşığı kahve, isteğe göre şeker ilave edilip kısık ateşte bir iki taşım kaynatılır, bir süre bekledikten sonra servis yapılabilir.

Hazır (Instant)Kahve Usulü Hazırlamak için:

Her fincan için bir çay kaşığı kahve, iki çay kaşığı kahve kreması isteğe göre şeker ilave edilip üzerine kaynar su koyarak karıştırılır. Bu hazırlanmış biçimi pişirmeye göre daha kolay ve pratiktir.

Menengicin Besin Değerleri (1):

100 gr. Menengicin içerdiği besin değerleri şöyledir:

- 594 kalori
- 20,8 gr. protein
- 51,6 gr. yağ
- 6,4 gr. karbonhidrat
- 0 kolesterol
- 2 gr. lif
- 500 mgr. fosfor
- 136 mgr. kalsiyum

- 7,3 mgr. demir
- 1,020 mgr. potasyum
- 158 mgr. Magnezyum

Menengicin Vitamin Değeri

- 66 IU A vitamini
- 0,62 mgr. B1 vitamini
- 1,45 mgr. B2 vitamini
- 0,4 mgr. B6 vitamini
- 7 mgr. C vitamini
- 5.2 mgr. E vitamini

Menengic Kahvesinin Faydaları

- Kafein içermez.
- Öksürüğü Keser.
- Balgam söktürür.
- Nefes darlığına iyi gelir.
- Nefes açıcıdır.
- Antiseptik özelliği vardır.

Göğsü yumuşatır, solunum yollarına faydası vardır

Ayak terlemelerini önler.

Yaraları tedavi edici özelliği vardır. Böbrek kumlarının dökülmesine yardımcı olur Ses tellerine iyi gelir. Mide ağrılarını dindirir.

Yağlı bir içecektir, yüksek E vitamini ve doymamış yağ asidi düzeyi ile kandaki kolesterolü düşürmeye kalp ve damar sertliğini önlemeye yardımcı olur.

- Afrodizyak etkisi vardır.
- Strese iyi gelir.

Şanlıurfa'ya gelince Menengiç kahvesi içmeden ve almadan dönmeyin

Şanlıurfa'da her yıl tonlarca tüketilen Menengiç kahvesi yerli ve yabancı turistler tarafından da çok ilgi görmektedir. Özellikle kış aylarında çok tüketilen menengiç kahvesi Şanlıurfa'da yöresel bir kahve olarak turistik mekânlarda müşterilere sunulmaktadır.

1) www.botanikshop.com

MEHMET BİTMEZ

Abdullah BALAK

Halk Kültürü Araştırmacısı
Bestekar ve Söz Yazarı

Annesi Zeliha Hanım, Babası Yahya Efendi'nin ikinci çocukları olarak Şanlıurfa'da doğdu. 1980 yılında İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'ndan mezun oldu. 1981 yılında kurumda asistan olarak başladığı görevini halen aynı üniversitede öğretim görevlisi olarak sürdürmektedir.

İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Çalgı Bölümünde 1988-1995 yıllarında "sanat dalı başkanlığı" görevinde bulundu.

İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda, 3 yıl süreyle "Mızraplı Çalgılar Anasanat Dalı Başkanlığı" görevinde bulundu.

1990 yılında İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Bölümünde "Tanburi Cemil Bey'in Tanbur İcrasının Özellikleri"ni araştırıp incelediği bir çalışma ile "Master" (Yüksek lisans) yaptı. (BİSED) Bilimsel ve Sanatsal Etkinlikleri Düzenleme Kurulu Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Aile içi müzik ortamında büyük babası (Gazelhan, santuri, udi ve piyanist) Mahmud Bitmez (Badıllı Mahmud Usta adı ile tanınır) den, Gazelhan ve Udi babası Yahya Bitmez ve amcası Udi besteci Bekir Bitmez'den feyz aldı. Ayrıca Avukat Udi Doğan Güllüoğlu ve Udi İbrahim Özkan'ı da gözlemlemiştir.

Urfa'nın en önemli geçmişteki ses sanatkârlarından "Mukîm Tahir" (Tahir Oturan) başta olmak üzere, diğer önemli sanatkârlardan Celal Güzelses, Hamza

Şenses (Kel Hamza), Bakır Yurtsever (Bekçi Bakır) ve Mahmut Güzelgöz (Tenekeci Mahmut) ile gazelhanlardan Ahmet Hafız, Hacı Nuri Hafız (Nuri Başaran), Gazelhan Mahmud Bitmez (Badıllı Mahmud) gibi önemli gazelhanları en iyi şekilde bilen ve araştırma değerlendirmeye sahiptir.

Bitmez, Üniversite öncesi, Urfa'da okul çağlarında iken yukarıda adı geçen Tahir, Şenses ve Güzelses hariç, gazelhanların diğer birçoğu ile sıra geceleri ortamında yetişmiş feyz alarak onlardan istifade etmiş, engin bir bilgi ve birikime sahip olmuştur. Bitmez, sadece Musiki alanına olan ilgi ve bilgisiyile kalmayıp, Urfa'nın tarihsel süreç içindeki gelişimi, eski mimarisi, sosyal ve kültürel yapısı ve diğer sanatlar alanındaki değerleri ile ilgili bilgi ve birikimine sahiptir.

"Sıra geceleri geleneği"nin temel kültür olgusu ile bölgesel özellikleri, medeniyetler tarihi ile beraber sosyolojik, kültürel ve geleneksel doku ile kavramış ve Urfa folklorunu kapsamlı olarak incelemiş geniş ve köklü bir birikime sahiptir.

Üniversite içinde Müzik bilim alanında, lisans ve lisansüstü tez danışmanlığı yürütmektedir. Bilimsel çalışma alanında Üniversite'nin, yeniden yapılanması çerçevesinde öğretim üyelerinden talepte bulunduğu ders önerileri konusunda, Rektörlüğe sunduğu kapsamlı 5 adet ayrı ders programı senatoda oy birliği ile başarılı ve uygun bulunmuş, bu dersler şu anda

"Myzrabyn Gözyabı" adlı proje ve konuk sanatçıların hepsi Filistinli çünkü, onların hikâyesini anlatan ve Dünya barışına çağrı yaparak önemli ve anlamlı mesaj veren bir proje. (Cemal Reşit Rey Konser Salonu) 3 Kasım 2010

konservatuvarın eğitim ve öğretim programlarında uygulanmaktadır.

Bilimsel çalışmalar yaptığı alan içinde Konservatuvar eğitimi sırasında hocası Prof. Mutlu Torun'dan Ud dersi almıştır. Türk Müziği teorisini Neyzen Akagündüz Kutbay, Bekir Sıdkı Sezgin, Niyazi Sayın ve Cinuçen Tanrıkorur'dan öğrendi. Eğitimi sırasında Kemal Batanay, Naime Batanay, Sadettin Heper, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Esat Kabaklı, Yılmaz Öztuna, Hurşit Ungay gibi önemli şahsiyetler hocası olmuşlardır.

Ud virtüözü Bitmez, öğrenim yılları ve sonrasında tanbur virtüözü Cemil Bey'in makam ve icra anlayışını analiz ederek, ileri teknik, üslup ve tavrı üzerine ciddi ve kapsamlı araştırmalar yaptı. Dünya'nın en önde gelen ud sanatçıları arasında gösterilen Bitmez, Şerif Muhiddin Targan'ın virtüozitesi, Udi Nevres Bey, Yorgo Bacanos ve Cinuçen Tanrıkorur gibi büyük ustaların Ud icralarını, tarzlarını ve teknik özelliklerini inceleyerek, temelde geleneksel ve klasik öğelere bağlı üslup ve tavırla kendine has ileri bir icra tekniği geliştirdi.

Ud'dan çıkardığı parlak, net ses ve ileri tekniği, usta icracı ve dinleyenler tarafından önemle vurgulanan en belirgin özelliklerindedir.

Müzikoloji alanında geniş araştırma-inceleme ve çalışmalar yapmakta olan Bitmez'in Türk Müziğinin çeşitli formlarında bestelenmiş çok sayıda saz ve sözlü eserleri mevcuttur.

Birinci Uluslararası "Myjsr" (Kahire) Ud Forum'u. Bir Ud resitali ve workshop gerçekleştiren Bitmez, fotoğrafta Myjsr'li öğrencilerle beraber 16 Eylül 2010

Bitmez Türk Müziğini temsilen (Almanya, İtalya, "Sicilya, Sardünya adası, Venedik", Hollanda, Fransa, Fas, Tunus, İngiltere, Cezayir, Lübnan, İsrail, Brezilya, Amerika, Belçika, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya, İsviçre, İspanya, Sudan, Rusya, Avusturya, Katar, Filistin, Suriye gibi çok sayıda ülkenin birçok şehrinde uluslararası müzik festivalleri kapsamında sayısız konserler ve seminerler verip, workshop ve master class'lar yapmıştır.

"İstanbul Kanatlarımın Altında" adlı sinema filminin müziklerine fikirleri ve Ud icrası ile katıldı. Aynı zamanda bu filmin müzikleri Türkiye'de ilk defa "CD" olarak çıktı.

1992'de kemençe virtüözü İhsan Özgen ile "Anatolia" adı altında "Ege ve Balkan Dansları" müziklerinden oluşan çeşitli konserler verdi. Bu çalışma "CD" ve kaset olarak gerçekleşti.

1992'de Lawrence "Butch" Morris Caz topluluğu ile Cemal Reşit Rey Konser Salonunda çaldı.

1993'de Neyzen Kudsi Erguner ile Fransız, İspanyol ve Türk sanatçılarından oluşan grupta Tasavvuftan Flamenkoya adlı proje ile önce Uluslararası İstanbul Müzik Festivali, sonrasında Barcelona'da Anfi Tiyatroda konser verdi. Bu çalışma CD ve kaset olarak gerçekleşti.

1995'de İhsan Özgen yönetiminde Anatolia grubu ile Cemal Reşit Rey Konser Salonunda "Tanburi Cemil Bey ve İzlenimler" adlı projede çaldı.

1998 yılında, Türk Kültürünü, tarihi yapılarını korumak, yaşatmak ve bu zengin mirası ulusal bilinç ve sorumluluk anlayışı içinde önce ülkemize, sonra evrensel bir değere taşıyarak, Dünya mirası olarak kalmasını sağlamak amacı ile kısa bir süre, tarihi "Zeyrek Evleri"nin kültür ve sanat kurulu başkanlığı görevini yürüttü.

1996'da İsviçre'nin Cenevre ve Bern şehirlerinde 'Ateliers d'ethnomusicologie'nin daveti üzerine 3 ud resitali ve konferans verdi.

1999'da Montreux Jazz Festivali'nde Jazz grubu ile birlikte Kudsi Erguner ile beraber "Osmanlıda Saz müziği" repertuarından oluşan bir konser verdi. Aynı konser Almanya'nın "NDR" yayın organizasyonunun katkılarıyla Hamburg, Bremen ve Mannheim şehirlerinde tekrarlanmıştır.

2000 yılında Fransa'nın "Perpignan" şehrinde "Festival de Musique Sacree" de Musiques, chants Soufis et Flamenco (Tasavvuftan Flamenkoya) projesinde çaldı.

2000 yılında Venedik (Venesia Italy) de festival kapsamında iki Mevlevi Ayini icrasına ud ile katıldı.

Aralık 2000'de "Miskenot sha'anomin, jerusalem"(Kudüs) ile Prof. Edwin Seroussi yönetiminde Hebrew Üniversitesi'nin birlikte organize ettikleri ve "Mediterranean Musical Dialogue" No.5 diye adlandırılan çalışmalara resmi

Mehmet Bitmez'in kurmuş olduğu "İstanbul Sazkâr Topluluğu"nun bir konseri - 2010

olarak davet edilerek konferans ve 1 hafta süren Türk Müzik teorisi, ud dersleri (workshope ve masterclass) ve iki resital verdi.

2000 yılı Şubat ayında Theater AAN Het Vruthof'un organizasyonunda Kudsi Erguner topluluğu ile Prins Kantemir ve Ali Ufki Bey'in Repartuarından oluşan Rotterdam, Den Haag, Maastricht, Gent, Bruxelles, Antwerpen, Amsterdam, Utrecht'te 8 konserde çaldı. Bu proje CD olarak çıktı.

14.06.2000 tarihinde Uluslararası İzmir, 16.06.2000 tarihinde de Uluslararası İstanbul Müzik Festivalleri'nde Fransız Yaylı Sazlar Orkestrası, Perküsyon (percussion) grubu, Türk Müziği sazlarından oluşan büyük orkestra ile Fransız, Türk ve Hintli ünlü ses sanatçılarının eşlik ettiği, (tamamı Nazım Hikmet'in şiirlerinin bestelerinden oluşan) "Ölüm ve Yaşama Dair" adlı iki konsere ud icracısı olarak katıldı. Bu çalışma CD olarak hazırlandı.

2002'de Fas Krallığı'nın davetlisi olarak Kudsi Erguner grubu ile beraber "Osmanlı Davulları" projesi ile festival açılış konserinde çaldı.

2003'de Uluslararası İstanbul Müzik Festivalinde Dünyaca ünlü kemancı Shlomo Mintz, Cihad Aşkın, İsraili Geleneksel Kemancı Yair Dallah ve Erkan Oğur'la birlikte çaldı.

2004'de Selanik'te bulunan En Chordais Müzik Okulu'nun organizasyonu ile gerçekleştirilen "Geleneksel Akdeniz Müzikleri" projesinde iki seminer ve bir konser gerçekleştirdi.

2004'de Doğu Kudüs (Filistin) uluslararası festivalinde iki konser verdi.

2004'de Berlin'de düzenlenen " Şimdi Now " Festivalinde konser verdi.

2004'de Beyrut'ta gerçekleştirilen Osmanlı ve Flamenko müzikleri buluşması ile bir Konser, Ulusal Beyrut Konservatuarında ise seminer verdi ve master class yaptı.

Avrupa Birliği'nin desteği ile kurulmuş ve üç yıl devam eden, "Akdeniz müzikleri" projesi çerçevesinde 08-11 Haziran 2005 tarihlerinde "Uluslararası Ud Mitingi" (International Lute Meeting) adı ile gerçekleştirilen projede, her ülkeyi temsil etmek üzere en önde gelen ve dünyaca tanınmış bir ud sanatçısı'nın davet edildiği buluşmada Türkiye'yi temsil etmek üzere Atina'da Ud resitali verdi. Bir seminer ve master class gerçekleştirdi.

06-09 Temmuz 2005 tarihlerinde Uluslararası Filistin festivali'nde (PALESTINE INTERNATIONAL FESTIVAL 2005) Ramallah'ta konser verdi.

18 Kasım 2005'te "Goethe'nin Dîvânı'ndan Gazeller" projesinde icracı olarak yer aldı. Devamında aynı proje ile "Şimdi Stuttgart" Festivali'ne icracı olarak katıldı.

28 Kasım-10 Aralık 2005 tarihlerinde resmi görevli olarak davet edildiği Şam Yüksek Müzik Enstitüsünde bir seminer vermiş. Aynı Enstitü de Türk Müziği Ses Sistemi, Makam bilgileri ve Ud konularında ders vererek Şam ünlü Opera binasında birde konser gerçekleştirmiştir.

05 Mart 2006'da Cemal Reşit Rey konser salonunda kendi projesi olan "Güneşin Doğuşu" adlı bir konser verdi.

18 Mart 2006'da 90. vefat yıldönümü anısına "Tanburi Cemil Bey" konulu bir açık oturum düzenleyerek oturumu yönetti ve aynı zamanda Tanburi Cemil Bey'e ait eser örnekleriyle konser gerçekleştirdi.

9 Ekim 2006'da kendi oluşturduğu "İstanbul Sazkâr Topluluğu" ile "III. Selim'den Tanburi Cemil Bey'e" adlı proje ile CRR (Cemal Reşit Rey) konser salonunda bir konser verdi.

27 Aralık 2006'da Cezayir'de düzenlenen "Birinci Endülüs Müzik Festivali'ne" Uluslararası bilim adamlarından oluşan prestijli bir yarışmaya Jüri Üyesi olarak katıldı ve bir performans gerçekleştirdi.

Mehmet Bitmez'in "Üç Udun Hikayesi" Projesi çalışmalarından bir an - Pubat 2008

2006 yılında Suriye Devleti'nin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden talep ettiği eğitimci konusunda, Yüksek Öğretim Kurumu'nun Teknik Üniversiteden görevlendirmesiyle Bitmez, 10 günlük süreyle "Şam Yüksek Müzik Enstitüsü"nde ders verdi. Bu arada iki ülke arasında eğitim ve öğretim amaçlı prensip kararı alındı.

2005-2006 tarihlerinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanlığı ve Kültür AŞ' nin ortak yürüttüğü bilimsel ve sanatsal alanda her ay düzenlenen etkinlikler çerçevesinde iki konser ve açık oturum hazırladı. Her ay bir tane olmak üzere "Türk Musikisinin Saz Virtüözleri"ni anma ve konserleri düzenledi ki bunlar sırasıyla; "Tanburi Cemil Bey, Yorgo Bacanos, Şerif Muhiddin Targan, Udi Nevres Bey" olarak gerçekleşmiştir. Sonuncu programda Türk Saz Musikisi'nin büyük bestekârı olan "Refik Fersan" anılmış ve onun, eserleri seslendirilmek üzere konser gerçekleştirilmiştir. Yine her ay bir tane olmak üzere farklı makam ve repertuardan oluşan "Türk Fasil Musikisi" konserleri gerçekleştirmiştir. İlki gerek anma ve konserler, gerekse Fasil Musikisi konserleri şeklinde Türkiye'nin en seçkin saz ve ses ustalarının içinde yer aldığı ve bu Musikîyi temsil eden kalan tek serhanende (Baş hanende) olan Nurettin Çelik'in de katılımıyla ve Bitmez'in oluşturduğu "İstanbul Sazkâr Topluluğu" ile gerçekleşmiştir.

02 Aralık 2007'de kendi oluşturduğu "İstanbul Sazkâr Topluluğu" ile, "Müziğin Renkleri" adlı bir projesi ile CRR (Cemal Reşit Rey) konser salonunda bir konser verdi.

25 Şubat 2008'de, Doğu müziklerini temsil eden büyük coğrafyada, Türk, Arap ve Rum kültür alışverişlerinin kullanmış oldukları aynı müzik sisteminin temelinde farklı icra karakterlerini ortaya koyan, Bitmez'e ait olan "Üç Ud'un Hikâyesi" adlı kendi projesini Cemal Reşit Rey konser salonunda gerçekleştirdi. Konsere Mısır'dan (Kahire) Udi Naseer Shamma, Yunanistan'dan (Selânik) Udi Kyriakos Kalaitzidis isimli sanatçılar katılmışlardır.

2006-2007 arasında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanlığı, Kültür Müdürlüğü ve Kültür AŞ' nin ortak yürüttüğü etkinlikler çerçevesinde periyodik olarak yıl boyunca her ay düzenli olarak "Kartal Bülent Ecevit" ve "Altunîzâde Kültür Merkezi"nde düzenli olmak üzere her ay iki konser gerçekleştirdi.

2008-2009 arasında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanlığı, Kültür Müdürlüğü ve Kültür AŞ' nin ortak yürüttüğü etkinlikler çerçevesinde periyodik olarak yıl boyunca her ay düzenli olarak konser gerçekleştirdi.

2009 Haziran tarihinde Beyrut "Holly Sipirit Üniversitesi Arap Müzik Akademisi" tarafından "Jüri üyesi" olarak davet edildi. Uluslararası 18-30 yaş arası en iyi Ud icracısı yarışmasında "Jüri Başkanlığı" yaptı. İTÜ Türk Musikîsi Devlet Konservatuarından mezun ettiği ve Yüksek Lisans yapmakta olan öğrencisi bu yarışmada Dünya ikincisi olarak ülkemize büyük ödül kazandı. Bitmez, bir "workshop" ve "Ud" resitali gerçekleştirdi.

2009 Temmuz ayında Tunus Arap Müzik Konservatuarı'nın davetlisi olarak katıldığı (Summer Camp) Yaz Kampı adıyla düzenlenen çok sayıda öğrenciye 8 gün hızlandırılmış Türk Müziği Eğitimi (Ud) verdi ve birde konser gerçekleştirdi.

2009 Ağustos ayında Suriye Müzik Akademisi tarafından "Jüri üyesi" olarak Şam'a davet edildi. Beyrut'taki yarışmanın bu defa ikinci ayağı olan Uluslararası 9-13 ve 14-18 yaş arası olmak üzere iki ayrı kategoride Uluslararası en iyi Ud icracısı yarışması yapıldı. Bitmez, bu davette bir "Ud" resitali gerçekleştirdi.

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti etkinliklerinde Hattat Sultan bestekârlar konulu "Yazı'nın Müziği" adlı projesini 31 Mayıs 2010 Cemal Reşit Rey sahnesinde gerçekleştirdi.

Yeni çıkardığı "İstanbul Rüyası" adlı albümün stüdyo çalışması esnasında İstanbul.

Bitmez'in, "İstanbul Rüyası" adlı enstrümantal yeni bir albümü A.K Müzik Yapım tarafından yayımlandı.

Müzikoloji alanında çeşitli yazı ve makaleleri bulunmakta olan Bitmez'in "İleri Ud Teknikleri" başlığı altında kapsamlı ve önemli bir Metod çalışması devam etmektedir. Bununla beraber yazıma başlangıç aşamasında bulunan "Anadolu Gazelhanları" başlıklı bir kitap çalışması, ayrıca daha net ve anlaşılabilir olması bakımından hazırlamakta olduğu "makam analizi ve makamlar arasında köprüler" başlıklı diğer bir önemli çalışması devam etmektedir.

Bilimsel çalışmalar yaptığı alan içinde aynı zamanda Urfa folkloru ile ilgili proje çalışmaları bulunmaktadır. Bunlardan ilki "Urfa'da makam geleneği'nin temel kaynağı, tanım ve kavramlarının doğru ifadelendirilmeleri"dir. Bir diğeri ise; "Urfa'da Folklorik İlâhiler" konulu bir çalışmadır.

Bilimsel alanda geniş araştırma ve incelemeleriyle bilinen Bitmez'in Osmanlıca'dan Türkçe'ye çeviri yaptığı iki adet Ud metodu basıma hazır bulunmaktadır. Bunlardan ilki Selânikli Hafız Mehmet'e ait olan ve 1900 yılında Nesih yazı karakteriyle basılmış olan orijinalinden çevrilmiş ilk Ud metodu'dur. İkincisi ise; Udi Ali Salâhi Bey'e ait olan ve 1910 yılında "Rika" yazı karakteriyle basılmış olan orijinalinden çevirilmiş ikinci Ud metodu'dur. Bu orijinal baskılı her iki metod'da Bitmez'in arşivindedir.

Bitmez'in zengin bir taş plak koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi şu anda Türkiye'de sahip olunması bakımından az bulunan "Tanburi Cemil Bey" taş plakları'dır. Bununla beraber gerek Gazel geleneği ile ilgili önemli gazelhanların, gerekse ünlü ve önemli ses sanatkarlarının taş plakları koleksiyonunda mevcut bulunmaktadır. Zaman zaman çeşitli kültür merkezlerinde "gramofon" sergisi düzenleyerek müzikal ve tarihsel açıklamalı taş plâk dinletileri sunmaktadır.

Bitmez'in enstrümantal ve sözlü olmak üzere çok sayıda bestesi bulunmaktadır. Bestelerinin birçoğu TRT'nin repertuarındadır. Yaptığı çok sayıda Peşrev,

Birinci Uluslararası Mysır (Kahire) Ud forum'unda diğer davetli sanatçılarla 16 Eylül 2010

Saz Semâi, longa ve sirto örnekleri bulunmaktadır. Yeni müzik arayışları ile modern çalışmalar yapmaktadır.

Kurucusu ve yöneticisi bulunduğu "İstanbul Sazkâr Topluluğu" ile musikî geleneğine bağlı, icra bütünlüğü, musikîmizin eser icrasındaki müzikal estetik, süslemeleri, çarpma, üçleme (trio), nüans, yorum ve ifadelerinin tümünü konserlerinde ortaya koyma amacını taşımaktadır.

Dünya müzik marketlerinde yer alan birçok farklı müziklerle 20'yi aşan CD'ye fikirleri ve Ud icrası ile katılmıştır. Bunlardan; Bekir Sıdkı Sezgin yürütücülüğünde Yapı Kredi yayınlarından "Büyük Besteler-Büyük Ustalar, Kudsi Erguner'in projelerinden "Tasavvuftan Flamenko"ya, "Sufi-Jazz", "Osmanlı Davulları", "İstanbul Kanatlarının Altında" Sinema Film müziği, "Tatyos Efendi" saz ve sözlü eserleri, "Gazeller", "Tanburi Cemil Bey" eserleri, "Kantemiroğlu ve Ali Ufki Bey", "Rembetiko", Kemeçe virtüözü İhsan Özgenle beraber "Ege ve Balkan Dansları", kişisel ve ilki olan "Güneşin Doğuşu" Albümü gibi çalışmalar bazılarıdır.

Bitmez, ud icracılığının yanında eski bir Türk çalgısı olan lavta'yı önemli derecede ve yardımcı olarak da tanbur çalmaktadır.

Bitmez'in aldığı bazı ödülleri:

1990 yılında Milliyet gazetesinin hazırlayıp sunduğu yılın en sevilen 10 şarkı yarışmasında "Seni Sordum Yıldızlara" adlı Beyati makamında;

1995 yılında aynı gazetenin aynı düzenlemeyle yaptığı yarışmada "Ömrümü Çalan Yıllar" adlı Hüseyini şarkısı yılın en sevilen şarkı yarışmaları ödülünü almıştır.

Ali Talip Özdemir'in Çevre Bakanlığı görevinde bulunduğu sırada, çevre konulu ve Türk Musikîsi makamı esas alınarak düzenlenen çocuk şarkı yarışmasında Türkiye ikincilik ödülü aldı.

Bitmez, Seyhan Hanımla evli olup, Mert ve Metehan adında iki çocuk sahibidir.

BEYATİ ŞARKI

Seni Sordum Yıldızlara

Müzik : Mehmet BİTMEZ

Söz : Mustafa GÜLER

Üslû: Düyek

♩=192

(Aranağme -----)

1 2

Mev sim ler den ilk ba har

ken (Saz ----) Gönül le re aşk do lar ken (Saz) Seven ler bir eş a rar

ken (Saz ----) Neden benden kaç iver din (Saz ----) din (Saz ----)

----- Seni sordum yıl diz la ra seni sordum yal nız la ra se ni sordum kuş la ra

1 2

uç an kuş la ra (Saz) uç an kuş la ra (Saz ----)

----- Ha ni be ni se vi yor dun (Saz ----)

Yal nız ben le gü lü yor dun (Saz ----) Yok lu ğum da öz lü yor

dun (Saz ----) Neden benden bı kı ver din (Saz ----) din (Saz ----)

-----) Se ni sordum şar kı la ra se ni sor dum yan kı la ra
Se ni sordum yıl diz la ra se ni sor dum yal nız la ra

1 2

se ni sor dum kuş la ra uç an kuş la ra (Saz) uç an kuş la ra (Saz)
SON

Ley lak lar la a çı yor dun (Saz -----) Mis ko ku lar sa çı yor
dun (Saz -----) Se ni sev dim bi li yor dun (Saz -----)
Ne den ba na kü sü ver din (Saz -----) din (Saz -----)
Se ni sordum yıl dız la ra se ni sor dum yal nız la ra
se ni sor dum kuş la ra uç an kuş la ra (Saz ---) uç an kuş la ra (Saz -----)
İs mi ni hep a nar ol dum (Saz -----) Hiç din mey en a cı duy
dum (Saz -----) Gi di şin le ha rab ol dum (Saz -----)
Ne den ba na hü san ver din (Saz -----) din (Saz -----)

E.NART

Mevsimlerden ilkbaharken gönüllere aşk dolarken
Sevenler bir aşk ararken neden benden kaçıverdin
Seni sordum yıldızlara seni sordum yalnızlara
Seni sordum kuşlara uçan kuşlara

Hani beni seviyordun yalnız benle gülüyordun
Yokluğumda özlüyordun neden benden bıkıverdin
Seni sordum şarkılara seni sordum yankılara
Seni sordum kuşlara uçan kuşlara
Seni sordum yıldızlara seni sordum yalnızlara
Seni sordum kuşlara uçan kuşlara

Leylaklarla açıyordun mis kokular saçıyordun
Seni sevdim biliyordun neden bana küstüverdin
Seni sordum yıldızlara seni sordum yalnızlara
Seni sordum kuşlara uçan kuşlara

İsmi ni hep anar oldum hiç dinmeyen acı duyduğum
Gidişinle harab oldum neden bana hüsrân verdin
Seni sordum şarkılara seni sordum yankılara
Seni sordum kuşlara uçan kuşlara
Seni sordum yıldızlara seni sordum yalnızlara
Seni sordum kuşlara uçan kuşlara

HİCAZ SAZ SEMAİ

Aksak Semai

Mehmet BİTMEZ

1.Hane

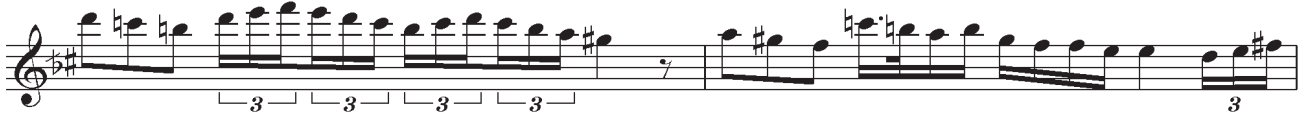
Teslim

2.Hane

3.Hane

4.Hane

♩ = 203

HÜSEYİNİ

(HARMAN YERİ)

Mehmet BİTMEZ

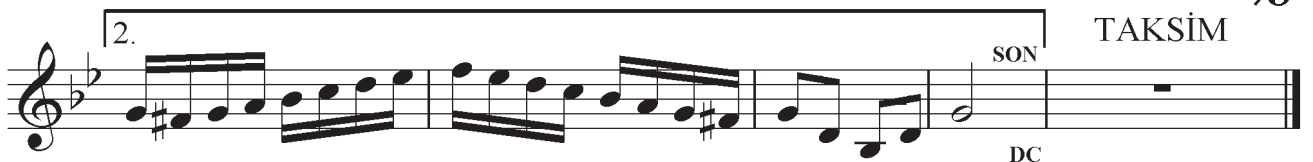
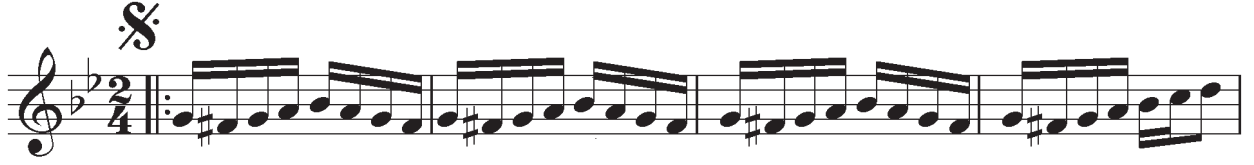
Devr-i Turan

The musical score is written in a single melodic line on a treble clef. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 7/8. The score consists of eight staves of music. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/8 time signature. The music is written in a single melodic line. The score includes various rhythmic values such as quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, along with rests and accidentals. There are several repeat signs and a double bar line with a repeat sign. The score ends with a double bar line and a repeat sign.

NIHAVEND LONGA

Nim Sofyan

Mehmet BİTMEZ
23.01.2009

ŞURKAV 20. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ KUTLANDI

ŞURKAV, kuruluşunun 20. Yıldönümü nedeniyle 23 Aralık 2010 tarihinde Urfa city Avm Sergi ve Konferans Salonunda yıldönümü programı düzenlendi.

"Mekân, zaman ve insan" konulu 1850 1950 arasındaki Şanlıurfa'yı anlatan 'Fotoğraflarla Şanlıurfa' sergisi açıldı.

Türkmeneli Tv ve Kanal Urfa'dan canlı olarak yayınlanan programda öncelikle ŞURKAV'ın 1990 yılından 2010 yılına kadar olan faaliyetlerini anlatan film gösterisi yapıldı. Sunumun ardından ŞURKAV Mütevelli Heyeti adına Adil Saraç bir konuşma yaptı. Saraç, 20 yıl boyunca ŞURKAV'ın markalar, peygamberler şehri olan Şanlıurfa'da, modern şehir kurulurken, antik Urfa'yı yaşatmaya çalıştıklarını, musikisi, şiiri, el sanatlarıyla tanıtıp, yeni eserler üretmeye çalıştıklarını söyledi. 20 yılda 1238 faaliyete imza attıklarını belirten Saraç, yıllık ortalama 60 eserin üzerine çıkarak, Şanlıurfa'nın kültürel, tarihi ve mistik dokusunu ilgilendiren eserleri geleceğe taşımanın mutluluğunu yaşadıklarını söyledi.

Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan ise yaptığı konuşmasında şunları söyledi: "Vakıf kültürünün temelinde "eşref-i mahlûkat" olarak "insan" vardır ve Selçukludan günümüze medeniyet anlayışımıza, "Her şey İnsan için" görüşü hâkimdir. Bu merkezde eğitilen

Osmanlı insanı; din, dil, renk, ırk farkı gözetmeksizin insanlara hizmeti ibadet telakki etmiş, "İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır" prensibi içinde, hayırda yarışmış, bu ulvî ve külli yarışın bir sonucu olarak da, büyük hayır müesseseleri olan vakıflar meydana getirmişlerdir.

Vakıflar özde dayanışma ve yardımlaşma temeline dayanır. Türk kültürünün ve medeniyetinin geçmişten bugüne aktarılmasında vakıfların ifa ettiği görev çok büyüktür. Selçukludan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan günümüze kadar vakıflar çok mühim işlere imza atmışlardır. Şahısların yapamadığı işleri vakıflar gerçekleştirmiştir.

Onun içindir ki vakıflar kültür ve medeniyet tarihi içerisinde çok ciddi roller oynamıştır. Bu sebeple bizler zengin bir vakıf kültürünün varisleriyiz. Onun için dayanışmanın ve yardımlaşmanın en önemli örneklerini günümüzde vakıfların ortaya koyduğunu görmekteyiz. Geçmişteki eserlerin ayakta kalması vakıfların hizmetleri sayesinde.

Millet olarak zengin bir vakıf kültürünün mirasçlarıyız. Bizler hasta ve garip leyleklerin bakım ve tedavisi için bile vakıf kuran bir milletin evlatlarıyız. Bu millet bayram günlerinde top atılarak halkın sevindirilmesini düşünmüş, alışveriş edenlerin aldatılmasını önlemeyi kendine vazife saymıştır.

Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan

Yoksul genç kızlara çeyiz verilmesi, bunların düğünlerinin yapılması bile hesaba katılmıştır. Cezaevlerindeki mahkûmların ihtiyaçlarının karşılanması, ziraatın geliştirilmesi, borç yüzünden hapse girenlerin borçlarının ödenmesi bir mesele olarak görülmüş, ilgili vakıflar kurularak gerekli önlemler alınmıştır.

Vakıfların değişen sosyal ihtiyaçlara ve toplumsal meselelere uyum sağladıkları bir gerçektir. Zira toplumsal talep geleneksel vakıf amaçlarını zorlamakta, vakıflar bir anlamda bu güne kadar hiç düşünülmemiş alt talep ve amaçlara yönelmektedir.

Bu durum vakıf araştırmalarına da yansımakta, vakıfları sadece hayırseverlik boyutuyla inceleyen yaklaşımda önemli değişiklik yapılması ihtiyacını ortaya koymaktadır.

ŞURKAV da böyle bir ihtiyaca binanen 20 yıl önce kurulmuştur. Malumunuz olduğu üzere Şanlıurfa, tarihi süreç içerisinde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış; ilim, kültür, tarım gibi alanlarda dünyanın merkezi olmuştur. Bu şehir bünyesinde pek çok değerler üretmiş ve ürettiği bu değerleri insanlıkla paylaşmasını bilmiştir.

Malumunuz olduğu üzere dünyanın en eski tapınağı bu şehirde bulunurken, pek çok Peygamberin izine hala bu topraklarda rastlamaktayız.

1990 yılında Şanlıurfa Valiliği öncülüğünde kurulan Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Şanlıurfa ilinin tarihini, kültür ve Sanat eserlerini ortaya çıkararak yaşatmak; bu maksat doğrultusunda konferans, sempozyum, panel,

Vali Okutan Mehmet Özbek ve Telefer Türkmen Müzik Gurubu ile Türkmeneli Tv yöneticilerine plaket verdi.

kongre, seminer, sergi, anma günleri ve benzeri faaliyetler düzenlemek, iştirak etmek, maddi ve manevi katkılarda bulunmak; korunmaya değer kültür tabiat ve san'at varlıklarını korumak ve tanıtımını sağlamak; bunun için gerekli restorasyon ve çevre düzenlemeleri yapmak, projeler hazırlamak; Şanlıurfa ilinin tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılması için gerekli araştırma, derleme ve inceleme çalışmaları yapmak, bu alanda yapılan çalışmalarını desteklemek amaçlarını da taşımaktadır.

20 yıllık süreç ŞURKAV'ın yönetiminde emek harcayan ve çalışmalarına destek veren herkesi şükranla anmak istiyorum.

Şanlıurfa, geçmişte olduğu gibi şimdi de bölgemize, ülkemize ve hatta bütün insanlığa sunacağı pek çok değerler vardır. Bu değerler, İlimizde kültür, tarih ve sanat adına çalışan ve insanlık için pek çok hayırlı hizmetlerde bulunan ŞURKAV gibi kuruluşların katkılarıyla olacaktır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmalar yapan ŞURKAV'ı misyonuna uygun bir şekilde daha da ileriye taşımamız gerekmektedir ve taşıyacağımız konusunda da hiç bir şüphem yoktur. Vakıf ruhunu yaşatmak için tüm fedakâr insanları saygı ve sevgiyle selamlıyorum." dedi.

Vali Okutan, etkinlik programına kısa bir süre önce hayatını kaybeden Kerküklü Sanatçı Abdurrahman Kızılay'ı da davet ettiklerini sözlerine ekledi.

Şanlıurfa eski valilerinden Çankırı Valisi Şemsettin Uzun ise, Şanlıurfa'da olmaktan ve ŞURKAV'ın 20. Kuruluş Yıldönümüne katılmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirdi.

Konuşmaların ardından ŞURKAV mütevelli heyeti adına Naci İpek, Vali Nuri Okutan ve Vali Şemsettin Uzun'a ŞURKAV'a katkılarından dolayı birer plaket verirken, Vali Okutan'da Mehmet Özbek ve Telefer Türkmen Müzik Gurubu ile Türkmeneli Tv yöneticilerine plaket verdi.

Plaket törenin ardından Şanlıurfalı Türk Halk Müziği Sanatçısı Mehmet Özbek birbirinden güzel türküleri dillendirdi. Program ŞURKAV'ın davetlisi olarak Şanlıurfa'ya gelen Kerkük Telefer Türkmen Müzik Gurubunun verdiği konser ile son buldu.

ŞANLIURFA GELENEKSEL EL SANATLARI MÜZESİ ve SATIŞ MERKEZİ AÇILDI

Yerli ve yabancı turistlerin Şanlıurfa'ya ait geleneksel el sanatlarını tanımaları ve bu ürünlerden satın alabilmeleri için Şanlıurfa Valiliği-ŞURKAV öncülüğünde Şanlıurfa Geleneksel El Sanatları Müzesi ve Satış Merkezi Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan'ın katılımıyla 24 Ocak 2001 tarihinde açıldı.

Balıklığöl'ün hemen arkasında yer alan ve 1994 yılında restore edilerek ŞURKAV Taziye Evi olarak kullanılan tarihi ev (Sayganlar Evi), Müze ve Satış Merkezi olarak yeniden dizayn edilerek el sanatlarımızın yaşatılması ve tanıtılması amacıyla hizmete girdi.

ŞURKAV Yönetim Kurulu Üyesi Sabri Kürkçüoğlu açılışta yaptığı konuşmada, el sanatlarının turizmdeki önemine değinerek, 2010 yılında Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan'ın himayelerinde, Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin katkılarıyla "Şanlıurfa Geleneksel El Sanatları Araştırma ve Geliştirme Eğitim Merkezi" kurulduğunu ve açılan mesleki eğitim kurslarıyla ilk etapta 8 dalda 80 kursiyerin yetiştiğini söyledi. 2010 yılında geleneksel el sanatları çalışmalarına hız verildiğini ifade ederek, "Şanlıurfa bir turizm şehri. Şanlıurfa'da bir tek Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Müze bulunuyordu. Sayın Valimizin katkılarıyla artık bir müzemiz daha oldu. Emek veren herkese teşekkür ederim" dedi.

Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Doç. Dr. Feriha Akpınarlı ise, 30 yıldır öğretim görevliliği yaptığını ve bütün araştırmalarının Şanlıurfa üzerine olduğunu belirterek, "Sayın valimizin teklifi ve desteği ile bütün ilçeleri dolaştık. Şanlıurfa'nın sözlü kültür ve el sanatları envanterini çıkardık. Envanter ve geçtiğimiz aylarda yaptığımız sempozyumun kitabı önümüzdeki günlerde çıkacak. Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan'a ve Şurkav'a böyle bir müzeyi Şanlıurfa'ya kazandırdıkları için teşekkür ediyorum" şeklinde konuştu.

Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan ise, aslında Şanlıurfa'nın Anadolu'ya yön verebilecek bir şehir olduğunu belirterek, Bize düşen şey kültürel değerlerimize dönüp bakmak ve sahiplenmek, korumak kollamak, hatta mümkünse onları anlamak ve geliştirmek; çağın değerleriyle bütünleştirmektir. Bütün bu evrensel değerler içerisinde bizimkilerin nerede, nasıl, hangi özellikte olduğunu hem fark etmek hem de onlarla bütünleştirebilmektir. Herkes dokumacılık yapar ama Şanlıurfa'da başka yapılır. Şanlıurfa'da güzel sanatların tüm alanlarında ve estetik değerlerde farklı ekoller oluşmuş durumda. Şanlıurfa insanının sıcak gönlüne, sıcak eline değdikten sonra yeni bir bakış açısı Urfa Ekolü adeta oluşmuş durumda. Bunu, hat sanattan ebruya, diğer güzel sanatlara kadar bütün alanlarda görmek mümkündür. O zaman bu sanatlara Şanlıurfa'ya katkılarını sağlamak adına sahip çıkmak zorundayız.

Panlyurfa Valisi Nuri OKUTAN Urfa Keçesini incelerken

Harran Üniversitemiz ile birlikte önce bir ekip kurmuştuk kültürel değerlerimizi kültür envanterimizi çıkarmak üzere. Çok güzel sonuçlar alındı. Balıklıgöl'ün bile envanterimiz içinde olmadığını tespit ettik. Şimdi envanterimize aldık. Şimdi il genelindeki bütün kültürel değerlerimizi tespit etmek, gelecek nesillere onları taşıyabilmek amacıyla bir kültür envanteri çalışmamız devam ediyor. Ama el sanatları envanteri de başka bir boyuttuydu. Maddi varlıklarımızın dışında da bizim kültürel değerlerimiz var. Onları da envantere almak, kaybolmasını önlemek icap ediyordu. Bu bakımdan daha önce görüştüğümüz ve bizimle çalışan Doç. Dr. Feriha Akpınarlı ve İstanbul, İzmir'den de katılan 13 kişilik bir ekibimiz var. Çok güzel bir çalışma ürettik. El sanatlarının envanterini çıkarıyoruz ve onları kitaplaştıracamız. Şanlıurfa'da kazazcılık, keçecilik var ama onların ne anlama geldiği nasıl duygu düşünce itibariyle öne çıktığı hususunda, dericilik, kürkçülük, gümüş işçiliği, halı, kilim ile ilgili ustalarımızla eskiyi yeni nesle taşımaya çalışıyoruz. Bu ustalarımız eli öpülesi insanlar. Sizlerle birlikte bu el sanatlarını üretme gayreti içindeyiz. Şehir; esnaflarıyla, eşraflarıyla, sanatkârlarıyla bu tür el emeğine katkıda bulunan insanlarla şehir oluyor. Aslında şehrin gerçek sahipleri, gerçek sakinleri siz değerli ustalarımızdır. Bu manada dolayısıyla bunu yüreктen söylüyorum sizlerin bu emeğinize, göz nurunuza, el emeğinize

bizim hem hürmetimiz hem büyük saygımız var. İstiyoruz ki bunlar kaybolmadan yeni nesillere taşısyalım.

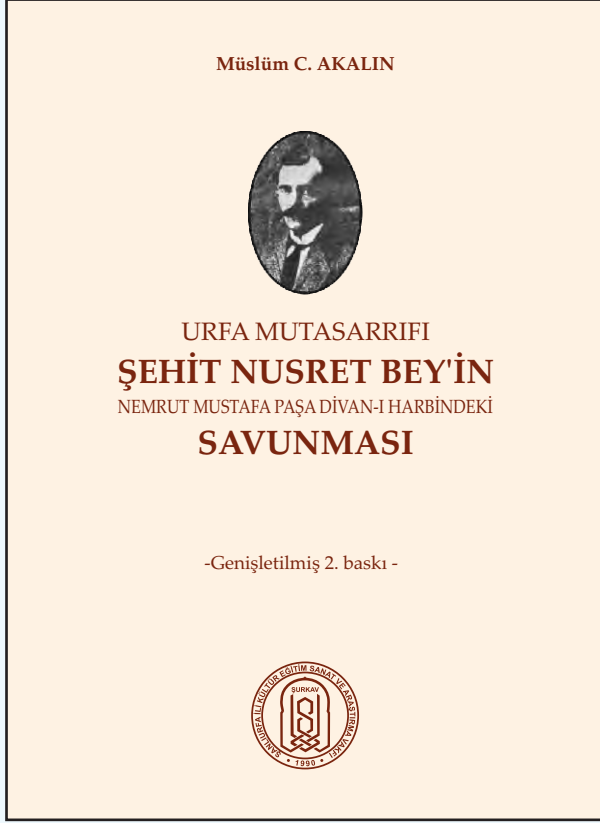
Şehrimizde turizmle ilgili birçok sektörü inceliyoruz ama şehrimizin bu değerlerine sahip olmak bu değerleri hayatımıza katmak bu değerlerden de işimize aşımıza katkıda bulunmak amacıyla turizm sektörünü inceliyoruz. Aynı zamanda onları gelecek nesillere aktarma görevimiz var. Onun için de böyle müzede sergilemek durumundayız. Şehre gelen insanların Şanlıurfa el sanatlarını görmesini Şanlıurfa işi, Şanlıurfa'nın o sıcak gönlünün, sıcak insanının elinin emeği olan ürünlerle dönmesini temenni ediyoruz. Emeği geçen herkese bir kez daha teşekkür ediyor ve bu müzelerin çoğalmasını temenni ediyorum" dedi.

Vali Nuri Okutan'ın ardından Geleneksel El sanatları Müzesi ve Satış Merkezi'nin açılışı yapıldı. Açılışın ardından Vali Nuri Okutan ve açılışa katılan davetliler Geleneksel El sanatları Müzesi ve Satış Merkezini gezerek, Şanlıurfa'nın el sanatları ürünlerini incelediler.

Geleneksel El Sanatları Müzesi ve Satış Merkezi'nde Şanlıurfa'ya ait el sanatları ürünlerinden bakır, ahşap, culha(bez dokumacılığı), ehram, saraçlık, tarakçılık, kazazlık, keçecilik, kürkçülük, kilimcilik, halıcılık, abacılık, taşçılık, tesbihçilik ve gümüşçülük ürünleri sergilenmekte.

ŞURKAV'ın 34. Kitabı Yayınlandı

Nusret Bey, Preveze Sancağı Sorgu Hâkimlerinden Behram Efendi'nin oğludur. 1875 yılında Yanya'da doğdu. Yanya Rüştüyesinde, Mülkiye Mektebi İdadi kısmında orta ve lise tahsilini yaptı.

Mülkiye'den mezuniyetini müteakip atandığı Yanya, 1900'de nakledildiği Konya Vilayetleri Memurluklarında ve ilaveten Konya Rum ve Ermeni mektepleri Osmanlıca muallimliğinde bulunduktan sonra 1903'de Keskin, 1903'de Tepedelen, 1906'da Aydonat, 1907'de Filat, 1908'de Meçova, 1909'da Delvine, Sur, 1910'da Safet, 1911'de Cısır-i Ergene, 1912'de İskeçe, 1914'de Bayburt Kaymakamlıklarını, Erzincan Mutasarrıf vekilliğini, Ergani Madeni Mutasarrıflığını takiben 14 Haziran 1917'de Urfa Müstakil Mutasarrıflığını ifa etti. Urfa Müstakil Mutasarrıflığına, o zaman tarihte 2. Ordu Kumandanı bulunan Atatürk'ün inhası ile getirildi.

6 Nisan 1919'da Damat Ferit Hükümeti tarafından azledilip mahfuzen İstanbul'a getirildi. Nemrut Mustafa Divan-ı Harbi tarafından idama mahkûm edilip 5 Ağustos 1920 Perşembe sabahı Beyazıt Meydanı'nda asılarak idam suretiyle şehit edildi.

TARİHİ EV RESTORASYONU TAMAMLANIYOR

Narlı Ev, Çardaklı Köşk, Sayganlar Evi, Malatyalı Halil Evi, Mahmut Nedim Konağı, Gümrük Hanı ve Küçük Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu Evi gibi 75 tarihi yapıyı restore ederek turizme kazandıran ŞURKAV'ın mülkiyetinde bulunan ve harap durumda olan Balıklıgöl'ün arkasında yer alan ev, hazırlanan proje kapsamında turizme kazandırılacak

Karacadağ Kalkınma Ajansı ve ŞURKAV'ın mali katkılarıyla yürütülen "Geleneksel Tarihi Urfa Evi

Restorasyonu ve Mahalli Yemek Kültürünün Tanıtılması ve Yaşatılması Projesi" kapsamında restorasyonu yapılan tarihi ev Temmuz 2011'de tamamlanmış olacak.

Restorasyon çalışmalarını yerinde inceleyen Vali Okutan yaptığı açıklamada, "Şehrin tarihi dokusunu ortaya çıkarmak için başta valiliğimiz olmak üzere tüm ilgili kurumlar iş birliği halinde çalışarak, Şanlıurfa'nın tarihi eserleri Şanlıurfa turizmine kazandıracamız" dedi.

Restorasyon çalışmalarına katılan Vali Okutan, bir taş da kendisi koydu.

ŞURKAV YAYINLARI

